

MAGYAR POSTA

SZERKESZTI ÉS KIADJA A M.KIR. POSTAVEZÉRIGAZGATÓSÁG
MEGBIZÁSÁBÓL A M.KIR. POSTA JOGÁSZ-ÉS MÉRNÖK TISZTVISÉLŐI
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁGA.

FŐSZERKESZTŐ: Dr.FORSTER KÁROLY M.KIR.POSTAFŐIGAZGATÓ

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Dr. PÁZMÁNY ÖDÖN

M. KIR. POSTATANÁCSOS

TÁRSSZERKESZTŐ:

RÁKOSI GYÖRGY

M. KIR. POSTAMŰSZAKI TANÁCSOS

A budapesti postaigazgatóság épülete.

Írta: GERGELY LÁSZLÓ m. kir. posta segédmérnök.

Le palais de la Direction postale de Budapest. Par M. LÁSZLÓ GERGELY, Aide-Ingénieur de poste.

Le palais de la Direction postale de Budapest qui vient d'être construit comprend, en dehors de ladite Direction, les bureaux suivants: Centrale téléphonique „Erzsébet”, Bureau central des mandats-poste, Bureau des décomptes internationaux, Musée philatélique, bureau de poste de Budapest 7 et laboratoire psychotechnique. L'auteur donne une description de la construction de cet immense bâtiment, des matières utilisées, des installations mécaniques, de la centrale téléphonique, de la salle de gymnastique et des travaux artistiques exécutés.

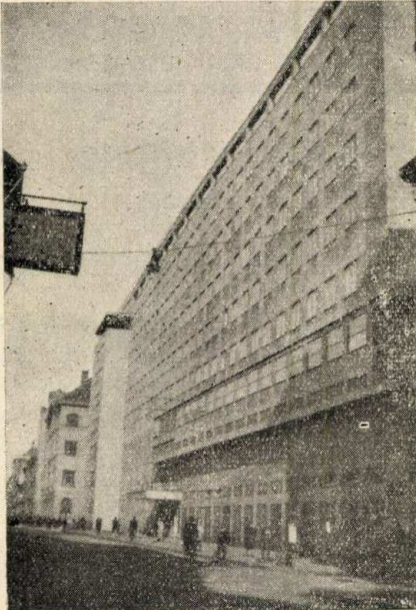
Ha az Erzsébet-körútról a szűk Dob-utcába befordulunk, a Hársfa-utca vonalát elérve meglepődve állunk meg az új postapalota lenyűgöző hatása alatt. A Dob-, Hársfa- és Csengery-utcák által határolt telektömböt teljes szélességében elfoglaló hatalmas épületkolosszus (1. és 2. kép) nemesen egyszerű, kövel burkolt homlokzatával büszkén emelkedik a környező házak fölé. Az új postapalota már Nagy-Budapest legújabb szabályozási terveibe is szervesen beleilleszkedik. Elhelyezése a leendő Madách Imre-sugarút vonalvezetését követi és annak minden bizonnyal egyik kimagasló ékköve lesz. Hatalmas arányai csak akkor fognak igazán érvényre jutni.

Az épület hatalmas méreteinek megfelelően számos postai intézménynek adott helyet. Az új épületben nyert elhelyezést:

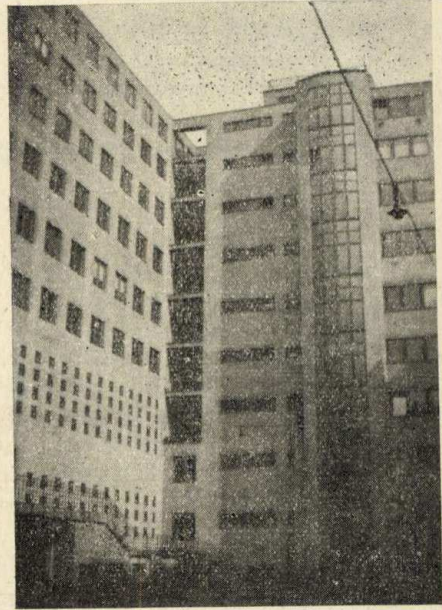
1. a budapesti m. kir. postaigazgatóság,
2. az Erzsébet távbeszélő központ,
3. a m. kir. posta utalványleszámoló hivatala,
4. a m. kir. posta nemzetközi leszámoló hivatala,
5. a bélyegmúzeum és a bélyegértékesítő iroda,
6. a Budapest 7. sz. postahivatal,
7. a postakiadói tanfolyam (ideiglenesen a közp. rádióhivatal helyére),

8. a psychotechnikai laboratórium,
9. a gépkocsiszín,
10. öt lakás (üzemvezető mérnök és műszerész, főgépész, házmester és kapus),
11. egy étkeзде és
12. külön épületként: a tornaterem.

A Magyar Posta előző számában ismertettem az építkezésnek történetét és egyéb adatait. Alábbiakban magáról a kész épületről számolok be néhány rövid fejezetben.

1. kép. A Dob-utcai főhomlokzat.

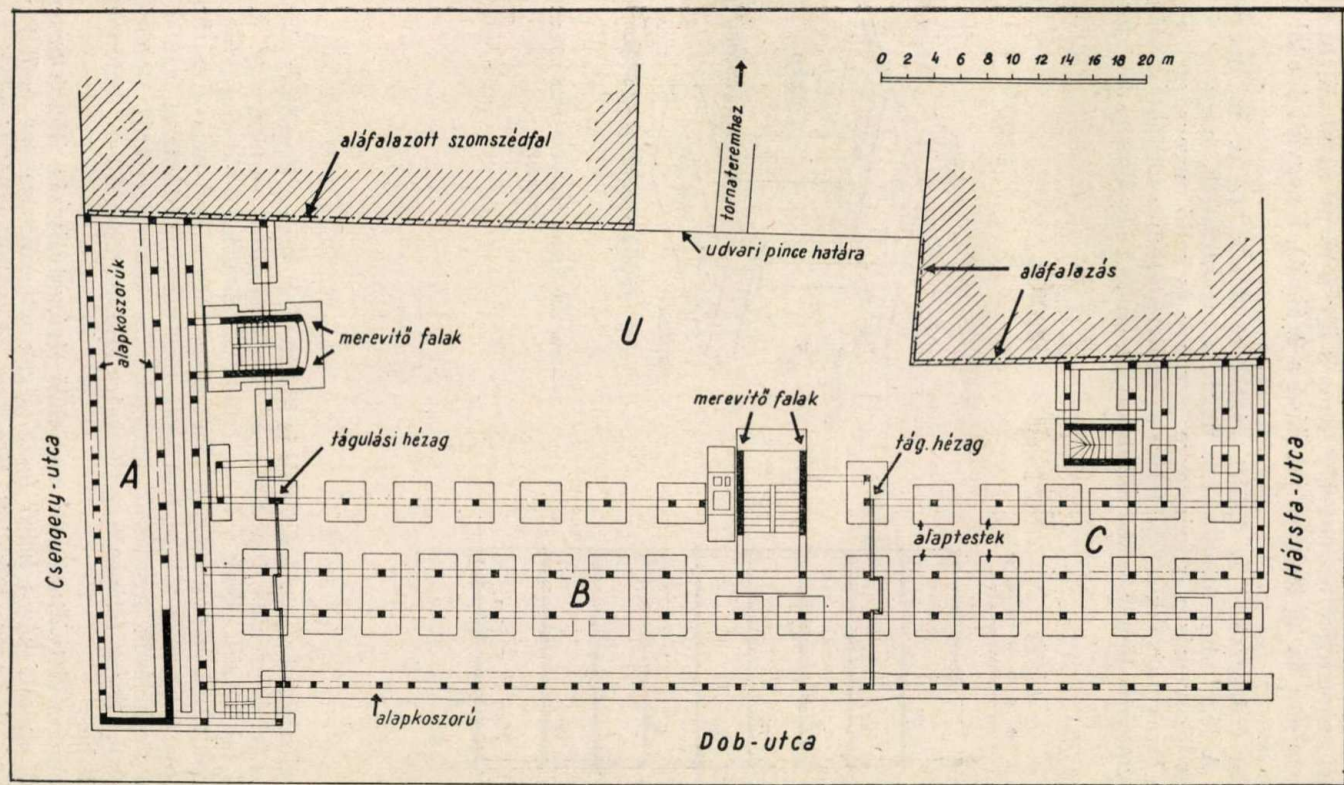

2. kép. Udvarrészlet.

1. Az épület szerkezeti felépítése.

A teherhordó szerkezet felépítését tekintve a postaépület vasbeton vázszerkezettel épült. A határolófalak könnyű, u. n. soklyukú téglákból készültek, másféltéglá (38 cm) vastagsággal. A födémekek nagyobb terhelés esetében vasbetonfödémekek, általában pedig Concentro II. rendszerű téglafödémekek.

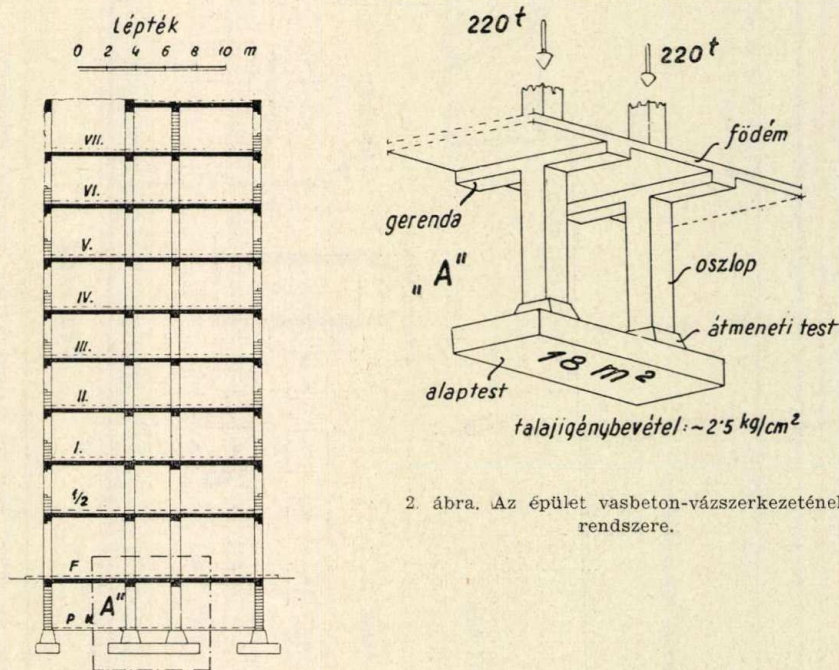
A vázszerkezet rendszerét alaprajzilag az 1. ábra, metszetben és axonometrikus ábrázolásban a 2. ábra tünteti fel. A terhelés útja ebben a szerkezetben a következő: a közvetlenül terhelt vízszintes tartószerkezet: a födém a teherhordás szempontjából főfalakat helyettesítő kiváltógerendákra támaszkodik. A gerendákat bizonyos távolságokban elhelyezett oszlopok támasztják alá s ezek az u. n. átmeneti testeken keresztül adják át terhüket az alapozásnak. Az alapozás, mint az ábrából kivehető, vagy hosszan végigfutó alapkoszorú, vagy egy-két oszlopot külön hordó alaptest.

I. ábra. Az épület vasbeton-vázszerkezetének alaprajzi elrendezése.

Az épület egy-egy középső oszlopának terhelése az alagsorban kerekén 220 tonna, két szomszédos oszlopé 440 tonna s így a 18 m² alapterületű alaptest minden cm²-ére 2,5 kg terhelés jut (lásd a 2. ábrát). Ez egyúttal a talaj megterhelése is.

Külön érdekességei az épület vázszerkezetének az u. n. merevítő falak. A légoltalmi szempontok ugyanis megkívánják, hogy az épületek vízszintes légnomásra is méretezve legyenek és kellő merevséggel bírjanak. Ennek a légnomásnak a felvételére az épület statikusa külföldi példák alapján nagyméretű tömör vasbetonfalakat, u. n. „szélrácsokat” tervezett.

2. ábra. Az épület vasbeton-vázszerkezetének rendszere.

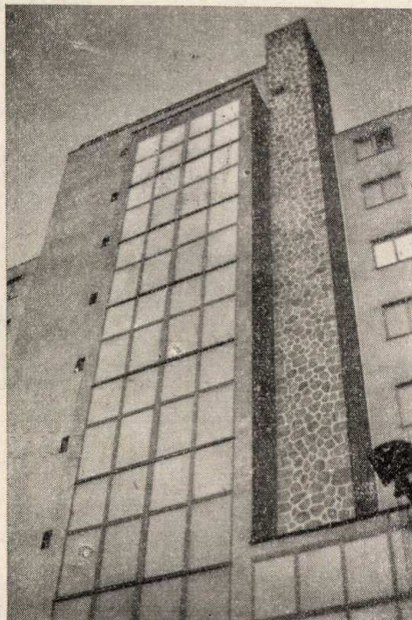
Erre a célra, mint az az 1. ábrából is kivehető, a három lépcsőház oldalfalait használta fel és ezenkívül a Dob- és Csengery-utca sarkán egy L-alakú merevítő fal készült. Ezek a falak tehát tulajdonképpen oldalirányban támaszai az épületnek és úgy vannak elhelyezve, hogy a Dob-utcával párhuzamos és arra merőleges két főirányban kellő merevséget és támaszt biztosítsanak. Nagy megterhelésük rendkívüli méreteket és különösen erős alapozást tett szükségessé. Így a főlépcsőházi szélrács alaptestében 70 m³ beton és 86 q vas épült be.

A hőmérsékletváltozásnak megfelelő térfogatváltozás, illetve hosszváltozás által okozott káros belső feszültségek elkerülésére az épületen több tágulási hézagot kellett létesíteni. A főépület két tágulási hézaggal

van átvágva és így három részből, az A, B és C épületrészekből áll. (L. az 1. ábrát.) A két tágulási hézag emellett még úgy van kiképezve, hogy a B épületrész mindkét másik épületrészbe fogazottan belekapaszkodik, ami szintén a vízszintes légnyomás felvételére szolgál.

A központi fűtés kéménye, minthogy terhelési viszonyai teljesen elütnek az épület többi részétől, külön süllyedést biztosítva tágulási hézagokkal van szorosan az udvari homlokzat mellé építve. (3. kép.)

Időben is és szerkezetileg is külön épült az udvari pince ugyancsak tágulási hézaggal kettévágva és teljesen különálló épületet képez a tornaterem.

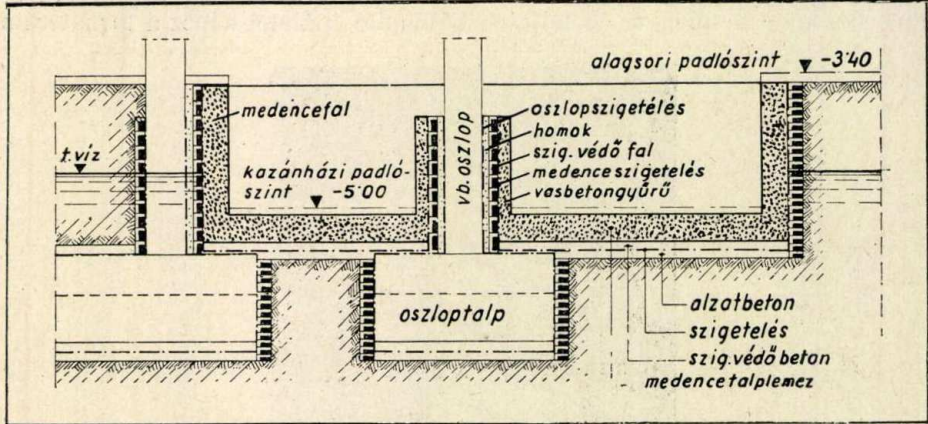

3. kép. A főlépcsőház hatalmas udvari üvegfala és a központi fűtés kéménye.

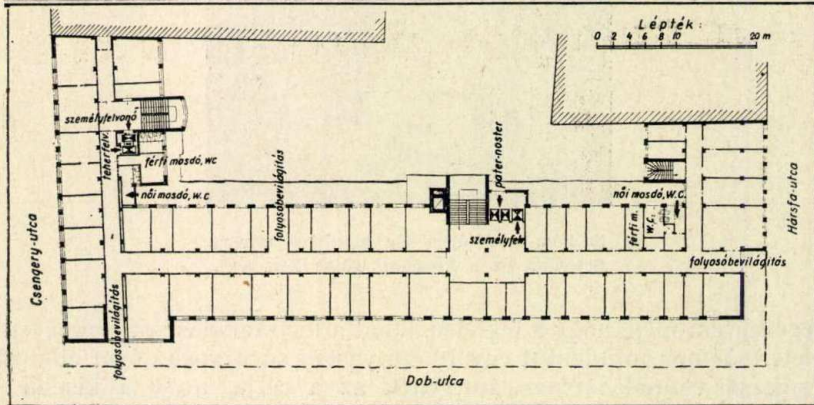
Megemlítem még, hogy a legfelső, tehát a légitámadásnak legközvetlenebbül kitett födécek mindenütt egy 10 cm vastag sűrű vashálóval ellátott vasbetonlemezrel vannak lefedve, amelynek az a célja, hogy a kisebb súlyú gyújtóbombák át ne hatolhassanak rajta.

A főlépcsőház mellett az alagsorban nyert elhelyezést a kazánház. Ez az épület legmélyebb része, és pedig azért, hogy a fűtőberendezés kondenzvíze gravitációs úton, átemelés nélkül, juthasson a kazánokba vissza. Padlószintje 5 m mélyen van a járdaszinthez képest, s minthogy a talajvíz cca — 4.50 m magasságig emelkedik, gondoskodni kellett arról, hogy egyrészt a víz nyomása, másrészt átszivárgása ellen biztosítva legyen. Ebből a célból négyrétegű bitumenes szigeteléssel védett vasbetonmedencébe épült a kazánház. Érdekessége ennek a medencének, hogy az épület egész magasságán végigfutó nagy megterhelésű pillérek keresztülfutnak rajta és nincsenek a meden-

cére állítva. A szerkezeti megoldást a 3. ábra tünteti fel. Erre a megoldásra azért volt szükség, hogy a kazánház medencéjének talplemezét mentesítsük attól a nagy igénybevételtől és megterheléstől, amely alulról fölfelé irányuló talajnyomás alakjában akkor jelentkezett volna, ha a teherhordó pillérek a lemezen állnának. Így ugyanis, minthogy a pillérektől függetlenül van a medence, tulajdonképpen talajziven áll és valósággal vízben úszó vasbeton teknőként fogható fel.

3. ábra. Az épület kazánházai vb.-medencéjének metszete.

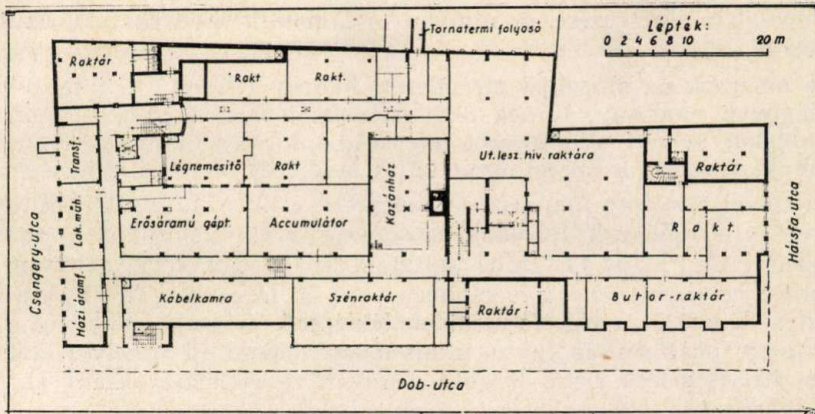

4. ábra. III. emeleti alaprajz.

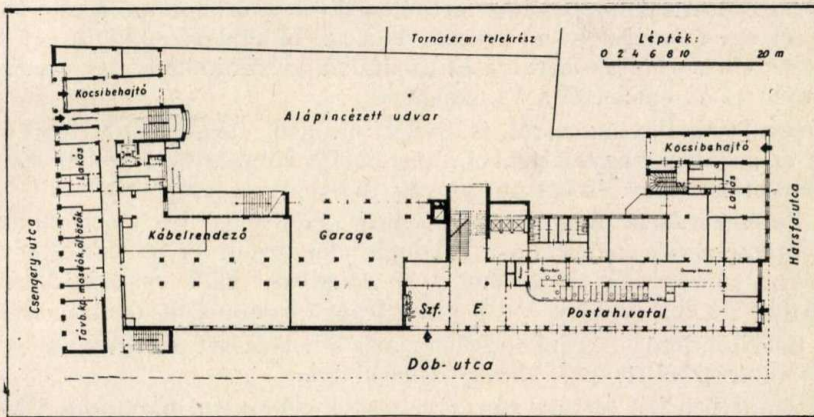
2. Az épület alaprajzi elrendezése.

Az alaprajzi elrendezés a bizottsági tárgyalások folyamán sok változáson ment keresztül a tervpályázaton első díjat nyert tervhez képest. Ennek okai a tornaterem később felmerült megvalósítása és a garázs létesítése, illetve megnagyobbítása voltak, egyrészt egy eredetileg tervezett munkástanya mellőzése, másrészt az építési anyagraktárnak az alagsorban való helyezése árában. Nagyobb mértékben módosult a postahivatal, az étkeзде, a Csengery-

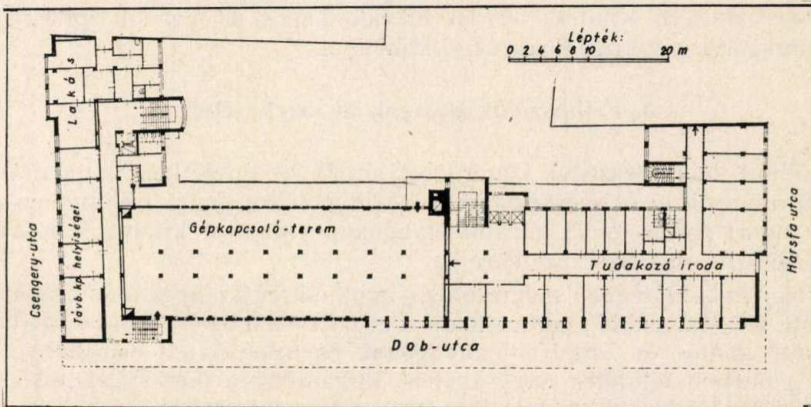
A budapesti postaigazgatóság épülete.

5. ábra. Alagsori alaprajz.

6. ábra. Földszínti alaprajz.

7. ábra. I. emeleti alaprajz.

utcai lépcsőház elhelyezése, az utalványleszámoló hivatal raktára, az irattár elhelyezése, stb.

De nemcsak az alaprajzi elrendezés, hanem a homlokzati megoldás is jelentékenyen módosult. Ennek okai a kapcsolótermek eredetileg tervezett nagy ablakai helyett alkalmazott nagyszámú kisméretű üvegbetonbevilágítók voltak, amelyek a főhomlokzat teljes átdolgozását tették szükségessé.

Az épület általános alaprajzi elrendezését, a határoló utcákat, a folyosórendszerét, a lépcsőházak, felvonók, mosdó- és W. C.-csoportok elhelyezését a III. emeleti alaprajzon (4. ábra) mutatom be. Az épületnek, a három utcai bejárásthoz igazodva, három lépcsőháza van: a Dob-utcai főlépcső, a Csengery-utcai lépcső és a Hársfa-utcai melléklépcső. Készült ezenkívül a Dob- és Csengery-utcák sarkán egy ú. n. kis üzemi lépcső is, amely a távbeszélő központ helyiségeinek belső forgalmát van hivatva lebonyolítani. (L. az 5., 6. és 7. ábrákat.)

A Csengery-utcai lépcsőház mellett egy személyfelvonó és egy teherfelvonó, a Dob-utcai főlépcsőház mellett pedig egy örökmozgó (pater-noster) felvonó és egy személyfelvonó készült. Van az épületben ezenkívül egy salakfelvonó az alagsorból az udvarra és az utalványleszámolóhivatal részére egy iratfelvonó az V. emeletről a VI. emeletre.

Tárgyalások folytak arról is, hogy minden előadói szobában legyen mosdó, ez azonban nagymértékben megnövelte volna a költségeket. Ehelyett emeletenkint két férfi és két női mosdó, illetve W. C.-csoport készült.

A különlegesnek mondható földszinti alaprajzból (6. ábra) különösen figyelemreméltónak mondható a szélfogó, előcsarnok és pater-noster-előtér megoldása, amelyeknek egymáshoz tört vonalban való csatlakoztatása és egymástól való elzártsága, a külső hideg levegő behatolását akadályozza meg.

A kábelrendező- és gépkapcsolótermek elhelyezését a földszinti és az I. emeleti alaprajzból (6. és 7. ábrák) lehet kivenni.

Az épületben két terras van. Egy a Csengery-utcai oldalon a VI. emeleten, a nagyobbik pedig a Dob-utcai oldalon a VII. emeleten. A kilátás ez utóbbról, tiszta ködmentes időben nagyszerű képben tárja elénk az egész budai hegyvidéket. Mindkét terras tulajdonképpen az előírt beépítésmódnak és homlokzatviisszaugrásoknak az eredménye.

3. Felhasznált anyagok és szerkezetek.

Anélkül, hogy részletes ismertetést adnék az épületben felhasznált különböző anyagokról és szerkezetekről, röviden felsorolom az épületben alkalmazást nyert padló- és falburkolóanyagokat, valamint kitérek néhány szóval az ajtó- és ablakszerkezetekre is.

Árban és minőségben a burkolóanyagoknak egész hosszú sorozata használtatott fel. Az alábbi táblázatban ársorrendben összeállítottam a különböző padló- és falburkolóanyagokat és kikerekített értékekben megadtam a burkolt felületek nagyságát is. Ugyanebbe a táblázatba, főleg az ár szempontjából jelentős, három üvegyanyagot is felvettem, és pedig az 50 és 35 mm-es üvegbetont és a 7 mm-es drótbetétes tüköruveget.

A postaigazgatóság épületében felhasznált burkolóanyagok

Sor- szám	A burkolóanyag megnevezése	Mennyiség m ²	Egységár P/m ²	Jegyzet
1.	Hajlított 7 mm-es vörös márvány- üveg	2.4	148.—	phiv. pult
2.	50 mm vastag tömör üvegbeton	105.0	130.—	
3.	35 mm vastag tömör üvegbeton	45.0	105.—	
4.	7 mm vastag drótbetétes tükör- üveg	45.0	100.—	főbejárat, stb.
5.	4 cm-es carrarai márványlépcső	140.0	77.—	főlépcsőház
6.	3 cm-es carrarai márványburk.	65.0	63.—	főlépcs. pih.
7.	2 cm-es carrarai fény. márvány- burk.	42.0	54.—	bélyegm. pill.
8.	7 mm-es vörös márványüveg . .	14.0	48.—	phiv. pult.
9.	3 cm-es csiszolt travertin . . .	700.0	36.—	külső homlokz.
10.	2.5 cm-es csiszolt travertin . . .	3,200.0	34.—	külső homlokz.
11.	2 cm-es fényezett travertin . . .	1,300.0	30.—	belső burkolat
12.	7 mm-es fekete és szürke már- ványüveg	230.0	27.50	
13.	3 cm-es felhordott műkö	100.0	24.80	
14.	5 mm-es gumipadló estricchel	270.0	21.90	tornaterem
15.	II. oszt. fehér fayence-csempe .	510.0	18.30	
16.	4 mm-es márványüveg	95.0	17.—	
17.	3 mm-es gumipadló estricchel .	1,320.0	16.05	táv. közp. stb.
18.	40×40 cm-es nagyszemes. már- ványmozaiak lap	670.0	14.—	
19.	5 cm-es elhelyezendő műkölépcső	250.0	14.—	
20.	II. oszt. keményfalécpadló (par- ketta)	4,520.0	13.30	
21.	I. oszt. mettlachi lapburkolat . .	300.0	13.—	
22.	40×40 cm-es „dísznósaajt“-lap- burkolat	500.0	10.40	terraszok
23.	Kétrétegű 5 cm-es udvari öntött aszfalt	1,030.0	8.25	
24.	40×40 cm-es máványmozaiaklap	2,180.0	6.70	
25.	Fatapéta	600.0	6.50	
26.	3 cm-es saválló aszfalt	120.0	6.25	akkumulátorh.
27.	1 cm-es „Plastilit“ hézagmentes p.	1,950.0	6.10	
28.	20×20 cm-es máványmozaiaklap	1,000.0	6.—	
29.	Egyrétegű 3 cm-es udvari aszfalt	320.0	5.25	tornat. körül
30.	5 cm-es bazaltbetonburkolat . .	470.0	5.—	
31.	2.5 cm-es aszfaltburkolat	150.0	4.55	
32.	Udvari homlokzat nemes vakolata	3,900.0	3.50	
33.	2 cm cementsímitás+6 cm alzatb.	2,400.0	3.50	
34.	Világosszürke 3-szoros falolajmáz	7,500.0	1.80	színfelárak stb.

Az ablakok a tervező építész első elgondolása szerint vízszintes osztású acéltolóablakok lettek volna. Ennek nagy költsége miatt azonban általában mindenütt összeépített külső-belső szárnyú u. n. Teschauer-rendszerű, közepesen nyíló ablakok készültek. A lépcsőházak hatalmas udvari üvegfalai (l. 2. és 3. képet) helyenkint nyitható kettős üvegezésű vasszerkezetű üvegfalak. A belső ajtók rejtett tömörvázú lemezelt (sperrholz) ajtók. Az összes ajtó-és ablakkilincsek nikkelbronzból készültek.

4. Gépészeti berendezések.

A gépészeti berendezések a következő részekből állanak: kazántelep, központi fűtés, levegőnemesítő-berendezés, villamosberendezés, vízvezeték, csatornázás és felvonók.

A kazántelep négy ikerkazánból áll, összesen 1,600.000 óránkénti kalória-termelő képességgel. Az épület kiszámított 1,250.000 kalóriaszükségletével szemben, tehát 28% tartalék áll rendelkezésre. A kazánok alacsony (0.1 atm.) nyomásúak, daraszéntüzelésűek és minthogy négyszer két egység van, a kazántelepet 12.5—100%-ig terjedő terheléssel lehet igénybevenni.

Az alacsonynyomású gőzfűtéshez tartozik az akkumulátor-helyiséget szolgáló és a VII. emeleti szarító-berendezés is. Az égtájak és a helyiségek rendeltetése szerint a fűtőberendezés és a vezetékek 7 csoportra vannak elosztva s ennek megfelelően a gőzelosztó — egy tartalékkal — összesen 8 kivezető csomaggal van ellátva. A felszálló vezetékek összesen 52 helyen — minden második utcai, illetve udvari pillér előtt — vannak felvezetve. Elhelyezés után elrabcoltattak. Érdekes megoldással készült a tornaterem fűtése: rejtett, magasteljesítményű u. n. „Thermocell“ fűtőtestekkel.

A vízellátás a Dob-utcában egy 80 mm-es megfűréssel van biztosítva és egy külön 80 mm-es megfűrés történt a tűzoltóvezeték részére. A csatornázás a három utcának megfelelően három irányban vezet ki az épülethől. Két hálózat készült. Az egyik a pincésztomben elhelyezett berendezések szennyvizének a pincében létesített szennyvízmedencéből való kivezetésére szolgál. A másik a földszintig összegyűlt szenny- és csapadékvizeket vezeti le önműködően záródó torló- és elzárószelepeken át.

A gépészeti berendezések legérdekesebb része az u. n. levegőnemesítő (légkondicionáló) berendezés. Erre nézve Wangler Gyula postaműszaki tanácsosnak a Magyar Posta XIII. évf. 5. számában (1939 májusban) megjelent cikke ad részletesebb felvilágosítást. Itt csak röviden megemlítem, hogy a külső levegőtől teljesen elzárt gépkapcsoló- és kábelrendező-termekek egy az alagsorban elhelyezett berendezés mesterséges úton látja el friss és tiszta, előírt nedvességtartalmú és hőfokú levegővel. Ez a berendezés hazánkban az első olyan légkondicionáló berendezés, amely automatikus úton biztosítja a kellő hőfokú, tisztaságú és nedvességtartalmú levegőt mindkét teremben. Ez annyit jelent, hogyha pl. a hőmérséklet az igen érzékeny távbeszélő gépi berendezések által megkívánt határértékek közül kilép, ezt észlelő műszerek (jelen esetben hőmérők) útján a kondicionáló berendezés is észleli és önműködően bekapcsolja a fűtést vagy hűtést aszerint, hogy a hőmérséklet túl alacsony vagy túl magas volt a teremben.

A villamosberendezésnél az áramellátás az épületben elhelyezett transzformátor-állomáson keresztül történik. Ezenkívül egy u. n. házi

áramfejlesztő (Diesel-motor, generátorral) is készült. A világítási hálózatnak két fővezetéke van. Az egyik csak a városi hálózatra van kapcsolva s ez szolgál az általános mennyezetvilágítás kiszolgálására. A másik a városi áramkörön kívül a házi áramfejlesztővel is össze van kötve. Erre vannak kapcsolva az összes konnektorok, a távbeszélőközpont helyiségei és a lépcsőházak, valamint a folyosófordulók. Jelenleg készül egy harmadik u. n. vészvilágítási hálózat, amely az akkumulátortelepből táplálódik és önműködően bekapcsolódik, ha a városi áram kimarad és néhány másodperc múlva ugyanígy kikapcsolódik, ha a házi áramfejlesztő már üzembelépett. A második hálózat lámpahelyei szolgálnak szükségvilágításul légiveszély esetére s ezek kék lámpatesttel vannak ellátva s egy helyről kapcsolhatók be. Posta-házaink szempontjából érdekes újítással vannak a folyosói és lépcsőházi lámpák ellátva. Ezek nyomógombjuk megnyomása után 3 percig égnek és azután maguktól kialszanak, ami az este távozók használatára szolgál és feltétlenül biztosítja, hogy a lámpák ne égjenek hiába.

A felvonóberendezésekről az alaprajzi elrendezés ismertetésénél szoltam.

Készült a fentiekén kívül: egy önműködő ú. n. pyrogáz tűzoltó-berendezés a bélyegmúzeumban, sziréna vészjelző-berendezés, jelzőcsengő-berendezés, távbeszélő körvezeték minden emeleten, tűzi vezeték a vízvezetékktől függetlenül, takaréktűzhelyek a lakásokban és az étkezdében, gázvezeték a lakásokban és műhelyekben, benzintároló, stb., úgy, hogy a szorosan vett távbeszélő gépi berendezéseken kívül az épület valóban keresztül-kasul van hálózva a különböző vezetékekkel és gépészeti berendezésekkel.

5. Légoltalom.

Az épületben elhelyezett nagy értékekre való tekintettel fokozottabb kielégítést nyertek a légoltalmi szempontok.

Ezért a fővárosi előírásokon túlmenően (légnymomás elleni méretezés, vázszerkezet, lángbiztos vasbetonlemez, óvóhelyek, stb.) elsősorban a távbeszélő központ biztosítása volt a főcél, ami úgy a földemek, mint az oldal-falak megerősítésében nyert megoldást.

Légoltalmi szempontok figyelembevételével készült a világítóberendezés is, mint azt a gépészeti berendezések között ismertettem.

6. A távbeszélő központ.

Külön néhány szót érdemel a távbeszélő központhoz tartozó helyiségek csoportosításának rövid ismertetése. (L. az 5., 6. és 7. ábrát.)

A Dob-utcai kábelaknából külön-külön Eternit-csövekben egymás mellett futnak be a kábelek a kábelkamrába. Így az eddigi megoldásokkal szemben, ahol az összes kábelek egy csomóban nehezen áttekinthető és rendezhető módon futnak be a tömbcsatornákból, az Erzsébet-központ kábelkamrájába már rendezve, egymás mellett érkeznek. Az alagsorban lévő mintegy 22×5 m-es kábelkamra a cca 22×13.5 m-es kábelrendezőterem utcai része alatt helyezkedik el s innen futnak a kábelek a rendezőtermi állványokra. A kábelrendezőterem területében kb. fele a kapcsolóterem s annak Csengery-utca felé eső része alatt van elhelyezve. A távbeszélő központ főnökségi, üzemi és építési osztályainak hivatalos helyiségei a Csen-

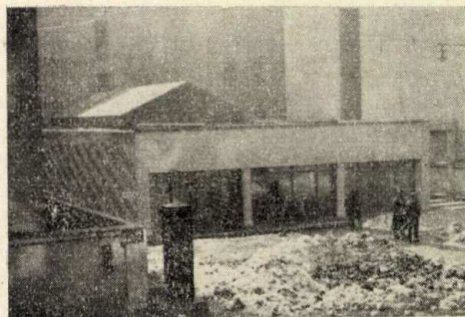
gery-utcai épületszárny földszinti, félemeleti, I. és II. emeleti helyiségeit foglalják el. Az akkumulátorhelyiség és az erősáramú gépterem, továbbá a házi áramfejlesztő és a már említett kábelkamra a lakatosműhellyel és a raktárakkal együtt az alagsorban vannak. (L. 5. ábra.)

A külső levegő porával szemben igen érzékeny gépi berendezések miatt úgy a gépkapcsoló-, mint a kábelrendezőterem teljesen el vannak zárva a külső levegőtől. Erre nézve a gépészeti berendezéseknél már kitértem.

A kapcsoló- és kábelrendezőteremek oldalfalai és mennyezetei fehérszínű mattlakk mázolászt kaptak. A padlóburkolat 3 mm vastag szürke márványozott gumi.

7. Tornaterem.

A postaépület telkének hátranyúló részében nyert elhelyezést a Postás Sport Egyesület tornaterme. (4. kép.) A tornaterem létesítése a tervpályázati

4. kép. A szomszédházak közé szorított tornaterem a vastüvegtetővel.

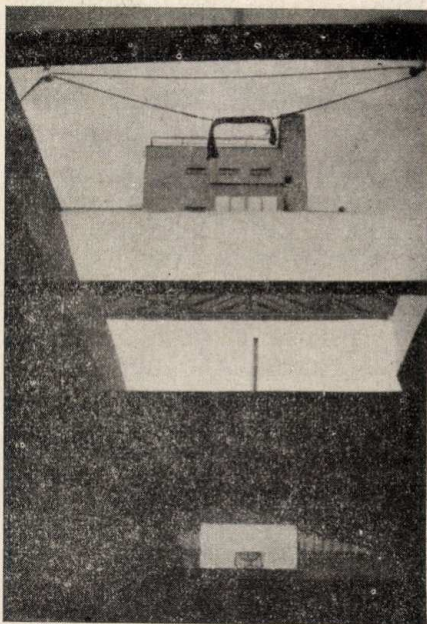
kiírásban nem szerepelt s csak később a bizottsági tárgyalások során merült fel a gondolat, hogy a nagyhirű, de tornateremmel nem rendelkező postás sport egyesület korszerűen felszerelt tornatermet kapjon.

A szűk telek miatt azonban az udvarnak a tornaterem céljaira felhasználható részét hatósági előírások miatt nem lehetett teljes szélességében beépíteni, hanem a szomszédoktól minden irányban cca 4—4 m-rel távolabb kellett maradni. Így csak a tornaterem légtere emelkedik ki az udvar síkja fölé és a terem körül lévő öltözők és mosdók az alagsorban vannak elhelyezve és felülvilágítókkal vannak megvilágítva.

Főérdekessége a tornateremnek a nyitható vastüvegtető. A szűk telek és a közeli szomszédházak miatt ugyanis az eredetileg tervezett felső oldalsó világítás és szellőzés nem lett volna elég hatásos és ezért az építészeti bizottság határozata értelmében az oldalvilágító ablakok elhagyása mellett felső világítás készült. A 22 m hosszú és 12 m széles, tehát kerekén 260 m² alapterületű terem egy 5.40×13.10 m szabadnyílású, 6.50×14.80 m méretű üvegtetővel van lefedve s így a terem alapterületének kb 1/3 részével egyenlő területen kapja felülről a természetes világítást. A tető 2/3 része az egyik, 1/3 része a másik irányban nyílik, elektromos meghajtású esigaszervezet segítségével. (5. kép.)

Felső üvegezése u. n. ragacsnélküli vízzáró üvegezés, alul pedig egy második üvegezés az u. n. páramennyezet készült. A tető mozgatására mindkét tetőrészen külön egy-egy hajtómű szolgál, amely csigaszerkezetből és egyenkint 3 HP-s elektromotorból áll. A motorral meghajtott csigamű fogaskerék segítségével egy a középtengelyben elhelyezett fogaslécbe kapaszkodik és a két szélén elhelyezett sineken $6+4=10$ golyóscsapágyas öntöttvaskeréken gördül.

A vasüvegtető üveges és mázoló munkával együtt kereken 18.500 P-be került. Megépítése újabb bizonyítéka annak az áldozatkészségnek, amellyel a m. kir. posta vezetősége az alkalmazottak jólétét és egészségét minden eszközzel fokozni akarja.

5. kép. Kitekintés a tornatermi nyitható tetőről a főépület felé.

8. Művészi munkák.

A modern épületek sajátossága, hogy esztétikai és anyagi szempontokból kerül a fölösleges és aprólékos díszítést. Ez a dísznélküliség azonban nem jelenti azt, hogy az építészet u. n. társzművészeti ezentúl ne kapjanak szerepet a modern épületeken. Az eddig szétszórtan és szinte tobzódva alkalmazott díszítő elemek, szobrok, vázák, stb. helyett azonban ma inkább egy-két pontra központositják ezeket a díszítő elemeket, kiemelve a nyugodt nagy felületek és egyes kihangsúlyozott pontok közötti érdekes ellentétet.

Maradék nélkül van ez az elv az új postaépület esetében is kielégítve, ahol a tervező építész elgondolása alapján az alábbi négy művészi munka valósult, illetve valósul meg:

- ad a) kőbefaragott angyalos magyar címer a főhomlokzaton,
- ad b) mennyezetfreskó az előcsarnokban,
- ad c) faintarzia a bélyegmúzeumban és
- ad d) szoborsorozat a Hársfa-utcai homlokzaton.

Az angyalos magyar címer illyefalvi Lőte Éva gipszmodellje alapján készült. Egyetlen 2.00×1.50 m méretű 35 cm vastag kőlapból van kifaragva, mint az a 6. képen jól látható. Külön állványzat, karvastagságú kötelek és erős csigaszerkezet kellett a közel 20 mázsás kődarab elhelyezéséhez. A címer anyaggal, kőbefaragással, állvánnyal és elhelyezéssel együtt kereken 3000 pengőbe került.

6. kép. A főhomlokzati angyalos magyar kőcímer elhelyezése.

Az előcsarnok mennyezetfreskóját a zártkörű tervpályázaton első díjat nyert Molnár C. Pál festőművész készítette. A feladat a Felvidék visszacsatolásának megörökítése volt oly módon, hogy azon elsősorban az Országgyarapító Kormányzó Úr alakja, másrészt a posta szerepe is kidomborodjék. A freskó főalakja így a Kormányzó Úr, mögötte honvédei. (7. kép.) Alattuk a honvédség szimbolikus alakja letaglózza a trianoni szörnyet. Ezzel szemben egy allegorikus háztömbábrázolás szimbolizálja a Felvidéket, tetején a kassai dómmal. A freskó felső részén van feltüntetve a postai vonatkozás. A kivitelezés két hétig tartott s a freskó: tervpályázattal, vázlatokkal, kartonokkal és helyszíni munkával együtt 5500.— pengőbe került.

c) A bélyegmúzeumi faintarzia ugyancsak az angyalos magyar címert ábrázolja Arkayné Sztéhló Lili iparművésznő tervei szerint. (L. a 8. képet.) A különböző színű kivágott fafurnir lemezekből összeállított címer a fatapétával burkolt falra került. Tervezői és kiviteli költség 1200.— P volt.

d) A legnagyobb szabású művészi munka Boda Gábor szobrászművész műtermében jelenleg készül. A bizottság a szoborcsoport tárgyául a

kultuszminisztérium felkérése alapján az építkezéssel egyidőre esett és az ország életében igen jelentős Szent István-év megörökítése céljából Szent Istvánt választotta. A szobrászművész elgondolása alapján az épület stílusához alkalmazkodva a szoborcsoport tulajdonképpen 8 drb egyenkint 3.30 m magas alakból álló szoborsorozat. Az épület Hársfa- és Dob-utcai sarkán (jelenleg még üresen álló mezőben) áll majd Szent István alakja.

7. kép. Az előcsarnok mennyezetfreskója.
M. F. I. felvétele.

Tőle jobbra (szemlélőnek balra) az ősmagyar hírvívő, balra (Hársfa-utcai részen) sorban: a magyar politika (aranybulla), művészet, tudomány, katona, mezőgazdaság és távbeszélő (Puskás Tivadar) szimbolikus alakjai következnek, annak kidomborítására, hogy Szent István az ország életének minden vonatkozásában irányt mutatott és az ő országvezető bölcsessége még a mai időkre is kihat. A szobor kiviteli költsége, beleértve a művészi, a kőbefaragási és elhelyezési munkát, a tervpályázattal járó költséget és a kőanyag árát, kerekén 40.000.— pengő.

8. kép. A bélyeg
múzeumi faintarzia.
(M. F. II. felvétele.)

Befejezésül idézek miniszterünknek a felavatási ünnepségen mondott beszédéből. „A magyar posta — mondotta — büszke lehet arra, hogy ismét egy minden tekintetben modern, a közönség érdekeit a legnagyobb mértékben kielégítő postapalotával és távbeszélő központtal gazdagodott. Ezzel ismételten bizonyosságot tett a posta vezetőségének akadályokat nem ismerő, haladó szelleméről és mérnökkarának kiváló munkakészségéről. A magában bízó, a békésen dolgozni akaró nemzetnek, a magyar Gényusznak ez a legújabb alkotása tegye erősebb lelkünkben szeretett hazánk jobb jövőjébe vetett hitünket.“

Adatok a pesti posta történetéhez.

írta: Dr. MONUS FERENC m. kir. postahivatali igazgató.

Domée à l'histoire des postes à Pest. Par M. le Dr. FERENC MONUS, Directeur de bureau de poste.

L'histoire des postes de la ville de Pest remonte jusqu'au règne de Marie-Thérèse. A Bude, trois établissements postaux fonctionnaient déjà lorsque la ville de Pest a été encore privée de bureau postal.

La reine a ordonné, en 1748, que dans le pays, des stations „collectrices” soient organisées au lieu des bureaux de poste coûteux. Il est bien probable que la ville de Pest a obtenu, parmi les premières, une station collectrice. La première donnée date de 1779: „Collector Litterarum Pestiensis: Andreas Wolfgang Gillig”. Cette Station collectrice avait une correspondance directe avec le bureau de poste à Bude.

Sous le règne de Joseph II, en 1787, Pest a reçu un bureau-annexe. Le commerce était déjà bien développé dans cette ville. Le trafic du bureau-annexe à Pest s'est accru d'année en année.

Sur l'histoire postale des années 1848 à 1849, il y a peu de détail.

Une station de relai devait être établi à Pest au commencement du 19e siècle (probablement en 1807).

Après la guerre de liberté perdue, depuis le règne autrichien (1850), les postes s'organisent à Pest. En même temps, la Préfecture postale à Bude a été supprimée. La ville de Pest devient le point de départ des courriers des postes, des malles etc. Le développement postal de la ville prend de l'essor après 1867, année du compromis austro-hongrois. Les postes reçoivent alors un caractère hongrois (langue de service, enseignes etc.). Depuis 1874, les bureaux de poste portaient, à côté du nom „Buda-pest”, celui de l'arrondissement.

Pest város postai élete Mária Terézia uralkodása alatt indult meg. Buda városában már három postahely volt akkor, amikor Pesten posta még nem működött. Ennek magyarázata az, hogy Pest gazdasági jelentősége Buda mellett eltörpült és a város csak lassan kezdett kiemelkedni vidéki városias jellegéből. Buda régi szép multjánál s fekvésénél fogva, de azért is, mert a Vár belső épen maradt házaiban helyezkedtek el a különféle katonai és polgári hatóságok és hivatalok, természetesen, hogy a felszabadító háború után fontos gócponttá alakult ki s így érthető, hogy a postai szervek is (prefektúra, postastáció, kocsiposta expedició) itt kaptak helyet, míg a kis terjedelmű és nehezen fejlődő iparos-, kereskedő-város Pest, mindezeket az adottságokat nélkülözni volt kénytelen. Ha Pest lassan fejlődő élete a későbbi évtizedek alatt érezte is a posta hiányát, Bécsben azzal mitsem törődtek.

Pest Mária Terézia rendeletéből mindössze szerény „levélszedőséget” kapott. A királynő 1748. évben rendelte el, hogy az országban a költségesebb postahivatalok helyett, takarékosági szempontból olcsóbb „Collecturá”-kat állítsanak fel, hogy ezáltal a jelentősebb községek és városok is bekapcsolódhassanak a szervezett postahálózatba.

Valószínű, hogy Pest városa az elsők között kért és kapott levélszedőséget. Erre azonban eddig nincs adatunk, csak az 1779. évből, ez is szüksézáví

s mindössze ennyi: „1779. Collector Litterarum Pestiensis: Andreas Wolfgang Gillig.“

A levélszedőség a legkisebb postai szerv volt, mely a leveleket összegyűjtötte s hetenként egyszer-kétszer gyalog vagy lovas postalegénnyel szálította a legközelebbi postahivatalba. Ugyanakkor átvette a kézbesítendő leveleket is. A levélszedőségek vezetőjét általánosan postamesternek nevezték. Gillig András Pesten nemcsupán levélszedő volt, hanem a dunai postai átkelelnél „ellenörkődő“ tiszt is. A budai postaprefektura Pesten állomásozó lovai, kocsijai vették át télvíz idején a Szeged—Temesvár, Eger—Kassa postajárat küldeményeit, utasait a két part közt közlekedő kis- és nagyréveken továbbszállítás végett.

Pest városában a 18. század végéről maradt postai adatok szerint az 1785. évben, a város tulajdonát képező, akkor ú. n. Budai kapu végén 2 szobából, konyhából álló lakóházat a „postamester“ szabad lakásként kapta. Ez a hivatalos lakást élvező postamester nem lehetett más, mint Gillig András, ki az 1785. évben is szerepel a régi írások között.

E levélszedőség nyomait keresve, arra a következtetésre jutottam, hogy annak helyisége a mai Belvárosban, a már említett szabadlakásban lehetett (valahol a Gizella-tér környékén). Későbbben pedig az akkori cs. kir. hajóhivatal és az első magyar színjátszó társaság küzdelmeiről emlékezetes Rondella közelében (Mária Valéria- és Régi posta-utca sarkán), a Rondella-vagy ahogyan később elnevezték, Posta-utcában (ma Régi posta-utca) volt. A Régi posta-utca 13. számú emeletes ház falát az első postaházra emlékeztető szép emlék díszíti.

Pest város első levélszedőjének gyalog- vagy lovaspostása az összegyűlt és bürzsákba helyezett levelekkel a Posta-utcából a Dunasoron (ma Ferenc József-rakpart) poroszkált végig a mai Vigadó-tér felé. Ennek közelében volt a Hajóhivatal és Hídpajta. A Hajóhidon át Budára a vizivárosi postaállomáshoz járt a postalegény, ahonnan a leveleket „nyeregposta“ (lovaspostás) vitte tovább.

Amikor a Duna vize befagyott és a hajóhidat felszedték, a pesti gyalogpostás útja sok fáradtsággal vezetett át a Dunán, kompon, réven révészek, sajkások segítségével, sőt nemegyszer jégtábláról-jégtáblára lépkedve, hosszú csáklyával a kezében.

II. József uralkodása már jelentősebb változást hozott a város életében: 1787. évben fiókpostát kapott, mely a budai prefektura kirendeltségeként működött s kincstári személyzete volt. Nagyon valószínű, habár erre eddig adatot nem találtam, hogy a levélszedőség postaállomássá (lóállomássá) alakult át. Ezt feltételezi Pest akkori kereskedelmi élete, forgalma, melynek sokadalmi egyszerre országos híre emelkedtek. Indokolt volt tehát, hogy a személyszállító postakocsi ne csupán Budáról induljanak, hanem Pestről is.

A pesti fiókpostát Hager Frigyes Ernő Buda város postaprefektusa vezette, a kezelést egy tisztviselő és több gyakornok látta el.

Az 1798. évben mozgalom indult, hogy Pest város, — lüktető kereskedelmi életére tekintettel, — rendes postahivatalt kapjon, mely a kereskedelmi élet fejlesztését jobban előmozdítaná. Erre azonban még soká kellett várakozni a pesti kereskedőknek. Annyi azonban mégis történt, hogy a bécsi levélpostajáratot már naponta közlekedtették és Budáról gyakorlott tiszt-

viselőket helyeztek át, így Toldy Ferenc „akadémiai titoknok úr“ atyját, Schedl Ferenc postatisztet is.

A század fordulóján a fiókpostahivatal személyzete már 5 tisztviselőből és 1 levélkézbesítőből állott. A kézbesítői létszámot azért állapították meg ilyen szerényen, mert a közönség szívesen ment maga is érkezett leveleinek átvétele végett a postára. A reformkor irodalomtörténetének kiváló vezéralakjai: Kisfaludy, Vörösmarthy, Bajza bizonyára nemegyszer megfordultak a pesti postán Schedl postatiszt úrnál.

A század elején alakult meg a „szépítési bizottság“, melynek feladata volt Pest városát modernné tenni. E bizottság munkája azonban nehezen haladt előre, mert egykorú feljegyzések szerint 1820-ban az utcák girbék-gurbák, a házak roskadozók, düledezők, a terek nyomorúságosak voltak. Legrendesebb a városháza előtti tér (a Duna soron). Kővezet sehol, a sár ellenben rettenetes. Télen, tavasszal, ősszel az utcák legtöbbször járhatatlan a sár miatt. Olajlámpások pislogtak itt-ott egyik-másik ház falán a háztulajdonos jóvoltából, a járókelők kis kézilámpásokkal jártak a szűk és sötét sikátorokban, hogy egymásba ne ütközzenek. A csúszós, sáros utcákon így is kerítésekre, ajtók, kapuk kilincseibe fogózva, nem kis vergődéssel igyekeztek céljuk felé. Elképzelhetjük, hogyan érezhették magukat 1814. évben a bécsi kongresszusról látogatásra ide érkezett uralkodók.

A város gazdasági és kulturális életének fejlődése ilyen nehéz viszonyok között, ha lassan is, de karöltve haladt előre. Ebben nem kis része volt a kereskedelemnek, a magyar színészetnek, az íróknak és a költőknek. A két irányú és mégis egymással találkozó fejlődés következtében, melynek hatalmas lökést adott a Széchenyi kezdeményezésére alakult különféle gyárvállalatok, pénzintézetek életre hívása a pesti fiókpostaforgalma is mind erősebb méreteket öltött s a hivatali helyiség is szűknek bizonyult. Ezért a hivatal a Posta-utcából a Zöldfa-utcába (Kecskeméti-utca egyik része, ma Veres Pálné-utca) költözött át. Ettől kezdve a Posta-utcát Régi posta-utcának nevezték. A posta új helyén sem maradt sokáig, mert az 1830—1840-es években Uri-utca 632. sz. alatt, a Trattner—Károlyi-házban találjuk. Ez a ma háromemeletes szép régi ház (1849. évben az osztrák ágyúk gyujtóbombái következtében leégett), a Petőfi Sándor-utca 3. és Városház-utca 6. sz. alatti átjáróház. (Az Uri-utca volt ezidőben Pest egyik legszebb utcája.)

Az 1848—49. évek postatörténetére vonatkozó gyér adatokból keveset tudunk Pest postai életére. Az irattárak jórésze az ostrom alatt elpusztult, egyrészt elégették, a megmaradt rész pedig Bécsbe került, mint vizsgálati dokumentum. A Klauzál Gábor vezetése alatt álló földművelés, ipar és kereskedési minisztérium IV. vagy postai szakosztályának igazgatója: Ambrus Mihály (volt helytartó tanácsos), intézte az ország postai ügyeit, 2 titkár (Mikecz András, volt udvari kamarai titkár és Brillmayer Mátyás), továbbá 3 fogalmazó (Dálnoky Gábor, Kégl László és Morbiczer Gyula) közreműködésével. A felelős minisztérium lemondásával a postaügyek legfőbb intézését az ú. n. Honvédelmi Bizottmány elnöke: Madarász László vette át, akinek bukásával (Zichy-féle gyémántpör) Duschek Ferenc pénzügyminiszter, illetőleg Kardos Sámuel pénzügyi tanácsos kezébe jutott a postafőigazgatóság vezetése mind Pesten, mind Debrecenben.

Azokról a postatisztviselőkről, akik a forradalmi kormányt Debrecenbe is elkísérték, szintén keveset tudunk. Néhánynak nevét sikerült eddig felkutatnom: Külkey Vilmos „postaminiszteri fogalmazó“, Dálnoky Gábor fogalmazó, Szentiványi Antal postaszámvevőségi tiszt, Bartai Ede postaszámvevőségi irnok, Mayer József postahivatali irnok.

Windischgrätzék előnyomulásával a budai főpostatiszttség osztrák kézre került. Hentzi tábornok-várparancsnok neve alatt kibocsájtott rendeleteknek engedelmeskedtek. Madarász László sietett figyelmeztetni a postahivatalokat, hogy a „budai postafőigazgatóságtól további intézkedésig bármimemű rendeleteket elfogadni, avagy vele bármi érintkezésbe bocsátkozni szigorú felelet s honárulás bűnének terhe alatt minden eddigi kerületéhez tartozó postahivatalnak tiltatik.“

1849 január 12-én a Debrecenbe menekült kormány Pest városával fenntartani kívánta a postai összeköttetést a következő irányban: Debrecen—Nagyvárad — Csaba — Orosháza — Szentes — Csongrád — Félégyháza — Kecskemét — Izsák — Pataj — Pest. A Trattner—Károlyi-féle postaház, — mint említettem, — 1849. évben leégett, a postahivatal menekülni volt kénytelen, az Üllői-úti kaszárnyába, onnan azután a szabadságharc lezajlása után tért vissza a Belvárosba, a Hatvan-utca 2. sz. alatt lévő Grassalkovich-házba (ma Kossuth Lajos-u. 4.). Itt is volt 1873-ig, amikor végleg elfoglalta helyét a Granátos—Zsibárus—Uri-utcák sarkán épült mai főpostaépületben. A szép olasz renaissance-stílusú palotát 1873. évi december 18-án I. Ferenc József is megleste s annak egyes teremt bejárta.

*

Pesten a 19. század első évtizedében, épúgy mint Budán, postamesterségről is vannak adataink. Nyilván szállítópostamesterség volt ez; lóállomás. Valószínűleg az 1807. évben létesült s tisztán szállítószolgálatot látott el. Addig ugyanis a budai postaprefektus tartozott arról is gondoskodni. A pesti és budai postaállomás az 1809. évben egy kézben volt: Csekonics József generális, a Szent István-rend kiskeresztes vitéze viselte mindkét tisztséget. 1821. évtől Ritter József, az 1830-as években Notthas J. Gáspár, az 1842—7. években Strausz Vilmos.

Notthas postamester a Kéz-utcában (ma Aranykéz-utca), a Vadászkürt közelében lakott s azt írja 1837. évben, hogy a postaistálló a Váci-utcában, a Vörös Rák udvarában, míg a „Fő-Posta-Hivatal“ a Trattner—Károlyi-házban van. Notthas postamester a közönséghez intézett egyik felhívásában arra hívja fel a figyelmet, hogy postakocsin való utazásnál Kéz-utca 15. sz. alatt lévő lakásán, vagy a postahivatalban lehet helyet bérelni. Ez időben ugyanis Pesten és Budán nagyon elszaporodtak a magángyorskocsi vállalatok. A Pest—Eperjes-i gyorskocsi vállalat irodája pl. közel az Uri-utcai postahivatalhoz, a Vadászkürt helyiségében volt. Onnan indultak a kocsik is. Petőfi 1845. évben felvidéki útjára nem postai gyorskocsival, hanem magánvállalat kocsijával utazott, mely a postának erős versenytársa volt.

A budai kocsiposta főexpedició mellett, amely 1750 körül létesült, Pesten is szerveztek ilyen fiókintézetet, mely szervezeti változások után 1842. évben csomag és pénzküldemények kézbesítésével is megbízott.

Pest város postai élete az osztrák uralom alatt 1850. évtől domborodik ki erőteljesebben, de nem tart sokáig, csak a 60-as évekig. A magyarországi

posták igazgatásában a 19. század közepéig oly jelentőségre emelkedett Buda város az 1850. évben átadja szerepét a testvérvárosnak. Pest igazgatósági székhely lesz, Budán megszűnik a prefektura, kocsiposta expedició, mely 100 évig működött. A pesti postahivatal hosszabb időre a Grassalkovics-házban helyezkedik el. Hivatalos nyelv a postahivatalokban ismét a német, a posta-címer kétféjűsasos ábrázolat, a tisztviselők, alkalmazottak cseh, morva, osztrák anyanyelvűek, a néhány magyarajkú tisztviselő neve: „Bach huszár“. Postaintézményünk kívül-belül fekete-sárga.

A kocsiposta, malle posta, bagáziás szekerek már nem a Gyorskocsi-utcáról, hanem a pesti főposta udvaráról indulnak.

Utakat építenek, főként javítanak, postamesterségeket, fiókpostahivatalokat létesítenek Pesten és az ország egyes részein. A főpostahivatal mellett 1851. évben a Császárfürdőben, utána a Józsefvárosban, 1861. évben Kőbányán, majd a Lipótvárosban nyílik postahivatal. 1863. évben Pest államvasúti, 1864. évben a Déli vasúti pályaudvari postahivatal kezdi meg működését.

Erőteljesebb fejlődés a posta életében 1867 után indul meg. A vasúthálózat kiterjesztése, a postaintézet fokozatos magyarrá tétele mozdítja ezt jelentékenyen elő. Eltűnnek az osztrák jelvények a postáról s megjelennek a magyar feliratok.

1874 január 1-től a pesti postahivatalok eddigi neveik helyett, „Budapest“ mellett annak a városrésznek a nevét viselik, amelyben elhelyezve vannak és pedig: Budapest-főposta, Budapest-Lipótváros, Budapest-Terézváros, Budapest-Józsefváros, Budapest-Ferencváros, Budapest-Délkeleti vaspálya, Budapest-Északi vaspálya, Budapest-Kőbánya, Budapest-Vár, Budapest-Víziváros, Budapest-Déli vaspálya, Budapest-Óbuda, Budapest-Császárfürdő. Tehát 13 postai szerv működött az egyesített két város területén.

A Budapest-főposta főnöke 1850. évtől Wachsmann Vilmos, 1872. évben Oberhammer Antal volt, akinek személyzete már 108 tisztviselőből állott. Az évről-évre emelkedő forgalom lebonyolítása a főposta hivatalt annyira próbára tette, hogy a hatalmas postapalota épülete, alig pár esztendő leforgása alatt szűknek bizonyult. 1879. évben már a csomagfelvételi- és leadási osztályt a szomszédos Károly kaszárnyába (ma Központi Városháza) kellett áthelyezni.

A 60-as évekkel megakasztott fejlődés Gervay Mihály, Heim Péter újszellemű reformmunkálataival indult el újra s ettől kezdve rohamosan száguld előre.

Forrásmunkák:

1. Budapest székesfőváros levéltára, a székesfőváros régi térképgyűjteménye, Buda város mérnöki hivatalában lévő feljegyzések, iratok.

2. Alt. u. neuer Schreib-Kalender 1779 Pozsony. Budai Kalendáriumok az 1806—1847. évig. Trattner—Károlyi Naptár 1849. évre. Peisner I. Képek a régi Pest-Budáról. 1901. Budapest. Terencsényi—Waldapfel: A régi Pest-Buda. Budapest, 1937. Schams: Vollständige Beschreibung der Königl. Freystadt Pest. Schmail Lajos: Adalékok Budapest székesfőváros történetéhez. Budapest. 1939. Közlöny 1849. évf. Vasárnapi Ujság 1873. évf. Rendeleték Tára 1842—1874. évf. Dr. Hencz: A magyar posta története és érdemes munkásai. 1937.

Az Anjou-kor királyi hírszolgálat.

írta: Dr. SEMJÉN BÉLA m. kir. postafőfelügyelő.

Le service des courriers royaux du régime Anjou. Par M. le Dr. BÉLA SEMJÉN, Inspecteur supérieur de poste.

L'auteur attire l'attention sur les circonstances qui rendent difficile l'étude des anciennes postes. La petite quantité des documents restés à notre disposition ne permet qu'une synthèse faible sur la base des détails insuffisants. Il traite ensuite du mandat émis, en 1346, à Bude par la reine-mère Elisabeth. Ce document prescrit un grand nombre d'obligations en vue de fournir tout nécessaire aux courriers du roi. Le rôle des „cursor, nuncius et ambasiator" dans la transmission des correspondances. Il termine l'article en faisant connaître la vie des courriers de ladite époque.

A magyar hírszolgálat története az Anjou-házból származó királyok korára vonatkozólag üres lapnál alig mutathat fel egyebet. E korszak elhanyagolásának oka főleg abban kereshető, hogy a források, különösen a részben még ma is kiadatlan oklevelek nagy tömegének rendszeres feldolgozása évekre terjedő megfeszített munkát igényelne. Ez az akadály azonban csak látszólagos. Az analízis nehézségeiért ugyanis a szintézis önmagától alakuló kerekedsége nyújt kárpótlást, mert a napvilágra kerülő adatok számai elszakíthatatlanul kapcsolódnak az előző korszak utolsó századához. Ezek a szoros kapcsolatok lehetővé teszik, hogy analízáló munkánkban a teljességre való törekvést mellőzzük s a részleteredmények szintézisét a korábbi idők már feltárt alapjaira¹⁾ felépíthessük.

A hírszolgálati vonatkozást tartalmazó források közül Erzsébet anyakirálynének az 1346. évben Budán kibocsátott mandátuma keltette fel különösen figyelmünket, mert ez a kétségtelenül hiteles oklevél tárgyunk szempontjából felette fontos adatokat tartott fenn. Az oklevél protocolluma Baranya vármegye jelenlegi és jövődi ispánjának és alispánjának, valamint szolgabírának szóló inscripciót, illetve salutatiót tartalmaz. A narratióból megtudjuk, hogy a Nyulak szigetén épült Szent Szűz monostorának szentéletű apácai panaszt emeltek a királynő előtt, mert a hozzá és a királyi udvarba utazó királyi és királynői hírvivők, úgyszintén a külföldi királyok és fejedelmek nunciussainak állandó és sűrű megszállása közben²⁾ a Baranya vármegyében fekvő Csele („Cheley“) és Jenő („Jeneu“) nevű birtokaik — az élelmiszerek adása és megvendéglés miatt — nem csekély mértékű elnéptelenedésnek voltak kitéve. Alázatosan kérték ezért az apácák a királynét, hogy nevezett birtokaikon a megvendéglésre és az élelmiszereknek az említett hírvivők részére való kiszolgáltatására vonatkozó kötelezettséget enyhítse.

¹⁾ Szerző: Egyházi hírszolgálat az Árpádkorban. Magyar Posta. 1939. 178-190. l.

²⁾ ... „per continuos et crebros descensus nunciorum tam nostrorum regalum et reginalium, quam etiam aliorum regum et Principum extraneorum, ad regiam et nostram Maiestatem venientium” ...

Az oklevél dispositiója szerint a királyné nemcsak a descensus enyhítésére vonatkozó kérelmet találta jogosnak és méltányosnak, hanem úgy intézkedett, hogy a Cselén és Jenőn tartózkodó jobbágyok egyáltalán ne tartozzanak a hírvivőknek megvendéglést és élelmiszereket adni.³⁾ Ezért a címzett ispánnak és alispánnak, valamint a szolgabíráknak meghagyta, hogy a Cselén és Jenőn keresztülhaladó hírvivők közül senkinek se engedjék meg az említett szolgáltatásoknak a jobbágyoktól való elfogadását, a másképpen való cselekvést pedig ne kockáztassák. Végül a tilalmat a különböző vidékekről a királynői udvarba utazó mindazokra a nunciusokra is reáráta, akik előtt mandátumát felmutatják.⁴⁾

Az ismertetett oklevél, melynek eschatocolluma számunkra figyelmet érdemlő adatot már nem tartalmaz, az Anjou-kor hírszolgálatának eleven és eléggé éles képét adja. Látjuk, hogy az országban szétágazó közutakon a királyi család tagjainak és az idegen uralkodócsaládoknak nagyszámú hírvivő-népe utazik, akik költség nélkül bonyolítják le útjukat, mert egy-egy eladományozott birtok népére reászállnak s ott megvendéglést nyernek. A közutakon egyházi, városi és más hírvivők is közlekednek, ellenük azonban nem merül fel panasz, mert fenntartóik költségén végzik útjukat. Abban az esetben azonban, ha e hírvivők valamelyike a királynői udvarba igyekszik, a királynő által adományozott birtokon joga van megszállni, kivéve akkor, ha a királynő ellenkező rendelkezését előtte felmutatják.

Ebben a korban a hírvivők már csak elvétele töltötték be a szoros értelemben vett hírmondói tisztséget. Miként azt a fennmaradt missilis anyag nagy száma igazolja, túlnyomórészt leveleket és írott rendeleteket közvetítettek. A diplomáciai küldetéssel utazó főpapok és főnemesek is legtöbb esetben levélvivői feladatot teljesítettek, sőt a kor szokása szerint, írott levél nélkül nem is kelhettek útra. E leveleket pergamen-, később papíroslapra írták s azt külső címmel ellátva, gondosan összehajtogatták. Az összehajtott lapot zárópecséttel zárták le, vagy esetleg a pecsétet keskeny hártyszalagra alkalmazták, melyet az összehajtott lapon átfűztek. Ily módon a levél csak akkor volt felbontható, ha a pecsétet feltörték, vagy a szalagot elvágták.⁵⁾ Ugyanilyen volt nyugaton is a levelek elkészítésének és lezárásának módja.⁶⁾

A királyi család nunciusai a király, a királyné, az anyakirályné vagy a hercegek szolgálatában álltak s a királyi család magánhatalmi szervezetének tagjaiként működtek. Szolgálati viszonyukban azonban nemcsak magánjogi, hanem közjogi elemek is, egymással szoros kapcsolatban mutatkoznak. Tisztségüknek közjogi tartalma főként a descensusra való igényben jelentkezik. E kettős jogi színezet különbözteti meg a magyar középkor királyi hírszolgálatának képviselőit az egyházi, városi és magán hírszolgálati szervezetek tagjaiktól.

³⁾ "...ut Jobaggiones... nulli nunciorum hospitalitatem praebere et victualia praebere teneantur."

⁴⁾ Collectio Kaprinaiana in quarto, I. B, 105. Fejér: Cod. dipl. IX/1. 365. 1.

⁵⁾ Szentpétery Imre: Magyar oklevéltan. Budapest, 1930. 15. 1.

⁶⁾ J. Dieffenbacher: Deutsches Leben im 12. und 13. Jahrhundert. I. Berlin-Leipzig, 1919. 88—89. 1.

Erzsébet anyakirályné mandátuma a descensusra vonatkozó ismereteinket jelentékenyen bővíti, mert nemcsak annak helyére és részeseire vonatkozólag tartalmaz adatokat, hanem részletezi azokat a szolgáltatásokat is, amelyeket a hírvivők egyes birtokok népétől követelhetek. A mandátum szerint a nunciások igénye élelmiszerek kiszolgáltatására és megvendégelésre (hospitalitas) terjedt. Kétségtelen, hogy a tulajdonképeni szállásadást a megvendégelés kiegészítő részének kell tekintenünk, mert e nélkül az említett szolgáltatások nem is fednék a descensus fogalmát. A szabad lóváltásról — miként hasonló vonatkozású más forrásokban — ebben az oklevélben sem esik szó. Ez a körülmény meggyőzhet bennünket arról, hogy a szabad lóváltás jogát nem lehet a descensus fogalmával azonosítani.

A patrimoniális királyság végtelen kiterjedésű királyi birtokai majdnem korlátlan lehetőséget nyújtottak az utazó királyi népek ellátására. Az adománybirtokok szaporodásával ez a lehetőség állandóan csökkent s ezzel szemben a hírvivők közlekedése egyre több nehézséggel járt. A szállásbirtok ugyanis nálunk hűbéri jelleget nem öltött, s így a tulajdonos nemzetségen kívül álló személyeknek ily birtokon való megszállására jogi lehetőség sohasem nyílt. A királyi népei tehát — a nyugati államokból beszivárgó jogszokás alapján⁷⁾ — az öröklődő hűbérnek tekintett adománybirtokokra szálltak. Ennek panasz és ellenkezés volt a következménye s a régi adománybirtokok tulajdonosai mindent elkövettek, hogy az adománnyal járó terhektől mentesüljenek. Igyekezetük gyakran sikerrel járt. Az Aranybulla a királyi serviensek hűbéri természetű birtokait is mentesítette a descensus alól. Ennek következményeképpen a megszállók egyre sűrűbben az új adománybirtokok felé vették útjukat. Ilyen újabb adománybirtok volt a tárgyalt oklevélben említett Csele és Jenő falu is. Jenőt az 1264. évben István ifjabb király adományozta a Nyulak szigetén élő apácáknak.⁸⁾ Csele körülményesebb módon került az apácák birtokába. Az 1266. évben IV. Béla király Nana comesnek megengedte, hogy utód nélkül való elhalálózása esetén a koronát illető birtokait, köztük Cselét is, az apácákra hagyományozza.⁹⁾

Önként merül fel az a kérdés, hogy az említett s a hírvivők járása-kelése közben annyira útba eső falvakat Baranya vármegye melyik részében, illetve melyik útvonal mentén kell keresnünk. A birtokok tulajdonjogának változásaira, az új birtokosok beiktatására és a határjárásokra vonatkozó oklevelek biztos irányt mutatnak ebben a kérdésben. Az 1248. évből fennmaradt egyik oklevélből megállapítható, hogy Csele Mohács közelében a Duna partján terült el,¹⁰⁾ sőt egy másik oklevél azt is bizonyítja, hogy a XIII. században még élénk halásztelep volt.¹¹⁾ Jenő fekvését legbiztosabban az 1939. évi itteni határjárásról kiadott oklevél alapján határozhatjuk meg.¹²⁾ Ebből az oklevélből kiviláglik, hogy a Szent Szűz monostorának tulajdonát képező baranya-

⁷⁾ Ludwig Kalmus: Weltgeschichte der Post. Wien, 1937. 44—45 l.

⁸⁾ Fejér: Cod. dipl. IV/3. 209. l.

⁹⁾ U. o. IV/3. 315. l. és VII/2. 32. l.

¹⁰⁾ U. o. IV/2. 24 l.

¹¹⁾ U. o. IV/1. 449 l.

¹²⁾ Nagy Imre: Anjoukori okmánytár. III. 521—526. l.

megyei Jenő szintén a Duna partján fekvő, Csele közelében elterülő falu volt s így nem tévesztendő össze a mai Baranyajenő községgel. Mindkét birtokot tehát a Duna jobb partján Budáról Eszék irányában vonuló ősi hadiút mentén találtuk fel, ahol a déli részekre és a Balkánra irányuló forgalom már a római kor óta kétségtelenül a legerősebb ütemben bonyolódott le.

A strata publica levélvívó népének társadalmi helyzetére vonatkozó adatot a tárgyalt oklevélben nem találtunk. A középkori magyar hírszolgálat történetének legfontosabb kérdései éppen társadalomtörténeti alappal bírnak s ezért nem mellőzhetjük, hogy tárgyunkat erről az oldalról meg ne világítsuk. Ebből a célból egy másik, szintén baranyai vonatkozású oklevelet veszünk tárgyalás alá, mely az Anjou-kor legelejéről származik és nemcsak a király egyik hírvívójének társadalmi állását világítja meg, hanem foglalkozásának ősi magyar elnevezését is fenntartotta.

Ezt az oklevelet az 1301. évben a pécsváradi konvent bocsátotta ki annak bizonyosságául, hogy Pál, csuzai nemes birtokos, Csuzza, Sepse és Márok nevű birtokainak egy részét Vénusz nevű testvérének és testvére férjének, Istvánnak tulajdonába átadta. Az oklevél szerkesztője István társadalmi állását — személyének közelebbi megjelölése céljából — a következőképen írta körül: „Stephanus folyou dictus familiaris excellentissimi principis domini Karoli Regis hungariae.“¹³⁾ Hat esztendővel később szintén a pécsváradi konvent által kibocsátott másik oklevélben „magister stephano falow dicto“ olvasható.¹⁴⁾

István tehát folyónak nevezett familiárisa volt Károlynak, Magyarország királyának. Később mesteri címet vett fel s ekkor „a folyónak mondott István mester“ volt a neve. Társadalmi állásának megállapíthatása céljából mindekenélőtt azt kell tisztáznunk, miért nevezték őt folyónak.

A folyik ige régi nyelvünkben, de még a mai használatban is, egyéb értelmel mellett főleg tartós előrehaladást, sietést fejez ki. A folyam, a beszéd, a per és az év mai mindennapi beszédünkben is folynak. Az ó- és közép-magyar nyelvben ellenben a haladó hajó, a sebesen gördülő szekér, az emelkedő és nyugvó Nap, sőt a vágató lovas is folyt. A hírek és levelek lovas közvetítője szintén majdnem állandóan haladt az útján, mai nyelven közlekedett, régiesen tehát folyt. A latin cursor, nunciuss, ambasiator fogalmának megfelelő folyó szó „folió“ alakban már a schlagli szójegyzékben is fellelhető.¹⁵⁾ A Bécsi-kódex összefüggő szövegében szintén találkozunk a hírvívó folyókkal: „elereztenec kiralnac foloy menden vudekeche.“¹⁶⁾ A XVI. és XVII. század írói folyóköveteket emlegetnek. A XVIII. század végén már feledésbe merült a folyó szó tárgyalt értelmel s ekkor a nyelvújítók az újonnan készített futár szóval pótolták.¹⁷⁾

Az előadottak alapján nyilvánvaló, hogy a különböző foglalkozású királyi familiárisok nagy táboraiba tartozó Istvánt — a családnevek kialakulásának

¹³⁾ Anjoukori okmánytár. I. 17. l.

¹⁴⁾ U. o. 126. l.

¹⁵⁾ Szamota István: A schlagli magyar szójegyzék. Budapest, 1894. 32. és 95. l.

¹⁶⁾ Új nyelvemléktár. I. Budapest, 1916. 45. l.

¹⁷⁾ Szily Kálmán: A magyar nyelvújítás szótára. I. Budapest, 1902. 103. l.

korában — hírvívő foglalkozásának nevével különböztették meg társaitól. Ebből a körülményből arra következtethetnénk, hogy István alacsonyabb társadalmi osztálynak birtoktalan tagja volt. A nemes csuzai Vénusszal kötött házassága, az ezzel kapcsolatban elnyert birtokrészek s később felvett messteri címe azonban arra mutatnak, hogy tekintélyes társadalmi szerepet töltött be.

A familiaritásnak a XIII. században az egyházi birtokokon történt kialakulásával és a hírszolgálattal való kapcsolataival más alkalommal már foglalkoztunk.¹⁸⁾ Ugyanabban az időben, hasonló körülmények között, de gyorsabb ütemben fejlődött a világi birtokokon és a királyi család udvaraiban is ez a hűbéri intézmény, mely a XIV. században már a mindennapi életet teljesen átszövő tényezővé vált. A familiárisokból népes s mozgékony új társadalmi ágazat alakult, mely a birtokos osztályokhoz kapcsolódva; nemcsak a korábbi századok szolgáló népeinek tevékenységét pótolta, hanem a fokozottabb szellemi és testi képességeket igénylő feladatokat is magára vállalta. A familiáris az udvarok, egyházak és udvarházak nélkülözhetetlen támasza lett, a familiaritás azonban szabályokkal körülírt jogintézménnyé sohasem fejlődött.

Ismeretes, hogy a familiáris nép az Árpád-kori társadalomnak főleg két osztályából: a szolgáló népeknek a felszínre jutott elemeiből, valamint a nemesi rend védelmet kereső és elszegényedett tagjaiból alakult. Tárgyunk szempontjából felette fontos az új történettudománynak az a megállapítása, hogy a rendileg széttagolt familiárisok mindkét része az adózás alól mentesítve volt s személyükre a nem nemesek is teljes szabadságot élveztek.¹⁹⁾

A XIV. században, a közügyek intézésében még mindig érvényesülő magánjogias felfogás következtében, a familiáris elemek az államigazgatásban egyre nagyobb tért nyertek. Soraikból nemcsak a közigazgatás alacsonyabbrendű tisztviselői, hanem főméltóságok ítélőmesterei, sőt állandó helyettesei is kerültek ki.²⁰⁾ Nem lehet kétséges, hogy ebben az időben a hírszolgálat vezetése is familiáris kezekbe került.

Természetesen az emelkedési lehetőség és az a társadalmi tekintély, amiben a familiárisnak része volt, elsősorban dominusának hatalmi és vagyoni helyzetétől függött. Ugyanannak a familiának is voltak azonban alacsonyabb- és magasabbrendű tagjai.²¹⁾ Ezért a familiáris társadalmi helyzetének magasabb fokát akkor tudjuk kétséget kizáróan megállapítani, ha a hűbérrendszernek megfelelően, magának is volt familiája, melynek tagjai ugyanolyan szolgálati szerződéssel voltak lekötve uruknak, mint ő saját dominusával szemben. Ennek a láncolatot lekötöttségnek nyomát találjuk a tárgyunkra vonatkozó egyik oklevélben: István mesternek, a király familiáris folyójának felesége az 1307. évben saját familiárisát, a feketének nevezett Jánost küldte a pécsváradi konvent elé, hogy fivére mároki birtokrészének

¹⁸⁾ Szerző: id. m. 190. l.

¹⁹⁾ Hóman: Magyar történet. III. Budapest, 1934. 126—128. l.

²⁰⁾ U. o. 127. l.

²¹⁾ Váczy Péter: A királyi szerviensek és a patrimonális királyság. Budapest, 1928. 40—43. l.

átadása ellen tiltakozást jelentsen be.²²⁾ Ez az adat bár közvetve, de élesen domborítja ki a királyi folyó vagyoni és társadalmi helyzetét.

Okleveles adataink alapján azt kell tehát megállapítanunk, hogy István folyónak társadalmi és életszínvonala a középbirtokos nemességével azonos volt, bár a nemesi rend kötelékébe való tartozása nem bizonyítható. Előnyös vagyoni és társadalmi helyzetén kívül magisteri címe is azt igazolja, hogy a királyi familia magasabb rétegében helyezkedett el. Ez a cím ugyanis a jelen esetben képzettségi alapon nem magyarázható; kizárólag vezető tisztséget jelenthet, mely értelemben az tárgyalt korunkban és az azt megelőző századokban tényleg használatban volt.²³⁾ Az, hogy a folyónak nevezett mester a királyi familia melyik részét vezette, az előadottak után nem lehet már kétes. Kérdéses azonban, hogy a hírvivők összességének, vagy egy csoportjának élén állott-e? Véleményünk szerint a folyók mesterének vidéki tartózkodásából arra lehet következtetni, hogy csak egy csoportnak, valószínűleg a déli részeket járó folyóknak tisztje volt.

A familiáris kötelékbe tartozó közrendű folyók társadalmi helyzete szintén kedvezőnek tekinthető, mert személyükre szabadok és az adózás alól mentesek voltak. Vagyoni helyzetük a XIII. század végéről származó egyik oklevél sorain keresztül szintén kedvezőnek látszik. Ebből az időből ugyanis a szlavóniai Vaskán kiállított szerződés maradt fenn arról, hogy Zóm, folyó fia („Zoym, filius foluyni“), a királyné népeinek jobbagya, atyjával és bátyjával együtt egy zordon-szinű lovat („equum Zurdyn coloris“) öt márkáért eladtak. Az eladók kötelezték magukat arra, hogy ha valaki a lovat feltartóztatná, együttesen fogják azt kiszabadítani és „ők sem csinálnak semmit az említett lóval.“²⁴⁾ Ez az oklevél élénken szemlélteti, hogy a lovaséletet élő folyó családja segítségével lótenyésztést és kereskedést folytatott, amit annál könnyebben tehetett, mert hivatalánál fogva a feltartóztatott lovakat kiszabadíthatta. Egy-egy ló eladásánál pedig olyan összeget nyert, melyért abban az időben tekintélyes birtok volt vásárolható.²⁵⁾

Egy másik, az 1345. évből származó oklevélben a folyósnak nevezett Tamás („Thomas dictus Foyus“) szerepel. Erről a Tamásról nem tudunk egyebet, mint azt, hogy Eger mellett Szalókon élt és több társával egyetemben a király jegyzőjének birtokába való beiktatása ellen tiltakozott.²⁶⁾

Figyelemreméltó körülmény az, hogy a tárgyalt oklevelekben szereplő folyók nem a királyi udvarban, hanem attól távol, az ország különböző vidékein, azonban mindig a publica strata közelében éltek. Tamás folyót Eger mellett találtuk. A vaskói folyó Verőce közelében, a Székesfehérvárról Zágráb, illetve Róma felé vezető nagy hadiút mentén lakott. István mester korábbi lakóhelyét nem ismerjük, azonban az kétségtelen, hogy házasságával nyert birtokain telepedett le. Ezeket a birtokokat Csuzá, Sepse és Hercegmárok

²²⁾ Anjoukori okmánytár. I. 126. l.

²³⁾ Pld. „Magister Nicolaus, officialis de Vylak.“ (Cod. dipl. IX/7. 139. l.)

²⁴⁾ Hazai oklevéltár. I. 60. l.

²⁵⁾ Az 1245. évben Miklós, a királynői hirdetők ispánja, két ekényi (240 hold) birtokát 2 márkáért és 3 fertőért vásárolta. (Wenzel: Á. u. o. VII. 200. l.)

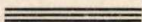
²⁶⁾ Anjoukori okmánytár. IV. 552. l.

nevű, ma is virágzó községek alakjában annak a hadiútnak közelében találjuk fel, amelyen a hírvivők jövését-menését értekezésünk elején megfigyeltük.

A folyóknak az ország távolabbi pontjain történt elhelyezését nem tekintetjük véletlennek, mert céltalanul szétszóródott hírvivőkkel semmiféle hírszolgálat nem bonyolítható le. Ez az elhelyezés éppen tervszerű gondosságra mutat és célja nem lehetett más, mint a kimerült utasok és lovak felváltása.

A relais-rendszer használatát, amit homályos oklevélszövegekből elővigyázatos eljárás után szűrtünk le, a Bécsi-kódex egyik szerzetes írója jól ismerhette, mert azt egyéni tapasztalatokat bizonyító könnyedséggel, tömör kifejezésekkel a következőképen írta le: „Es elereztec (a leveleket) a foloctol kic menden videc zerent folosuan az o leueleket vy kouetsegeckel elől kel-nec.“²⁷⁾

Az elfakult oklevélhártyák kiemelt szövegrészei bepillantást engedtek nekünk a magyar lovagkor hírszolgálatának színes világába. Ezt a világot azonban nemcsak oklevelekből, hanem életet lehelő és rejtett részleteket eláruló, színpompás miniatúrákból is megismerhetjük. Szintétikus munkánk legközelebbi feladata lesz, hogy a magyar közutak hírvivő népének legrégebb képes ábrázolásait bemutassuk s a miniatúra által nyújtott adatokat okleveles adatainkkal egységbefoglaljuk.

MŰSZAKI KÖZLEMÉNYEK

Articles techniques.

Nagyfeszültségű vizsgálóberendezés.*

Írta: SUSÁNSZKY LASZLÓ okl. gépészmérnök.

Installation vérificatrice à haute tension. Par M. LASZLÓ SUSÁNSZKY, Ingénieur de poste.

L'auteur donne la description d'une station vérificatrice susceptible à fournir une tension de 50 kilovolt. Il nous fait connaître l'aménagement contre le danger de mort et le dispositif des commutateurs ayant égard particulier à la vérification de la résistance électrique de l'huile.

Legutóbbi időben a gyengeáramú és erősáramú villamosságtan nagymértékű fejlődése és egymáshoz való kapcsolata (különösen a rádióadó-technikában) indokoltá teszi, hogy a gyengeáramú mérések ismertetése mellett erősáramú mérések ismertetésével is foglalkozzunk.

²⁷⁾ A leveleket elküldték a folyókkal, akik minden vidéken közlekedvén, az ó leveleket új követségekkel előrejuttatják. Új nyelvemléktár I. 52. 1.

*) A magyar királyi posta kísérleti állomásának közleményei.

Az alább leírandó berendezés szigetelők, folyadékok, gázok nagyfeszültséggel való vizsgálatára, az anyag villamos szilárdságának megállapítására alkalmas. Szigetelők közé számítjuk a szilárd szigetelőanyagokat, szigetelő testeket és a fémarmaturás szigetelőket. Szigetelésvizsgálatot lehet végezni gépeken, készülékeken és berendezéseken. Folyadékok közül elsősorban az olaj az, melyre a mérés módszere teljesen kidolgozott.

A mérőállomás nagyfeszültségű olajtranszformátora keréken 50 kilovolt szekunder feszültség szolgáltatására képes 5 kilovoltamper látszólagos teljesítmény mellett.

Az áramellátásra a 110 voltos hálózatot használjuk fel; szükség van azonban a segédberendezések működtetéséhez egyenáramú feszültségre is (1. az 1. ábrát). A hálózati feszültséget kézi főkapcsolóval a kiolvadó biztosítón, a nyomógombbal működtethető mágneskapcsolón és a durva beállítású (érzékeny) túláram kapcsolón át visszük a szabályozó transzformátorra. A kézi kapcsoló zárásával egyidejűleg a fehér jelzőlámpa, a mágneskapcsoló behuzatása után a zöld, illetőleg ha a túláram kapcsoló is zárva van, a piros lámpa is kigyullad, jelezve, hogy a nagyfeszültségű kapcsolón az autotranszformátor állása szerint már nagyfeszültség is lehet.

Az autotranszformátor után találjuk a kapcsolásban a primer áram és feszültség mérésére szolgáló két műszert, majd az egyik ágban ismét olvadó biztosítót, a másikon pedig lamellák által a mindenkori mérésnek megfelelő önműködő kikapcsolóberendezést.

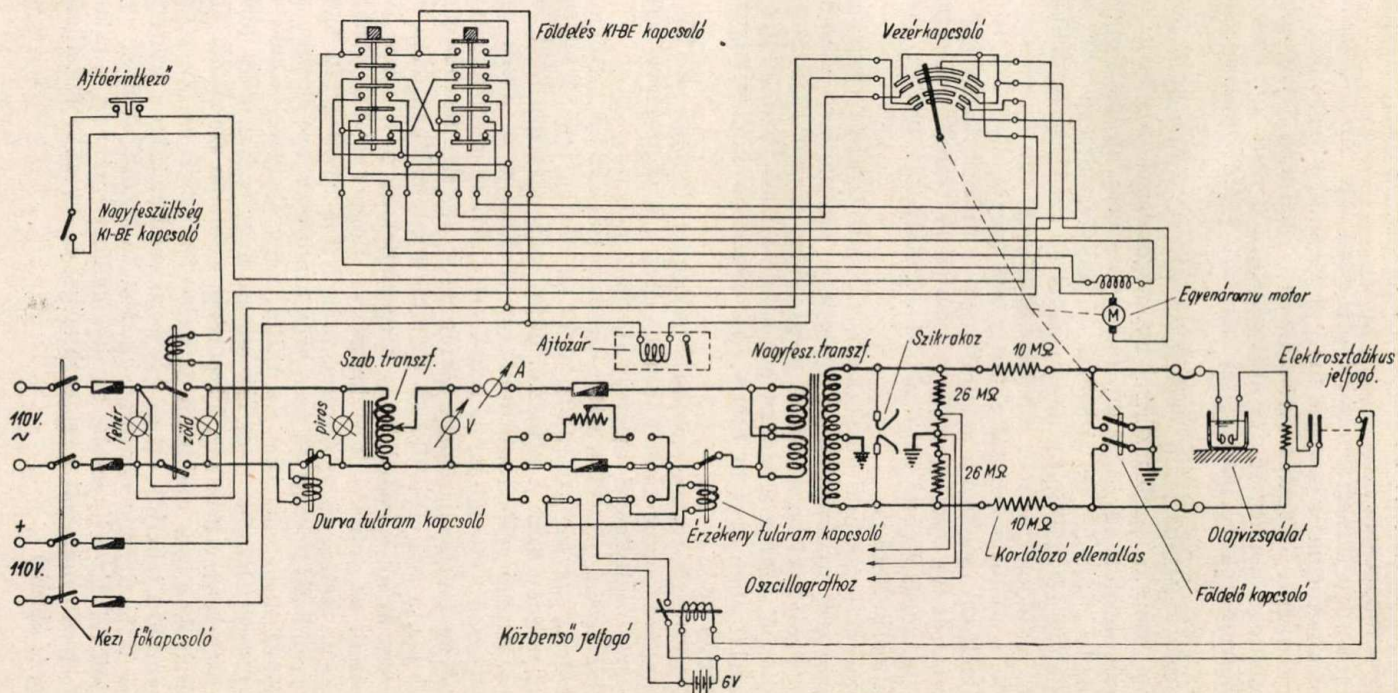
Az áramkörben a nagyfeszültségű transzformátor következik, mely 110 volt feszültségnél párhuzamosan kapcsolt primertekercsekkel dolgozik. A közepe földelt szekunder oldalon van a védő szikraköz, a nagyohmikus feszültségosztó, majd a soros, de kiiktatható két védőellenállás. Ezek után van bekötve a földelőkapcsoló.

A rajzban a nagyfeszültségű pontokra az olajátütésnél használt szikraköz van rákapcsolva egy elektrosztatikus jelfogón keresztül. Ez utóbbi egy közbeneső jelfogó útján működteti az érzékeny túláram-kapcsolót.

Feltüntettük még az egyenárammal dolgozó segédberendezések elvi kapcsolását is: Ajtózár, földelés ki-be kapcsoló, vezérkapcsoló és a földelőkapcsolót mozgó motor. A mágneskapcsoló csak zárt ajtó és megfelelő vezérkapcsoló állásnál (földelés ki helyzetben) huzatható be. Táplálása a változóáramú hálózatból történik.

A berendezés két részre oszlik: Kapcsoló-vezérlőberendezés és nagyfeszültségű rész. A kapcsoló és vezérlőberendezés mint általában, úgy itt is a főberendezés működtetésére, mérésére, a villamos üzem ellenőrzésére, de ezenkívül életvédelmi célokra is szolgál. (L. az 1. ábrát.)

A berendezés térbelileg a kapcsolóasztalra és a nagyfeszültségű térre tagozódik. A kapcsolóasztalon van elhelyezve a nagyfeszültségű transzformátor primeroldali áram és feszültségértékének mérésére szolgáló két műszer. Több más szorítóval együtt itt találjuk a transzformátor mérőtekercséről kihozott két feszültségpontot is, amely külön beiktatott dinamikus voltmérő útján a szekunderfeszültség megállapítására szolgál. A szekunderfeszültség közvetlen mérésére még nincs alkalmas műszer felszerelve, de erre vonatkozóan már folynak előkészítő mérések. A kapcsolóasztalban van beépítve a szabályozó

1. ábra. 50.000 volt feszültségű, 5 kilovoltamper teljesítményű vizsgálóberendezés eivi kapcsolási rajza.

Nagyfeszültségű vizsgálóberendezés.

transzformátor, az önműködő be és kikapcsoló automaták, az olvadó biztosítékok és a kézi főkapcsoló.

A nagyfeszültségű transzformátor táplálására egy 26 fokozatban kapcsolható autotranszformátor szolgál, mely a szekunder feszültségnek körülbelül 2 kilovoltonkénti fokozatos változtatására alkalmas. Átkapcsolás alkalmával se árammegszakadás, se feszültségcsökkenés nem jön létre, mert az egyes kapcsolószektorokat ellenállással átkötött segédérintkezők választják el egymástól.

A berendezés legelsőbbrendű életvédelmi szerve a motorikus meghajtású földelőkapcsoló, mely a kezelőasztalról nyomógombos kapcsolóval működtethető. A zavarmentesített egyenáramú söntmotor csavarhajtás útján mozgatja a kapcsolót, mely „Földelés be” állásban a nagyfeszültségű tér ajtajának nyitását is lehetővé teszi. Tehát a nagyfeszültségű sín földelése nélkül az ajtó nem nyitható. A földelőkapcsoló mozgató tengelyen van felszerelve a vezérkapcsoló, mely a motor mozgását szabályozza (végkikapcsoló), lehetetlenné teszi, hogy földelt sín esetében a mágneskapcsoló útján bekapcsoljuk az autotranszformátorra és így esetleg a nagyfeszültségű transzformátorra a feszültséget. A mágneskapcsoló behuzatását akadályozza nyitva tartott ajtó esetében az ajtóérintkező is.

A hajtó motor kétirányú mozgatását a „földelés ki-be” kapcsolóval végezzük. E többrugós nyomógombos kapcsoló a söntmotorra állandó irányú gerjesztőáramot ad, a ki-be iránynak megfelelően megfordítja az armatúraáramot, végállásból indítja a motort a megfelelő irányba és végül biztonságot ad rövidzárlat ellen arra az esetre, ha avatatlan kéz mindkét gombot egyszerre nyomná be.

A nagyfeszültségű transzformátor szekunder oldalán 2×26 megohm ohmikus ellenállású potencióméter látható, melynek segítségével egyes jelenségek oszcillográf segítségével megfigyelhetők.

A nagyfeszültségű transzformátor túlfeszültségvédelmét szolgálja a kivezetésekre szerelt szarvas szikraköz, mely az esetleg fellépő túlfeszültségeket törli össze, nehogy azok a transzformátor szigetelésében kárt okozzanak.

A nagyfeszültségű sínben szorosan van beiktatva a 2×10 megohmcs szilit tagokból készült ellenállás, melynek szerepére az alábbiakban kitérünk.

Minden olyan mérésnél, amely átütés, vagy átívelés feszültségének meghatározásával jár, a nagyfeszültségű oldalra megfelelő nagyságú ellenállást iktatunk sorosan abból a célból, hogy megszüntessük a villamos ívet. Az ív fennmaradásának az volna a következménye, hogy elégetné, tönkretenné a mérendő tárgyat, esetleg tüzet okozna, másrészt a rövidzárlati áram veszélyeztetné a berendezés épségét és igen erős áramlökéseket okozna a hálózatban. A beiktatott soros ellenállás az átütés, vagy az átívelés előtt nem vesz magára feszültséget, ha csak nem túlságosan nagy a kapacitív terhelés (pl. kondenzátor esetében). Átütéskor, átíveléskor a fellépő szekunder áram folytán az ellenállásokra esik majdnem az egész feszültség és így a villamos i v kialszik. Finomabbá tehetjük ezt az egyszerű védelmet, ha a transzformátorban átütéskor fellépő priméráramnövekedést túláramkikapcsoló működtetésére használjuk fel. Ez a kapcsoló, ha megfelelően érzékeny, a túláramra lekapcsolja a transzformátorról a tápfeszültséget és így az ív feltétlen kialvását okozza. (L. az 1. ábrát.)

A különböző mérések alkalmával azonban további meggondolás válik szükségessé. Pl. kondenzátor vizsgálatánál a korlátozó ellenállást ki kell iktatni, mert különben alig jut feszültség a mérendő tárgyra. Esetleges átütésnél, vagy átívelésnél ilyenkor igen nagy a rövidzárlati áram, tehát a primeroldali kikapcsoló automatát most ennek megfelelően kell beállítani. Az előbbi esetben finom védelemre, most pedig egy dűrva védelemre van szükség. Ilyenkor a kikapcsoló automata behúzótekerese — melyen átmegy a primer-áram — söntölést kap, még pedig mindenkor az átütés, vagy átívelés alkalmával fellépő áramlökésnek megfelelően. Ha még ennél is durvább védelemre van szükség, ez az automata kiiktatható és az önműködő védelmet egy a szabályozó transzformátor elé kapcsolt megfelelően beállított kapcsoló végzi el.

Olajvizsgálat.

A nagyfeszültségű és nagyteljesítményű villamos berendezésekben elkerülhetetlen az olajnak, mint szigetelőnek az alkalmazása. Transzformátorokban, olajkapcsolókban, kondenzátorokban kizárólag ásványi eredetű olajat használnak, melynek a szigetelésen kívül az a szerep is jut, hogy a berendezésben fejlődő meleget, mint hőátadó közeg közölje a környezettel.

A megfelelő tisztaságú olaj igen jó szigetelő, nagy villamos szilárdsága mellett előnye a kis dielektromos tényező, tehát rétegezett szigetelésekben nem okoz nagy egyenlőtlenséget. Hátránya azonban, hogy tisztátalanságokra igen érzékeny. Pl. 0.1 ezrelék mennyiségű víztartalom a villamos szilárdságot eredeti értékéről (200 kV/cm-ről, az 0.01‰-nél mérhető értékről) körülbelül 30 kV/cm-re szállítja le. Erős villamos ív (átütés, kisülés) elszenesíti az olajat, de az átütés helyét áramlás útján gyorsan elfoglalja az ionoktól mentes friss olaj és így a villamos ív kioltását elősegíti.

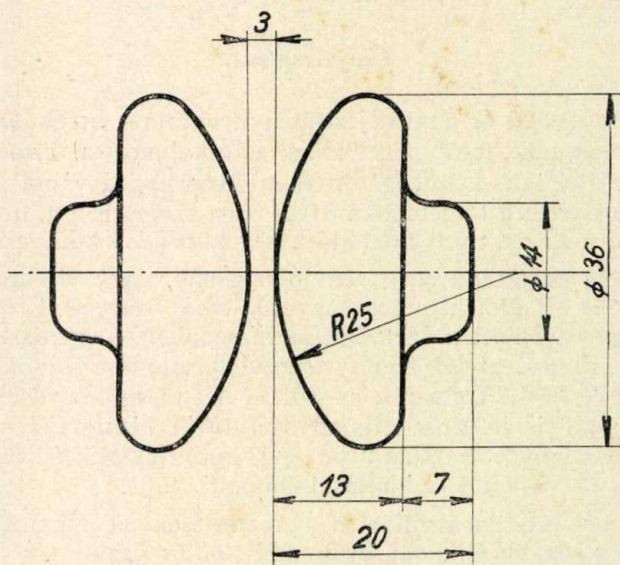
Mint ezekből látszik, a villamos berendezésekben alkalmazott olaj minősége, de még inkább állapota elsőrendű fontossággal bír a berendezés üzembiztonsága és élettartama szempontjából. Az olaj állapotáról tehát időközönként meg kell győződni, meg kell vizsgálni, úgy vegyi, mint villamos szempontból.

A villamos szigetelés jóságát a villamos szilárdságon keresztül ítéljük meg. Ez a szám azonban csak az olaj állapotát jelzi, de minőségéről nem ad számot. A kis átütési szilárdság például azt jelentheti, hogy nagy az olaj víztartalma, ami melegítéssel kombinált szűréssel eltávolítható és így az olaj ismét használhatóvá válik.

A villamos szilárdság megállapítását a szabvány előírásainak megfelelően gömbelektrodák segítségével végezzük. (L. a 2. ábrát.) A vizsgálandó olajat a mérőedénybe való betöltés után 10 percig állni hagyjuk, majd a feszültséget (az elektrodák között) 2 percenként 2 kiloyolttal emeljük egészen az olaj átütéséig. Az olaj megkeverése és 10 percnyi idő után a feszültséget ismét fokozzuk az újabb átütésig. Így összesen hat átütést végzünk, de csak az utolsó öt átütésnél mért effektív feszültségérték lesz mértékadó az olaj szigetelőképességére. Az öt feszültség középértéke 3.5-el szorozva a villamos

szilárdságot adja kitöltött per centiméterben. (3,5 szorzó onnan adódik, hogy a két elektroda közötti távolság nem 1 cm és a két gömbhøj között nem egyenletes az erőtér.)

Kísérleteink tanulsága szerint különleges kikapcsoló berendezések nélkül a vizsgált olajminta az átütések után nagy mértékben elszenesedett, mert a villamos ív sokáig fenntartotta magát. Az ív gyorsabb kioltását a sorosan beiktatott korlátozó ellenállások értékének növelésével lehetett ugyan fokozni, azonban a közvetlen feszültségmérés hiánya miatt így már a fellépő kis kapacitív áram is nagyobb feszültséghibát okozott. Másik hátránya a nagy védőellenállásnak az, hogy átütéskor a primeroldalra átszarmazó áramlökés igen kicsi és nem elegendő a kikapcsoló automata működtetésére. A primer-

2. ábra. Az olaj villamos szilárdságának megállapításánál alkalmazott szabványos gömbszikraköz.

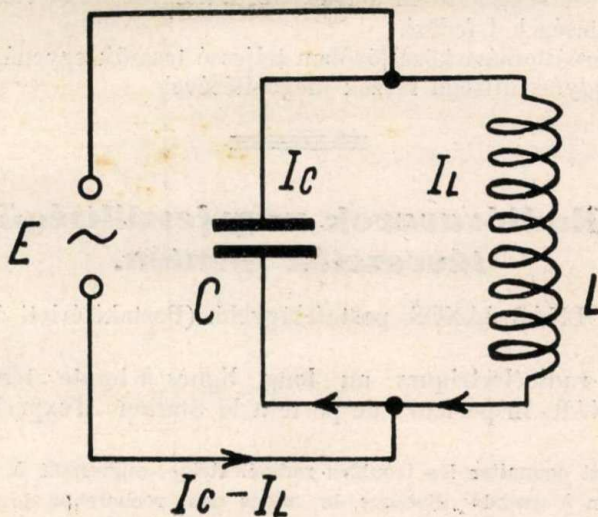
oldali automatikus kioldás tehát nem engedi meg, hogy a szabványos vizsgálat alkalmával végzett hat átütés ne szennyezze be az olajat.

Ilyen szempontból igen hatásosan működik a szekunder-kioldó, mely a kapcsolási rajzból láthatóan is nem egyéb, mint egy elektrosztatikus elven működő jelfogó. Ez egy közbenső jelfogó útján vezérli a nagyfeszültségű transzformátor primerkörét megszakító kapcsolót. Az átütést okozó feszültség ilyen kapcsoló alkalmazása mellett a jelfogólánc ellenére oly gyorsan megszűnik, hogy a hatszori átütés után sem lehet észrevenni átütés okozta szennyeződést.

A berendezés mai állapotában az ismertetett önműködő kikapcsolóberendezésekkel kényesebb természetű vizsgálatokra is alkalmas. Így pl. tudományos szempontból érdekes eredményre vezetne a villamos ív hatásának ki-

tett olaj kolloid-kémiai vizsgálata.*) A kolloid-kémia tanítása szerint ugyanis minden anyag átvihető kolloid oldatba, hacsak nem molekuláris oldásról van szó. Ilyen megfelelő mód jelen esetben a rézelektrodák között fellépő villamos ív (pl. olajkapcsolóknál, vagy az olaj villamos szilárdsági vizsgálatánál). A kapcsoló, illetőleg az elektrodák anyaga a villamos ív hatására igen finom, mikroszkóppal sem látható részecskékké esik szét.

Érdekes vizsgálat tárgya lehetne a kolloidok villamos töltésének hatása az olaj szigetelőképességére. Továbbmenve tudjuk, hogy a kolloid állapotot

$$I_C = E \omega C \quad I_L = \frac{E}{\omega L}$$

3. ábra. Kondenzátorok nagyfeszültséggel való vizsgálatánál a nagy látszólagos teljesítményt (kilovoltamper) önindukciós tekercs párhuzamos kapcsolásával csökkentjük.

adszorpciós jelenségek is kísérik. Tehát a kolloid-részek a legkülönbözőbb olajban oldott anyagokat kötik meg. Ismeretes az a jelenség is, hogy a réznek az olajban katalitikus hatása van.***) Innen adódik az a kérdés, hogy a katalizátor szerep milyen összefüggésben van a réz kolloidális állapotával.

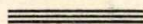
*) Kolloid állapotban akkor van valamely test, ha a különálló anyagrészecskék a molekulák méreteit meghaladják, de még a legerősebb nagyítású mikroszkóppal sem láthatók (0.1—0.001 mikron nagyságú anyagrészecskékről van itt szó).

***) Katalizátor az az anyag, amely a kémiai reakció sebességét nagy mértékben fokozni képes anélkül, hogy önmagában megváltozna.

Kondenzátorok feszültségpróbája.

Nagykapacitású és nagyfeszültségre méretezett kondenzátorok vizsgálatánál a méréshez szükséges nagy látszólagos teljesítmény miatt megfontolások szükségesek. Számítással mindenestre meghatározható, hogy az előírt vizsgálati feszültség mellett ($f=50$ periódusnál) mekkora a kapacitív áram. Ha az így kiadódó látszólagos teljesítmény nagyobb, mint a nagyfeszültségű transzformátorra megengedett érték, akkor a fennmaradó különbséget önindukciós tekercs párhuzamos kapcsolásával felmentjük (1. a 3. ábrát). A vizsgálat így elvégezhető és a transzformátor rezonancia esetében csak a rezgőköri veszteségeket fedezi.

A leírt mérőállomást közeljövőben teljessé tesszük egyenáramú és nagyfrekvenciás nagyfeszültségű részek megépítésével.

Rádiózavarok nagyfeszültségű távvezeték mentén.

Írta: MOLNAR JANOS, postafelügyelő. (Postakísérleti állomás.)

Troubles radioélectriques au long lignes à haute tension. Par M. JANOS MOLNAR, Inspecteur de poste à la Station d'expérimentation des postes.

L'auteur fait connaître les troubles radioélectriques survenant à cause des lignes de haute tension à grande distance, le mode des recherches de ces troubles, les mesures à exécuter sur les lieux et les appareils utilisés à ce but. Il donnera plus tard un compte rendu du résultat des travaux de laboratoire nécessaires à l'étude de la question.

A műsoradások elterjedésével körülbelül egyidőben vált ismertté az a jelenség, hogy nagyfeszültségű vezetékek környékén a rádióvételt erős hálózati moduláció zavarja, még akkor is, ha a vevőkészülék energia ellátása teljesen független a hálózattól. Az okot eleinte az erős elektromos térben és a készülék nem kellő árnyékolásában vélték, míg az ellenőrző kísérletek ezt a véleményt meg nem döntötték. A rádióelőfizetők számának rohamos emelkedése a kérdés jelentőségét erősen fokozta, hiszen közismert az a tény, hogy az előfizetők túlnyomó többsége elektrifikált helységekből toborzódik.

Magyarországon is hamar jelentkezett az az igény, hogy villamos távvezetékek mentén fellépő zavarokat csökkenteni kell. A Postakísérleti állomás az 1931-es év folyamán kapta azt a feladatot, hogy a kérdéssel foglalkozzék, a sárospataki panaszokkal kapcsolatban. Sárospatakon ugyanis abban az időben meglehetősen gyenge volt Budapest térerőssége, még nem volt meg a 120 kw-os adó és a reléadók sem, érthető tehát, hogy a zavarainvó a vételszínhez képest nagyon magas volt. Ehhez járult még az a körülmény, hogy Sárospatak meglehetősen hosszú útvonalán — benn a városban — vonult végig a Sátoraljújhelyről jövő 3×22 kV-os távvezeték és a nagyfeszültségű veze-

tékek alatt haladtak a szekunder vezetékek is. Tekintve, hogy rádióelőfizetői szempontból számításba jövő egyedeik jórészt ebben az utcában és ennek közvetlen környékén laktak, az előfizetői létszámban sajnálatos módon mutatkozott meg a csökkentmérvű vétellehetőség.

1. ábra.

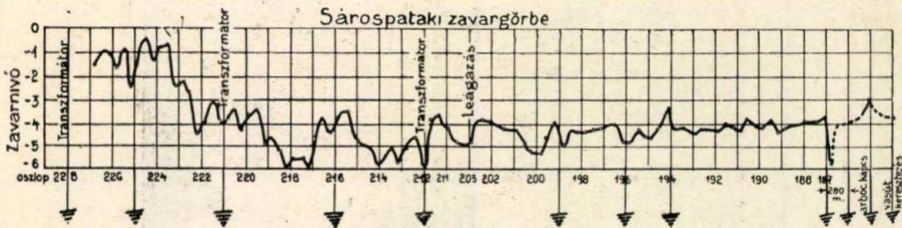
Mérések Sárospatakon.

A zavarnívó meghatározása céljából Sárospatakon és később az ország különböző helyein méréssorozatot végeztünk a Budapesti Táv. és Távb. Igazgatóság Zavarelhárító Csoportjával együtt. Erre a célra egy külön berendezést kellett szerkesztenünk, mivel abban az időben még hasonló célokra szolgáló mérőeszköz nem volt forgalomban. A berendezés lényege egy árnyékolt keretvevő, olyképen elkészítve, hogy a keretjét egy hosszú farúdra rögzítet-

tük. Így a vezetékek alatt különböző magasságban lehetett méréseket végezni. A csatlakozó vevő egy szuperrendszerű hordozható készülék volt, melynek kimenő körébe illesztett hitelesített csővoltmérőn lehetett a nívót néper-egységekben leolvasni.

A keret síkja a mérendő vezeték függőleges síkjához képest elforgatható, aminek mérés közben — vezeték elágazásoknál, vagy más zavaró vezetékek közelségében — van jelentősége. A mérések lebonyolítására fényképfelvétele-
lünk ad tájékoztatást.

Sárospatak főútvonalán végig, kb. 1,5 km hosszúságban vettük fel a nívót. Az eredményt a 2-ik ábra mutatja. A görbe a relatív zavarnívót mutatja, mivel akkoriban nem állt módunkban abszolút méréseket végezni. Ezt később kiegészítettük Rákospalotán ugyancsak 3×22 kV-os távvezeték alatt egyébként hasonló viszonyok között történt mérésekkel, ahol az abszolút zavarnívó térerőssége a távvezeték egyik fázisvezetéke alatt 1 méterre, de a másik két vezeték kikapcsolásával, 300—5000 μ V határok között inga-

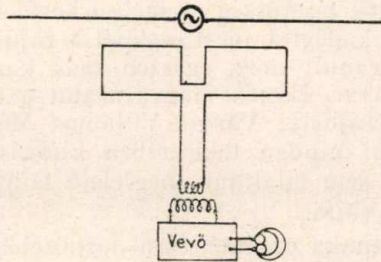
2. ábra.

dozott. A mérés hangfrekvenciával 60%-ban modulált nagyfrekvenciás vivőfeszültséggel való összehasonlítással történt, a Barkhausen-féle hangfrekvenciás helyettesítő eljárás elve alapján.

A 2-ik ábra görbéje majdnem 6 néperes nívókülönbséget mutat, mint maximumot; különösen feltűnő a nívóváltozás a 227 és 212-es oszlopok között. E két határ között valamennyi oszlopnál nívócsökkenés jelentkezik. A 211—187-es oszlopok között csak egyes pontokon, és pedig földelt oszlopoknál mutatkozik hasonló jelenség. A többi oszlopnál ilyen jelenség nem volt kimutatható. Ennek okát rövidesen megtaláltuk. A 227—212-es oszlopok valamennyije vasszerkezetű, tehát nagyfrekvenciás szempontból valamennyi földpotenciában levőnek vehető; ezzel szemben a 211—187-es sor faoszlopokból áll. Ezzel kapcsolatban Sárospatakon a faoszlopokra erősített abróncs- és besüllyesztett csavarszondával, a feszültség-gradiens figyelembevételével történt méréssel megállapítottuk, hogy az 1925-ben telített faoszlopoknak a földhöz (null vezetékhez) mért aequivalens ellenállása száraz időben 60 megohm, nedves időben ennek kb. $\frac{1}{4}$ része. Más füstösebb levegőjű városban bizonyára kedvezőtlenebb adatok jelentkezhetnek. Mindenesetre a faoszlopokra erősített tartó-szigetelők feszültségi igénybevétele jóval kisebb, mint a vasoszlopokon levőké, mert az utóbbi esetben a tartóvas és a munkavezeték között a teljes feszültség jelentkezik, míg faoszlopokon vektorális potencióméterrel van dolgunk. Számítások azt mutatták, hogy utóbbi esetben az üzemi feszültségnek kb. 0,7-szeresét kell számításba vennünk a munkaveze-

ték és a szigetelő tartóvasak közötti feszültség értékének. A görbe vizsgálatánál feltűnő még az, hogy a faoszlopsoron a zavarnívó egyenletes és jóval kisebb (csak 2 néper), mint a 227—220 vasoszlopokon mért nívó átlaga.

Ha a távvezeték lakott területeken halad keresztül, a távvezetékekkel párhuzamosan haladó szekunder vezetékek, valamint gyengeáramú vonalak csatoló impedanciát képeznek a zavaró feszültségek részére és így a zavarok e rádióelőfizetők lakásába aránylag nagy területen eljutnak. Szerencsére a szekunder vezetékhalózat csillapítása lényegesen nagyobb a távvezetékénél, mert ha nem így volna, a lakott területek minden részében megnehezülne a rádióvétel. Sárospatakon ebből a szempontból különben kedvezőtlenebb a helyzet, mert a primer vezeték alatt ugyanazon az oszlopsoron halad a szekunder hálózat is.

3. ábra.

A zavarforrás helyének megállapítása.

Nagyfeszültségű vezetékeken általában több helyen keletkezik egyszerre nagyfrekvenciás jellegű zavar, a zavargenerátorok a hálózaton sorbakapcsolva működnek, áramaik pedig komplex módon összegeződnek. A helyettesítő kapcsolás igen bonyolult, tekintettel a sok független változóra, csatolóelemekre és berezgési jelenségre. A zavargenerátorok felkutatása elsőrendű feladat erősáramú szempontból is, mert a vonal meghibásodását a nagyfrekvenciás műszerek jóval előbb jelzik, mint ahogy az az üzemben jelentkezik (rövidzár, fázisvezeték, szakadás, stb.), tehát a rádiótechnika ebben az esetben segítségére siet az erősáramú üzemenek. Itt kell megemlíteni azt a tényt, hogy Magyarország több villamos vállalata felismerte és értékesítette ezt az előnyt azzal, hogy a Postakísérleti állomás közbenjöttével megfelelő zavarkereső készülékeket szerzett be.

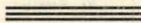
Az 1931/32-es vizsgálatok néhány igen kellemetlen zavarforrást derítettek fel. Ezek között szerepeltek repedt szigetelők, hiányos szabadtéri kapcsolók, transzformátorhibák, élesen kiképzett csúcsok (zivataros időben mindig itt állt elő rövidzár). Az egyes generátorok felkutatása a vonal mentén meglehetősen nehéz feladat, mert mint fentebb közöltük, a zavaró feszültségek szummája halad végig a vonalon és ennek csak kis részét képezi abszolút értékben egy-egy részlet-generátor. Ha azonban erősebb zavarforrások vannak közbeiktatva, ezeket már könnyebb megtalálni; az erősáramú technikusokat éppen ezek érdeklik.

A Postakísérleti állomás laboratóriumában utánoztuk a vonalat egy, illetőleg több zavaró generátorával. Az egyes generátorok helyének megállapítását

pitását egy különleges kiképzésű keretantennával végeztük, 3-ik ábra szerinti kapcsolásban. A keretantenna hordozható vevőkészülékhez csatlakozik. Ha a keretantennával a vizsgálandó vezeték hosszában haladunk, akkor abban az esetben, ha a generátor (zümögő) előtt haladunk el, hangminimumot, illetve singuláris esetben teljes elcsendesedést kapunk. A vázolt módszer megfelelő méretű kereső-tekerccsel hangfrekvenciás analógiára is alkalmazható, például kábelek zárlatának, földzárlatának, stb. felkutatására.

Sárospatakon három erős hibahelyet találtunk, kettőt transzformátor csatlakozási pontokon, a harmadikat szakaszszigetelő kikapcsolónál. A hibás trafó lekapcsolásával a zavarnívó lényegesen kb. 2 néperrel esett. A pattogó beütő zajok eltűntek, úgy, hogy Budapesten kívül egyéb állomások vétele is lehetővé vált, melyeknek térerőssége 1 mV/m körül mozgott. Gyengébb állomások vétele nem volt kielégítő, mert ezeknél a zajnívó túl magas volt. A zaj erős sustorgásban nyilvánult meg, egészen más karakterű volt, mint az eddig domináló alapzavar. Ennek magyarázatát a helyszínen nem lehetett elérni, mert a Sátoraljaújhelyi Városi Villamos Művekkel együtt végzett mérések szerint a vonal minden tekintetben kifogástalan állapotban volt. Mivel az irodalomban sem találtunk megfelelő támpontot, az egész kérdést laboratóriumba kellett vinni.

A laboratóriumi munka eredményéről legközelebb fogok beszámolni.

Jogesetek és joggyakorlat.

Cas juridiques et jurisprudence.

Alperes távbeszélő állomást szereltetett fel. Az állomás felszerelésekor kiskorú volt. Az állomás leszerelése után a fennmaradt tartozást nem fizette ki. Az ellene indított per során az alperes nem tette vitássá a tartozási kivonat összegszerű helyességét, de előadta, hogy csak 22 éves volt, mikor a szerződést aláírta és mint kiskorú nem felel.

A bíróság ítéletében megállapította, hogy „ez a védekezés nem teljes mértékben alapos. Az a kiskorú, aki magát önálló foglalkozása hangoztatásával, stb. nagykorúnak színeli, — a magyar bírói gyakorlat által is átvett Optk. 866. §-a értelmében — kártérítéssel tartozik.

A magyar bírói gyakorlat súlyosbította a kiskorú felelősségét, amennyiben az újabb magyar joggyakorlat szerint a kiskorú részéről nem is kell különösebb ravaszság, fondorlat, megtévesztés, elég, hogyha kiskorúságát elhallgatja, vagy egyébként magát szerződés-képesnek lenni színeli: pl. valójában meg nem lévő kereső

foglalkozására hivatkozik, mint a jelen esetben is.

Kétségtelen, hogy egy kiskorú esetleg nem képes arra, hogy szerződése anyagi következményeit teljes mértékben áttekinthesse, de azt kétségtelenül tudta, hogy arra az időre, míg nála a telefon felszerelve lesz, a postának kiadásokat okoz, önmaga pedig ezzel szemben jelentős anyagi értékű ellenszolgáltatáshoz jut.

Ezért a bíróság méltányosságból nem ítélte meg az alperes ellen a kötelező évre járó és a telefon leszerelése utáni időre felszámított 45.33 pengőt és az erre eső aránylagos 20 fillér késedelmi kamatot, a telefon tényleges felszerelésének idejére felszámított díjakat azonban a rendelkező rész szerinti összegben megítélte.

Hangsúlyozza a bíróság, hogy álláspontja szerint a kiskorú méltányos szempontok figyelembevételével ugyan, de szerződés teljesítésre van kötelezve és nem egyedül gazdagodása erejéig marasztalható.”

Dr. Nánay Endre.

Érdekes kérdések.

Questions intéressantes.

Újabb pályatételünk:

11. A soproni kir. ügyészség család büntetének elkövetésével gyanúsított K. Z. ellen folyamatba tett nyomozati eljárás során a Sopron 1. sz. posta-hivatalhoz beosztott B. S. postasznek hivatali titoktartás alóli felmentése iránt a postavezérigazgatóságot megkereste. B. S. a hivatali titoktartás kötelezettsége alól felmenthető-e?

A pályázaton a m. kir. posta személyzetének minden tagja résztvehet. A pályamunka legfeljebb három gépirásos oldalra terjedhet. A pályázati haláírdő 1940. július 10.

A pályamunkán a szerző nevét nem szabad feltüntetni, hanem azt külön borítékban, zárt jeligés levélben a pályamunkával együtt kell a Magyar Posta szerkesztőségéhez juttatni. A jeligés levelet csak abban az esetben bontják fel, ha a szerző a munkáért jutalomdíjat kap, vagy legalább is dícséretben részesült. A jutalomdíj összege pályatételenként 50 pengő.

A jutalomban vagy dícséretben nem részesült pályamunka szerzőjének nevét tartalmazó levelet a döntés után megsemmisítik és így a szerző neve ismeretlen marad. A pályamunka végén a kidolgozáskor igénybevett forrásmunkákat meg kell jelölni, hivatkozva a forrásmunkák oldalának és bekezdésének számára, ahonnan a pályázó idézett vagy érveket merített a tétel megoldásához.

A pályázaton a Magyar Posta szerkesztőbizottságának tagjai, továbbá a postavezérigazgatóság ügyosztályvezetői, akik a bírálatra lesznek hivatva, nem vehetnek részt.

Pályázati eredmények:

Az 1940. évi 4. számban közölt 7. pályatétel a következő volt:

7. községi tanító a községben levő postaügynökség kezelését is ellátja. A m. kir. adóhivatal a postaügynöki járandóság után 5 évre visszamenőleg általános kereseti adót vetett ki. Szabályszerű-e a m. kir. adóhivatal eljárása?

Öt pályamunka érkezett be. A „Kereseti adó“ jeligéjű pályamunka nagyobb tanulmányt igénylő jogforrások helyes felkutatásával és kellő kihasználásával szakszerűen oldotta meg a kérdést.

Szerzője: dr. Bessenyi József m. kir. postasegédtitkár (Postavezérigazgatóság 5. ügyosztálya).

Az „Adóbevallás“ jeligéjű pályamunka dícséretben részesült. Szerzője: dr. Deák Ignác m. kir. postasegédtitkár. (Postaigazgatóság, Debrecen.)

Az 1940. évi 4. számban közölt 8. pályatétel a következő volt:

8. A postai szervvel nem rendelkező olyan kis községeket, amelyekben bel-földi másodrendű távbeszélő áramkör halad át, miként lehetne a legkisebb költséggel távbeszélővel ellátni; az esetleg létesítendő új szervnek milyen elnevezést lehetne adni s miként kellene jogviszonyát, valamint kezelését szabályozni?

Egy pályatétel érkezett be, amely azonban nem ütötte meg a kellő mértéket.

*

Az 1940. évi 3. számban közölt 6. sz. pályatétel szerzője Huber Oszkár m. kir. postaigazgató — mint előző számunkban közöltük, — 50 P jutalomban részesült. A jutalomdíjat nyert pályamunkát a szerkesztőbizottság határozata alapján közöljük:

Helyes-e a postahivatal eljárása, ha azt a rádiókereskedőt, aki rádióvevőkészülékek forgalombahozatalára jogosító, meghatározott helyre kiállított érvényes engedélye alapján az engedélyben meghatározott hely közigazgatási határán túl más helységben gyűjt megrendeléseket, illetőleg ad el rádióvevőkészülékeket, engedély nélküli forgalombahozatal címén rádió-kihágásért feljeleníti?

A feltett kérdésre csak **nemmel** lehet válaszolni.

Hogy ehhez a röviden hangzó megállapításhoz eljussunk, a pályatételt tulajdonképpen három önálló részre kell osztanunk és pedig:

I. A rádiókészülék forgalombahozatalára jogosító postai engedélye alapján a kereskedő (gyáros, iparos stb.) az engedélyben meghatározott hely közigazgatási területén kívül lakó üzletfelének adhat-e el rádióvevőkészüléket?

II. Az engedélyben meghatározott hely közigazgatási határán túl más községben gyűjthet-e vagy gyűjtethet-e a kereskedő rádiókészülékre megrendelést?

III. A jogosulatlan forgalombahozatalért vagy megrendelésgyűjtésért tehető-e rádiórendeletbe ütköző kihágás címén feljelentés?

Mint hogy a pályamunka meghatározott 3 oldalnyi terjedelme a három kérdés kimerítő tárgyalására nem ad lehetőséget, csak vázlatosan tudom a kellő indokokat felsorakoztatni.

Ezt megelőzőleg azonban hangsúlyozni kívánom a következőket: nemcsak a posta pénzügyi, hanem egyetemes országos érdek (kulturális, nemzetvédelmi stb.) fűződik ahhoz, hogy a rádióelőfizetők száma emelkedjék. Ezért az összes hivatalos szerveknek minden lehetőt el kell követniök, hogy a rádióval kapcsolatos propagandatevékenység a törvények és rendeletek keretein belül hathatósan előmozdítottassék és a propaganda eredményeként a rádióelőfizetők tábora gyorsan és hatalmasan megnövekedjék. Csak ilyen úton érhető el, hogy a kisebb községekben és más lakott helyeken, ahol rádiókereskedő nem telepedett le, a rádiót megkedveltessük és előfizetőként olyanokat is megszerezünk, akik eddig esetleg csak hírből ismerték a rádiót.

Ad I: Ez a cél vezethette a 9.557/1927. K. M. sz. ú. n. Rádiórendelet, majd a rádiókészülékek forgalombahozatalát szabályozó 78.135/1930. K. M. sz. rend. alkotóit is. A fent hivatkozott rendeletekben ugyanis kifejezetten olyan korlátozó rendelkezés sehol nincs, mely szerint a rádiókészülék forgalombahozatalára szóló engedély csak valamely meghatározott területen, így a forgalombahozó telephelyének megfelelő község székhelyén (közig. határan belül) bír kizárólagos érvénnyel.

A rádióra vonatkozó rendeletek közül csak a fent közölt 78.135/1930. K. M. sz. rendelethez csatolt II. sz. minta-melléklet hátoldalán lévő magyarázat 6. p.-nál található oly kitétel, hogy „a forgalombahozói engedély csak az engedélyen megjelölt helyiségben (?) jogosít forgalombahozatalra“, de ez nyilván tévedésből kerülhetett az engedély-minta hátoldalára, mert e megállapítás szerint rádiókészülék kizárólag az engedélyen megjelölt üzlethelyiségben kerülhetne forgalomba; s így az üzlethelyiségen kívül (tehát a község belterületén belül) már nem. Ezt részletesebben vitatni annyival inkább is feleslegesnek találok, mert az eredeti rendelet ilyen megállapítást nem tartalmaz!

A most hivatkozott rendelet 4. p. csupán arra vonatkozólag tesz megszorítást, hogy a forgalombahozó csak „ugyanazon városban lévő fióküzetére érvényesítheti az engedélyt“. Ez azonban magán a forgalombahozás tényén nem változtat. A forgalombahozatal alatt ugyanis azt a tevékenységet értjük, amely ahhoz szükséges, hogy a javak a termelőtől (gyár) elkerülve a fogyasztó által megszerezhetővé váljanak.

De továbbkutatva a rádióra vonatkozólag kiadott újabb rendeleteket is, sehol nem található tiltó rendelkezés arra, hogy rádiókészüléket a kereskedő (stb.) telephelyén kívül ne hozhatna forgalomba. Sőt éppen az ellenkezője magyarázható pl. a rádiókészülék próbaidőre való felszerelését szabályozó 83.798/1931. K. M. sz. rendeletről, amely ugyancsak kiterjesztőleg magyarázza a kereskedő tevékenységét. A rendelet első bekezdése feljogosítja a forgalombahozót arra, hogy „próbaidőre rádióberendezést szereltesse fel mindazoknál, akik rádiókészülék üzembentartásra engedélyt kaphatnak“. Tehát általában bárhol lakók részére, amit a rendelet 1. p.-ban foglalt az a kitétel is megerősít, hogy a kereskedő a felszerelést köteles „az engedély megadására jogosított kézbesítő postahivatalnál írásban bejelenteni.“

Ha a forgalombahozó csak a székhelyén lakók részére szerelhetne próbára készüléket, akkor e rendeletben ezt kifejezetten ki kellett volna mondani. Ebből a szövegezésből pedig világosan csak arra lehet következtetni, hogy a kereskedő bárhol lakó egyének adhat próbára készüléket, csak a próbáraadás tényét kell a készülék felszerelési helyére illetékes postahivatalnak bejelenteni. Ha a rendelet alkotásakor abból a feltevésből indultak volna ki, hogy készüléket csak a kereskedő székhelyén lakóknak szabad felszerelni, akkor felesleges lett volna hangsúlyozni, hogy a felszerelés helyére illetékes kézbesítő postahivatalnak kell ezt bejelenteni.

Allításom helyességét bizonyítja egyébként az egész országban folytatott joggyakorlat is, amit a postavezérigazgatóságnál több ízben tartott tárgyalások alkalmával a rádiókereskedők országos egyesületének kiküldöttei is megerősítettek azzal, hogy egyes vidéki rádiókereskedők vevőkörének zöme nem

az engedélyen megjelölt községből, hanem a környező községek lakóiból kerül ki.

Ugyancsak a fent említett elgondolás található a rádió vevőberendezések bérbeadását szabályozó 86.680/1937. K. M. sz. r. 2. §-ában is, mely szerint a bérleti engedéllyel bíró kereskedő bárkinek — tehát bárhol lakó üzletfelének — adhat bérbe készüléket.

Eddigi okfejtésem alátámasztására utalok még a K. K. M. által immár kétízben engedélyezett „Orion vándorkiállítás”-ra, amikor nevezett cég a különböző nagyobb vidéki városokban — ahol egyébként rádiókereskedők is székelték — részint a rádiózás számára igyekezett új híveket szerezni, de főleg az újonnan belépő előfizetőknek a saját gyártmányú készülékeit igyekezett eladni. A posta e vándorkiállításokat támogatta is és semminemű kifogást nem emelt az ellen, hogy a cég Budapestre szóló forgalombahozói engedélye alapján különböző vidéki városokban eladási tevékenységet folytatott és megrendeléseket gyűjtött.

Végül hivatkozom a belügyminisztériumban szervezett Kihágási Tanácsnak (Vecsey és Barkóczy tanácsok) 1930—1940-ben folytatott joggyakorlatára és elvi döntéseire. A Tanács a harmadfokú tárgyalásra kerülő kihágási ügyekben a fentvázolt megokolások alapján terhelteket a kihágás vádja és jogkövetkezményei alól felmentette. (Pl. 1903/1940. B. M. sz.)

Ad II: Az I. alatti okfejtésbe kapcsolódik bele és szervesen ezzel függ össze a rádiókészülékeknek a kereskedő telephelyén kívüli megrendelések gyűjtésének kérdése.

Helyszűke miatt csak röviden utalok arra, hogy bár az 1900:XXV. t.-c. 1. §-a a kereskedő lakóhelyén kívül megrendelések gyűjtését általában tiltja, de a 4. §. szerint a kereskedelemügyi miniszterre bizza annak megállapítását, hogy bizonyos üzletágak és iparcikkek tekintetében kivételeket engedélyezhet.

A kereskedelemügyi miniszter a törvény végrehajtása tárgyában kiadott 27.843/1901. K. M. sz.-ra 3., 5. és 6. §§-ban már számtalan ily kivételt sorol fel. A jelen pályatételt érintőleg pl. többek között műszereket, villamos, távbeszélő berendezéseket, gazdasági gépeket stb., tehát olyan iparcikkeket, amelyeknek elterjedése általános gazdasági és országos érdek.

A rendelet intencióját tekintve, véleményem és az eddig folytatott joggyakorlat szerint a rádiókészülékek a műszerek, villamosberendezések fogalma alá vonhatók. Ezt az álláspontot foglalta el a Kihágási Tanács is számtalan ítéletében, mert úgy vélekedett, hogy olyan községekben, ahol nincs rádiókereskedő, a kultúra terjesztése érdekében a rádiópropagandának az egyetlen és legeredményesebb módja, ha a kereskedők ilyen községeket felkeresve, a készülék bemutatásával a rádiót megismertetik, a készülék beszerzését lehetővé teszik. (Pl. 1680/1930. B. M. sz., továbbá S. győri kereskedő kihágási ügye stb.)

Ad III: A fent elmondottakból önként következik, hogy megrendelések jogosulatlan gyűjtése vagy rádiókészülékeknek a kereskedő telephelyén kívüli forgalombahozatala nem a rádiórendelet, hanem az ipar és kereskedelem közigazgatásának körébe eső kihágási jog körébe tartozik. (1900:XXV. t.-c., illetőleg 1922:XII. t.-c.) A postahivatal tehát az általa vélt kihágási esetben nem a 9557/1927. K. M. sz. rádiórendelet, hanem csak a fenti két tör-

vénybe ütköző s egyébként is hivatalból üldözendő kihágás miatt tehet feljelentést.

A rádió olyan hatalmas és jelentékeny kultúrtényezője minden országnak, hogy annak virágzása, vagy hanyatlása egyúttal az ország szellemi életének is fokmérője. Az államgazdasági érdek mellett tehát még nemzeti tekintélyünk, az ország jó hírneve is azt kívánja, hogy a rádió fejlődését a kiadott rendeletek keretén belül ne megszorítsa, hanem tágabb értelemben, az élethez idomulva magyarázzuk.

Forrásmunkák:

Orsz. Törvénytár 1900. évf. 209. old.

Magy. Rendeletek Tára 1901. évf. 299—302. old.

A belügymin.-ban szervezett Kihágási Tanács 1930—1940. évi jegyzőkönyvei.

Dr. Élthes Gyula: A kihágások és felsőbbírószági határozatok I—II. kötet.

Rédey—Laky: Rendőri Lexikon 771—772. old.

Dr. Barkóczy—dr. Csathó: A rendőri büntető eljárás és elvi jelentőségű határozatok.

1922 : XII. t.-c.

9557/1927. K. M. sz. rend.

78135/1930. „ „ „ „

83798/1931. „ „ „ „

86680/1937. „ „ „ „

ELMÉLET - GYAKORLAT.

Théorie. — Pratique.

7. Több lebélyezett postabélyeggel ellátott levélborítékot adnak postára nyitott borítékban nyomtatványdíj-szabással bérmentesítve. Miként kezelendő a küldemény?

Levélként, esetleg árumintaként.

Az A. 1. Szab. 31. §. 2. e) pontja kimondja, hogy lebélyezett és le nem bélyezett levélbélyegek nyomtatványként nem szállíthatók. A postára adott ily küldeményeket a feladónak vissza kell adni, vagy ha ez nem lehetséges térítőküldeményként kell kezelni. Ha azonban a küldeményt tévedésből mégis továbbítják, a rendeltetési postahivatal azt nem küldi vissza, hanem mint elégtelenül bérmentesített levélpostai küldeményt kezeli, tehát

a küldeményt az esedékes portóösszeg beszedése ellenében a címzettnek kézbesíti.

A rendeltetési hivatalnak az ilyen küldeményeket, amennyiben az árumintaküldeményekre előírt üzletszabályzati feltételeknek nem felelnek meg, az A. 1. Szab. 31. §. 2. pont utolsó bekezdésében foglaltak alapján általában levélként kell kezelnie, ha azonban a küldemény az A. 1. Szab. 36. §. 1. p. 2. bekezdésében (224. sz. fedőlapon) foglaltak szerint az árumintaküldeményekre előírt üzletszabályzati feltételeknek egyébként is megfelel (így pl. az áruminta küldeményeknél megengedett és az A. 1. Szab. 36. §. 4. p. szerinti feljegyzéseken túlmenő feljegyzés a küldemény tartalmában nem szerepel), árumintaként kell kezelni, illetőleg díjazni. (124.606/1940).

8. A feladó 20 kg. súlyú kedvezményes díjú személyzeti csomag szállítására záradékolt szállítólevéllel rendelkezik. A csomag súlya azonban 20 kg. 500 gr. és ennek felvételét a felvevő postahivatal vezetője kivételesen engedélyezi. Kérdés:

1. felvehető-e a csomag kedvezményes díjú személyzeti csomagként,

2. hogyan kell a csomagot díjazni.

ad 1. Nem.

ad 2. Rendes díjú csomagként.

ad 1. A kedvezményes díjú személyzeti csomagokra vonatkozó szabályokat a 81.208/1931. K. M. számú rendelet foglalja össze. E rendelkezés 2. pont utolsó bekezdése szerint egy-egy kedvezményes díjú személyzeti csomag súlya a 20 kg-ot nem haladhatja meg. A 20 kg-nál súlyosabb csomag tehát kedvezményes díjú személyzeti csomagként nem vehető fel.

ad 2. Ha a 20 kg-nál súlyosabb csomagot a felvevő hivatal kivételesen felveszi, azt az előbbiek alapján csak rendes díjú csomagként lehet kezelni, illetőleg díjazni. (Beküldött kérdés.)

9. Községi előjáróság (megyei város) címére más községi előjáróságtól (megyei várostól) elégtelenül bérmentesített levélpostai küldemény érkezik. Mekkora összegű portóval kell a küldeményt terhelni és a portót kitől kell beszédni?

A küldeményt a hiányzó díj egyszeres összegével kell portóként megterhelni és az azt feladó- (község-, megyei város-) tól kell beszédni.

Az A. 1. Szab. 40. §. 9. pontja szerint a községek és megyei városok (a Belügyi Közlöny 1925. évi 4. számában közzétett rendelkezés alapján) hivatalos levélpostai küldeményeiken a postai díjakat általában leróni kötelesek. Ezért „Hivatalos felszólításra” vagy más hasonló záradékkal ellátott levélpostai küldeményeket (kivéve a Központi Statisztikai Hivatal címére szóló leveleket és a népmozgalmi nyilvántartással kapcsolatos rendőri bejelentőlap-szelvényeket) sem adhatnak fel bérmentetle-

nül. A postahivatalok (a postaügynökségek) tehát az említettekől a hivatalos levélpostai küldeményeket csak szabályszerűen bérmentesítve vehetik fel.

Ha pedig valamely község, vagy megyei város teljesen bérmentelen vagy elégtelenül bérmentesített levélpostai küldeményt levélgyűjtőszekrény útján ad fel, azt továbbítani nem szabad, hanem azt — a bérmentesítési kötelezettségre való tekintettel — a feladónak vissza kell adni. Ilyen küldemény portózására tehát helyes kezelés mellett nem kerülhet sor.

Ha azonban községi előjáróság (megyei város) részéről feladott elégtelenül bérmentesített levélpostai küldeményt a felvevő postahivatal elnőzésből, tehát postakezelési mulasztás eredményeként mégis továbbítja, azt csak a hiányzó díj egyszeres összegével szabad portóként megterhelni. Ezt a portóösszeget azonban nem a címzettől, hanem a feladó községtől (megyei várostól) kell beszédni azért, mert a küldeményt az előbbiek szerint a feladó község (megyei város) bérmentesíteni köteleis. A községek (megyei városok) az őket terhelő díjfizetési kötelezettségeket azzal, hogy küldeményeiket portósan adják postára, a címzett községekre (megyei városokra) nem háríthatják át. (Beküldött kérdés.)

10. „A” községben két postahivatal van. A város területének egyik részén az 1. számú, a másik részén a 2. számú postahivatal kézbesít. „B” község „A” 1. számú postahivatal külsőkézbesítési területéhez tartozik. Milyen díjszabás érvényes a „B” községben feladott azokra a levélpostai küldeményekre, amelyeket „A” 2. számú postahivatal kézbesítési körzetében kell kézbesíteni?

A helyi díjszabás.

Az A. 1. Szab. 40. §. 2. b. pontja szerint „arra a küldeményre, amelyet a címzés szerint más községben kell ugyan kézbesíteni, mint amelynek területén feladták, de mind a feladási, a kézbesítési hely ugyanannak a postahivatalnak, akár belső, akár külső kézbesítési kerületébe tartozik, a helyi díjszabás érvényes.”

Kétségtelen tehát, hogy a közigazgatásilag egymástól teljesen független községek egymásközi forgalmában akkor, ha ezek

ugyanazon postahivatal kézbesítői kerületébe tartoznak, a helyi díjszabást kell alkalmazni. Pl. ha X község, utolsó postája Z, e községek között kölcsönös váltott levelezésre a helyi díjszabást kell alkalmazni.

Ha a kézbesítés helyén a község közigazgatási területe kézbesítés szempontjából több postahivatal között megoszlik, az egyik postahivatal külső kézbesítési kerületébe tartozó községben feladott és a község másik postahivatalának kézbesítési területére szóló levélpostai küldeményeket (bár az A. 1. Szab. 40. §. 2/b. pontjának szó szerinti értelmezése e kérdésben esetleg kétségeket támaszthat) ugyancsak a helyi díjszabás szerint kell díjazni.

A postát igénybevevő közönség szempontjából ugyanis teljesen közömbös az, hogy ugyanazon város vagy község egyes postahivatalainak működését a postaigazgatás postai célszerűségi szempontok miatt miként határolja el. Egy-egy város vagy község postahivatalainak külön-külön nyújtott szolgáltatásai a közönség feié a m. kir. posta egységes szolgálataként jelentkeznek. A postaküldemények feladója szempontjából közömbös az, hogy küldeményét „A” helyen postai belső célszerűségi okokból az 1. vagy a 2. számú hivatal kézbesíti. Ezt a feladó legtöbbször nem is tudhatja. Ezért a „B” községben feladott az „A” községbe szóló levélpostai küldeményekre mindenképpen a helyi díjszabás érvényes, tekintet nélkül arra, hogy a küldeményt „A” 1. vagy 2. számú postahivatal kézbesíti. A szabály alkotásakor a jogalkotónak ez volt a szándéka. Ellenkező gyakorlat folytatása ezzel a szándékkal ellenkeznék és a közönség szempontjából méltánytalan helyzetet teremtene. (Beküldött kérdés.)

11. A csak távbeszélővel egyesített hivataloknál, a táviratközvetítő szolgálati állomásnál közös vezetékjegyzőkönyvet és csak egy táviratlap-tömböt kell-e használni, vagy pedig min-

den áramkörhöz külön vezetékjegyzőkönyvet és külön táviratlap-tömböt?

Közös vezetékjegyzőkönyv használata esetében elegendő-e a táviratokon és a táviratvevényeken csupán a „tel” szó alkalmazása vagy pedig az áramkör száma ez esetben is felírandó?

A felvetett kérdésekre a P. R. T. 1940. évi 5. számában megjelent 230.210/8. számú rendelet részletes felvilágosítást nyújt.

E szerint a táviratközvetítő szolgálati állomásnál csak egy vezetékjegyzőkönyvet s mind az átmenő, mind a kézbesítendő táviratok leírására csak egy átmenő és egy kézbesítendő táviratlap-tömböt kell használni.

A táviratlapokra (s a kézbesítendő táviratlap vévényére) nem a „tel” szót, hanem *vet* táviratnál annak az áramkörnek a számát kell feljegyezni, amelyiken a távirat érkezett, *adott* táviratnál pedig amelyiken a hivatal a táviratot továbbította. (Beküldött kérdés.)

12. Egyszeri esetre szóló meghatalmazásnak a meghatalmazó székhelyéről a meghatalmazott lakóhelye szerint illetékes kézbesítőhivatalnak való megküldése esetén az A. 3. Szab. 105. §. 3. p. 3. bek.-ben előírt díjat (egy ajánlott levél díját) be kell-e szedni?

Igen.

Az A. 3. Szab. 105. §. 3. pontjában lévő rendelkezések értelmében ugyanis nincs különbség a naptári évre és egyszeri esetre szóló meghatalmazások elküldési módja között. Ennélfogva az egyszeri esetre szóló meghatalmazásokat is, mint okiratokat, ajánlott levélben kell elküldeni az érdekeltektől kézbesítő hivatalnak s elküldéséért az ajánlott levél díját be kell szedni. (Beküldött kérdés.)

A POSTA FORGALMA.

Le trafic de la poste.

1940 március.

Összeállította: Dr. RUTTNER BÉLA, m. kir. postatitkár.

Publié par M. le Dr. BÉLA RUTTNER Secrétaire de poste.

En vue de pouvoir observer et apprécier le mouvement du trafic, la tendance du développement ainsi que l'influence du tarif et de réglemens sur l'utilisation des divers services, l'Administration recueille toutes les données relatives au trafic des services postal, télégraphique, téléphonique et de la T. S. F. Les détails de la statistique sont contenus dans le Rapport annuel de la Poste hongroise; les résultats principaux annuels et mensuels seront également communiqués dans les tableaux ci-après. Les tableaux renferment les résultats des 8 années dernières, à compter de l'année 1930 montrant des résultats maxima,

A műszaki közleményekkel és az egyesületi hírekkel a főlapot oly módon kellett bővíteni, hogy a bővítés a lap terjedelmét — tekintettel a fennálló korlátozásokra — ne érintse. Helymegtakarítás céljából tehát a forgalmi táblázatokat is átdolgoztuk. Ennél az eljárásnál azt tartottuk szem előtt, hogy mindazokat az adatokat, amelyek a posta működésének ismeretéhez szükségesek, továbbra is közöljük és ezért csak a táblázatok mélységét szűkítettük. A táblázatok tehát az eddigi rovatokat kivétel nélkül tartalmazzák, megmaradtak az eddigi összehasonlítások is és csak az évi, valamint a legutolsó 12 hónap forgalmi adatainak rendszeres közlését hagytuk el. Ezeket az adatokat azonban az előző lapszámokból mind meg lehet állapítani. A kárpátaljai forgalmi adatokat, minthogy a visszacsatolás óta 1 esztendő már eltelt és a forgalmat kialakultnak tekinthetjük, nem közöljük.

Április hosszú idő, 1938 novemberé óta az első hónap, amidőn két különböző év azonos hónapjának postaforgalma teljesen azonos területen bonyolódott le. Eddig ugyanis e későbbi időszak a megfelelő előző időszaknál mindig nagyobb területet, nagyobb lélekszámot és bizonyos mértékig más gazdasági adottságokat is képviselt, mert a korábbi időszakból előbb a visszacsatolt északi terület, később pedig

et les données des 13 mois derniers. Les chiffres permettent donc de faire des comparaisons entre les résultats du mois indiqué en-haut et ceux du même mois de l'année précédente, d'une part entre les résultats constatés à partir du commencement de l'année courante jusqu'au mois indiqué et ceux de la même période de l'année précédente, d'autre part, et enfin, entre les résultats d'une année, entière, compté en arrière à partir du mois indiqué et ceux des années 1930 à 1937.

Les différences en nombre et en pourcentage entre les comparaisons respectives sont relevées au bas des tableaux.

Kárpátalja hiányzott. Az ország mai nagyságában először a múlt év áprilisában volt meg és így az összehasonlítást a két különböző nagyságú terület már nem befolyásolja. Az áprilisi forgalmi eredményeket ennek figyelembevételével kell elbírálni.

A viszonylag gyengébb márciusi forgalmat áprilisban ismét lendületes forgalomemelkedés követte. Az emelkedés a f. év márciusához viszonyítva 3,4, a múlt év áprilisához képest pedig 17,6%. A postai üzletág emelkedése kb. az átlagnak felel meg, a rádióüzletág forgalomemelkedése a többi üzletágak forgalomemelkedése alatt maradt, míg a táviró és távbeszélőforgalom a postainál erőteljesebben emelkedett.

A postai üzletágban a feladott és kézbesített értéklevelek, valamint a takarékbetétek számának kivételével minden küldemény forgalma emelkedett. Az értéklevelek f. évi áprilisi darabszámának elbírálásánál tekintettel kell lennünk arra, hogy a múlt évi forgalom a kárpátaljai pénzellátmányok következtében szokatlanul erős volt. Viszonylag kisebb emelkedést mutat a be- és kifizetett postautalványok darabszáma. Ez a család-pénztári utalványok elmaradásának következménye, viszont a csekk-kifizetések darabszámát a most már ott jelentkező család-pénztári fizetési utalványok duzzasztották

meg. Az utalványforgalomban a negyedévi rokkantellátási utalványok, a csekkforgalomban pedig az árvízkarosultak jávára történt befizetések is szerepet játszanak. Nagymértékben nőtt a múlt év ápriliséhez viszonyítva az ajánlottküldemények forgalma is. A nagymértvű emelkedést részben egyes állami hatóságok feladatai (élelmiszerjegyek, motorkéjegyek szétküldése, stb.) mozdították elő. A posta nemzetközi forgalmában az ajánlott küldemények száma az előző évhez viszonyítva kb. 15%-kal emelkedett, az értékelemek száma kb. 22%-kal csökkent, a csomagforgalom pedig több mint 74%-kal nőtt.

A táviróforgalom márciushoz képest csökkent, a múlt évi adatokhoz viszonyítva azonban nagymértékben emelkedett. A márciushoz viszonyított csökkenés teljesen a megszokott, szabályosnak tekinthető keretek között mozgott.

A távbeszélőforgalom ugyancsak igen kedvező képet mutat. Különösen két körülmény figyelemreméltó. Az egyik a helyi és távolsági beszélgetési forgalomnak az állomáscsatornát lényegesen meghaladó emelkedése, ami a távbeszélő fokozódó használatát bizonyítja, a másik, a vidék lendületes előretörése. Ez főleg a távolsági forgalomban nyilvánul meg.

A nemzetközi táviró és távbeszélőforgalom márciushoz képest kismértékben (0,7, illetőleg 3,7%-kal) emelkedett ugyan, de mégsem volt kedvező, mert az eredmények a múlt év ápriliséhez viszonyítva rosszabbak az előző hónapok eredményeinél. Így a táviróforgalom az eddigi nagobbmértvű élénkülés helyett 1939. ápriliséhez képest csak 2%-kal emelkedett, a távbeszélőforgalom pedig az eddiginél nagyobb arányban, 35,3%-kal esett. Az európai háború kitérésével kapcsolatban valószínűleg további forgalomcsökkenéssel kell számolnunk.

A posta április hó végén 531.990 rádió-előfizetőt tartott nyilván, vagyis 63.993 engedéllyel többet, mint a múlt év áprilisában és 4949-el többet, mint a folyó márciusban. A márciushoz viszonyított szaporulat rendkívül magas, mert rendes körülmények között áprilisban a nyári csökkenési folyamat szokott megindulni. Az előfizetői létszám igen kedvező alakulását a kedvező kereseti viszonyok és az európai háború mozdítja elő. Valószínűnek tartjuk, hogy a szokásos apadási folyamat ebben az évben teljesen elmarad.

A posta különböző üzletágainak forgalmát munkaegységekben is kifejezi, mint-hogy az összeforgalom, általában és áttekinthető kifejezésére a darabszámok egy-

szzerű összegezése útján nyert összdarabszám erre nem alkalmas. Ebben a darabszámban ugyanis az egyes üzletágak különböző természetű küldeményei és szolgáltatásai, másrészt darabszámok és összegek vegyesen szerepelnek. A különböző természetű szolgáltatások összeadhatása végett ezeket először közös nevezőre kellett hozni. Ez oly módon történt, hogy minden egyes szolgáltatást — a munka minőségének, mennyiségének és az elvégzés időtartamának figyelembevételével értékeltünk. Az értékelés mérőeszköze a munkaegység. A közös nevezőre, a munkaegységre hozott szolgáltatások egyszerű összeadásának végösszege fejezi ki az egyes üzletágak munkaegységekben elért forgalmát.

A munkaegységek tehát már alkalmasak az általános posta, táviró, távbeszélő és rádióforgalom mérésére és összehasonlítására, de természetesen csak akkor, ha az összehasonlítási időszakban végzett munkák értékelése egyforma alapon történt. A közölt táblázatok adatai az egyforma értékelés alapján megállapított munkaegységek számát tüntetik fel és a forgalom alakulásának megítélésére és összehasonlítására teljes mértékben alkalmasak. Megjegyezzük azonban, hogy ezek az adatok a személyzet által tényleg fel-dolgozott munkaegységek számával nem azonosak. Ez utóbbiak száma a forgalom szempontjából vett munkaegységek számánál kevesebb.

A munkaegységekben kifejezett forgalom 17,6%-kal haladja meg az eddig tapasztalt legnagyobb áprilisi forgalmat, az 1939. évit. Az utolsó 12 év áprilisének forgalmáról összehasonlításként szolgáljanak a következő adatok:

Év	Április	hó	36,8	millió	munkaegység,
1929	április	hó	36,8	millió	munkaegység,
1930	"	"	38,1	"	"
1931	"	"	33,0	"	"
1932	"	"	29,4	"	"
1933	"	"	27,2	"	"
1934	"	"	26,7	"	"
1935	"	"	30,2	"	"
1936	"	"	30,8	"	"
1937	"	"	32,6	"	"
1938	"	"	36,2	"	"
1939	"	"	40,9	"	"
1940	"	"	48,1	"	"

A forgalom tehát az 1934. évi mélypont óta 80,1%-kal emelkedett, és az 1930. évi csúcsponttal is 26,2%-kal meghaladja.

Az egyes üzletágak közül a legjelentősebb emelkedést a táviróforgalom mutatja (21,1%), ezt követi a távbeszélő üzletág 17,8, majd a posta 17,3 és végül a rádió-üzletág 13,7%-os emelkedéssel.

1. POSTAFORGALOM.) — 1. Trafic postal.)

E g y s é g: 1000 drb, összeg 1000 pengő. — Les nombres s'entendent en milliers, les montants en 1000 pengős.

Év Année	Hó Mois	F e l a d á s — E x p é d i t i o n											
		Levélpostai küldemény drb. Objets de la poste aux lettres, nombre		Érték levél drb. Lettresde valeur nombre	Kézi, befét és sommás csomag drb. Colis nombre	Postautalvány Mandats-poste		Postatakarék befét Caisse d'épargne Versements		Csekkbefizetés Chèques Versements			
		közön-séges ordinaires	ajánlott recom-mandés			drb. nombre	összeg montant	drb. nombre	összeg montant	drb. nombre	összeg montant		
1939.	IV.	49.977	780	46	987	1.117	71.268	76	6.513	1.922	215.328		
1940.	IV.	51.571	1.122	41	1.094	1.120	83.595	75	6.843	2.311	255.224		
1939. I—IV.		192.719	3.368	168	3.801	4.278	271.446	378	32.310	7.944	804.926		
1940. I—IV.		208.141	4.229	156	4.256	4.256	318.951	306	26.778	8.738	991.865		
Összehasonlítások Comparaisons	1940. IV. havában 1939. IV. havához képest több (+) kevesebb (-) En avril 1940 par rapport au mois d'avril 1939, en plus (+), en moins (-)		szám-szerűleg en nombre										
			+ 1.594	+ 342	- 5	+ 107	+ 3	+ 12.327	- 1	+ 330	+ 389	+ 39.896	
			%-ban en %	+ 3.2	+ 43.8	-	+ 10.8	+ 0.3	+ 17.3	- 1.3	+ 5.1	+ 20.2	+ 18.5
					10.9								
Összehasonlítások Comparaisons	1940. I-IV. időszak-ban 1939. I-IV. időszakához képest több (+) kevesebb (-) En janv.-avril 1940 par rapport aux mois de janv.-avril 1939, en plus (+), en moins (-)		szám-szerűleg en nombre										
			+ 15.422	+ 861	- 12	+ 455	- 22	+ 47.505	- 72	- 5.532	+ 794	+ 186.939	
			%-ban en %	+ 8.0	+ 25.6	- 7.1	+ 12.0	- 0.5	+ 17.5	- 19.0	+ 17.1	+ 10.0	+ 23.2

(Folytatás.)

Év Année	Hó Mois	K é z b e s i f é s — R e m i s e											
		Levélpostai küldemény drb. Objets de la poste aux lettres, nombre		Érték levél drb. Lettres de valeur nombre	Kézi, befét és sommás csomag drb. Colis nombre	Postautalvány Mandats-poste		Postatakarék kivét Caisse d'épargne Paiements		Csekk-kifizetés Chèques Paiements			
		közön-séges ordinaires	ajánlott recom-mandés			drb. nombre	összeg montant	drb. nombre	összeg montant	drb. nombre	összeg montant		
1939.	IV.	50.153	793	58	1.014	1.110	71.259	47	4.128	452	84.821		
1940.	IV.	51.753	1.140	49	1.067	1.131	83.965	48	5.048	708	104.667		
1939. I—IV.		193.340	3.464	196	3.814	4.221	269.947	175	15.627	1.720	314.350		
1940. I—IV.		208.812	4.266	180	4.175	4.774	305.442	166	16.194	2.701	379.358		
Összehasonlítások Comparaisons	1940. IV. havában 1939. IV. havához képest több (+) kevesebb (-) En avril 1940 par rapport au mois d'avril 1939, en plus (+), en moins (-)		szám-szerűleg en nombre										
			+ 1.600	+ 347	- 9	+ 53	+ 21	+ 12.706	+ 1	+ 920	+ 256	+ 19.846	
			%-ban en %	+ 3.2	+ 43.8	-	+ 5.2	+ 1.9	+ 17.8	+ 2.1	+ 22.3	+ 56.6	+ 23.4
					15.5								
Összehasonlítások Comparaisons	1940. I-IV. időszak-ban 1939. I-IV. időszakához képest több (+) kevesebb (-) En janv.-avril 1940 par rapport aux mois de janv.-avril 1939, en plus (+), en moins (-)		szám-szerűleg en nombre										
			+ 15.472	+ 801	- 16	+ 311	+ 53	+ 35.495	- 9	+ 567	+ 981	+ 65.008	
			%-ban en %	+ 8.0	+ 23.2	- 8.2	+ 9.5	+ 1.3	+ 13.1	- 5.1	+ 3.6	+ 57.0	+ 20.7

*) Az adatok ideiglenesek. — Les chiffres sont provisoires.

2. TÁVIRÓFORGALOM.¹⁾ — 2. Trafic télégraphique.¹⁾
 3. TÁVBESZÉLŐFORGALOM.¹⁾ — 3. Trafic téléphonique.¹⁾

Év Année	Hó Mois	Távíró Télégraphe		Távbeszélő — Téléphone								
		Távíratok ezer drb. Télégrammes, nombre en milliers		Főállomások száma drb. Nombre des postes téléphoniques					Közvetlen összeköttetések száma Raccourcements directs nombre	Számított helyi beszélgetések száma ezrekben Conversations locales complètes nombre en milliers		
				hálózatok szerint dans le réseau			összesen total	bpesti egységek hálózatában dans le réseau uniforme de Budapest		vidéken en province	összesen total	
		feladás dépôt	kézbesítés remise	uniforme de Budapest	falurendszertől és 200 előfizetőnél nagyobb système rural et plus de 200 abonnés	200 előfizetőnél kisebb jusqu'à 200 abonnés						
1939.	IV.	222	293	76.134	21.689	28.531	126.354	2.267	12.353	1.821	14.174	
1940.	IV.	281	345	83.386	26.039	29.323	138.748	2.303	14.053	2.199	16.252	
1939. I—IV.		850	1.125	—	—	—	—	—	48.613	6.813	55.426	
1940. I—IV.		1.117	1.387	—	—	—	—	—	55.792	8.798	64.590	

Összehasonlítások Comparaisons	1940. IV. havában 1939. IV. havához képest több (+) kevesebb (-) En avril 1940 par rapport au mois d'avril 1939, en plus (+), en moins (-)	szám-szerűleg en nombre 0/0-ban en 0/0	szám-szerűleg en nombre 0/0-ban en 0/0	+7.252		+4.350		+792		+12.394		+36		+1.700		+378		+2.078			
				+26'6		+17'7		+9'5		+20'1		+2'8		+9'8		+1'6		+13'8		+20'8	
				+267		+262		—		—		—		—		+7.179		+1.985		+9.164	
				+31'4		+23'3		—		—		—		—		+14'8		+29'1		+16'5	
1940. I-IV. időszakban 1939. I-IV. időszakához képest több (+) kevesebb (-) En janv.-avril 1940 par rapport aux mois de janv.-avril 1939 en plus (+), en moins (-)																					

3. TÁVBESZÉLŐFORGALOM (folytatás). — 3. Trafic téléphonique (suite).
 4. RÁDIÓELŐFIZETŐK. — 4. Nombre des abonnés de radio.

Év Année	Hó Mois	Távbeszélő — Téléphone							Rádió Radiodiffusion		
		Közpon- tok száma Nombre des centrales	Távolsági beszélgetés 1000 drb. Conversations interurbaines nombre en milliers						Rádió előfizetők száma Nombre des abonnés		
			kezdeményezett départ			érkezett arrivée			Buda- psten à Budapest	vidéken en province	összesen total
			bpesti egységek hálózatában dans le réseau uniforme de Budapest	vidéken en province	összesen total	bpesti egységek hálózatában dans le réseau uniforme de Budapest	vidéken en province	összesen total			
1939.	IV.	1.926	145	403	548	130	407	537	149.471	318.526	467.997
1940.	IV.	1.952	156	552	708	147	559	706	166.887	365.103	531.990
1939. I—IV.		—	509	1.479	1.988	458	1.487	1.945	—	—	—
1940. I—IV.		—	595	2.147	2.742	575	2.184	2.759	—	—	—

Összehasonlítások Comparaisons	1940 IV. havában 1939. IV. havához képest több (+) kevesebb (-) En avril 1940 par rapport au mois d'avril 1939, en plus (+), en moins (-)	szám-szerűleg en nombre 0/0-ban en 0/0	szám-szerűleg en nombre 0/0-ban en 0/0	+26		+11		+149		+160		+17		+152		+169		+17.416		+46.577		+63.993	
				+1'3		+7'6		+37'0		+29'2		+13'1		+37'3		+31'5		+11'7		+14'6		+13'7	
				—		+86		+668		+754		+117		+697		+814		—		—		—	
				—		+16'9		+45'2		+37'9		+25'5		+46'9		+41'9		—		—		—	
1940. I-IV. időszakban 1939. I-IV. időszakához képest több (+) kevesebb (-) En janv.-avril 1940 par rapport aux mois de janv.-avril 1939, en plus (+), en moins (-)																							

¹⁾ Az adatok ideiglenesek. — Les chiffres sont provisoires.

5. A FORGALOM MUNKAEGYSÉGEKBEN — 5. Le trafic en unités de travail

E g y s é g: 1000 drb. — Nombre en milliers.

Év Année	Hó Mois	Munkaegységek száma drb: — Nombre des unités de travail													
		Kincstári postahivataloknál Bureaux d'Etat					Postamesteri hivataloknál és ügynökségeknél Bureaux des maîtres de poste et agences								
		posta poste	táviró télé- graphe	távbe- szélő téléphone	rádió radio	összesen total		posta poste	táviró télé- graphe	távbe- szélő téléphone	rádió radio	összesen total			
				drb nombre	%					drb. nombre	%				
1939.	IV.	14.870	1.899	11.920	889	29.578	72.2	7.808	787	2.347	419	11.361	27.8		
1940.	IV.	17.347	2.273	13.644	1.066	34.330	71.3	9.255	980	3.161	421	13.817	28.7		
1939. I—IV.		58.473	7.466	45.865	3.507	115.311	72.1	30.783	3.042	9.008	1.696	44.529	27.9		
1940. I—IV.		67.016	9.244	53.852	4.197	134.309	71.6	35.338	3.909	12.494	1.650	53.391	28.4		
Összehasonlítások Comparaisons	1940. IV. havában 1939. IV. havához képest több (+) kevesebb (-) En avril 1940 par rapport au mois d'avril 1939, en plus (+), en moins (-)	szám- szerüleg en nombre	+2.477	+374	+1.724	+177	+4.752	—	+1.447	+193	+814	+2	+2.456	—	
			%-ban en %	+16.7	+19.7	+14.5	+19.9	+16.1	—	+18.5	+24.5	+34.7	+0.5	+21.6	—
		szám- szerüleg en nombre	+8.543	1.778	+7.987	+690	18.998	—	+4.555	+867	+3.486	—	46	+8.862	—
			%-ban en %	+14.6	+23.8	+17.4	+19.7	+16.5	—	+14.8	+28.5	+38.7	-2.7	+19.9	—

(Folytatás.)

Év Année	Hó Mois	Munkaegységek száma az összes postai szerveknél: Nombre des unités de travail dans tous les services:									
		Posta Poste		Táviró Télégraphe		Távbeszélő Téléphone		Rádió Radio		Összesen drb. total nombre	
		drb. nombre	%	drb. nombre	%	drb. nombre	%	drb. nombre	%		
1939.	IV.	22.678	55.4	2.686	6.6	14.267	34.8	1.308	3.2	40.939	
1940.	IV.	26.602	55.3	3.253	6.7	16.805	34.9	1.487	3.1	48.147	
1939. I—IV.		89.256	56.1	10.508	6.5	54.873	34.2	5.203	3.2	159.840	
1940. I—IV.		102.354	54.5	13.153	7.0	66.346	35.4	5.847	3.1	187.700	
Összehasonlítások Comparaisons	1940. IV. havában 1939. IV. havához képest több (+) kevesebb (-) En avril 1940 par rapport au mois d'avril 1939, en plus (+), en moins (-)	szám- szerüleg en nombre	+3.924	—	+567	—	+2.538	—	+179	—	+7.208
			%-ban en %	+17.3	—	+21.1	—	+17.8	—	+13.7	—
		szám- szerüleg en nombre	+13.098	—	+2.645	—	+11.473	—	+644	—	+27.860
			%-ban en %	+14.7	—	+25.2	—	+20.9	—	+12.4	—

KÜLFÖLDI SZEMLE.

Revue étrangère.

POSTA.

Görögország.

Athén és Pireus hálózatának távbeszélő forgalma az 1930. év óta oly mértékben emelkedett, hogy az az engedélyes társaság legvérmesebb számításait is túlszárnyalta. A társaság annak idején távbeszélő állomásonként napi 2 beszélgetési átlaggal számolt, ezzel szemben az átlag ma napi 5 beszélgetés. Az érdeklődés oly nagy, hogy az új állomások felszerelésére irányuló kérelmeknek már csak nagy nehézségekkel tudnak eleget tenni. Az 1938. év végén 42 távbeszélő központ és 49.872 állomás volt üzemben. Athén, Pireus, Patras, Saloniki, Volos és Candia városokban az 1938. esztendő folyamán lebonyolított helyi beszélgetések száma, az 1937. évi 78.319.000 darabbal szemben 95.779.800 darabra, a helyközi beszélgetések száma pedig az előző évi 2.334.712 darabbal szemben 2.685.167 darabra emelkedett. (J. d. T. 1940:2.)

Németország.

A német mozgóposták személyzete a tennivalókat a mozgóposta szolgálati kimutatása szerint bonyolítja le. A rovatolási kimutatás bevezető része tartalmazza: a munkaerők számát, teendőit, munkahely szerinti megoszlását, a szolgálati időt, az egyes alkalmazottak kötelességeit, az anyag kicserélésének a szabályait, stb. A rovatolási kimutatás írja elő a küldemények irányítását. Az átadás-átvétel előre megállapított szabályok szerint történik. Nemcsak a kicserélés

sorrendjét, de azt is előírják, hogy melyik ajtón kell az egyes küldeményeket leadni, illetőleg átvenni. A levélposta átadása és átvétele után következik a csomagok kicserélése. Sürgős, expressz és élő állatokat tartalmazó csomagokat előnyben kell részesíteni. Az is kitűnik a rovatolási kimutatásból, hogy mely állomáson kell az átadás-átvételt tisztviselőnek ellenőrizni és hogy melyik tisztviselő felelős a küldemények, illetve zsákoknak a kocsikon történő helyes elrakásáért.

A mozgópostán foglalkoztatott munkások számát a forgalom szükségleteinek megfelelően állapítják meg. Ezt a rovatolási kimutatás írja elő. Itt található meg az is, hogy a munkát hogyan kell megosztani az alkalmazottak között. A szokásos munkakörök a következők: rak-táros, zsákoló, szétosztó, várososztó, stb.

A levelezés feldolgozására nagy gondot fordítanak. A hosszú és rövid leveleket külön-külön kötegelik. Már az irányító hivataloknál ügyelnek arra, hogy minél több közvetlen köteget készítsenek, ami a mozgóposták munkáját megkönnyíti. Itt rendszerint külön tisztviselő felelős az innenső, zárutáni és az express kötegek helyes elkészítéséért. A mozgóposták rovatolási kimutatása azt is előírja, hogy hány menetben történjék a kapott kötegek feldolgozása, vagyis, hogy mikor kell köteget készíteni az egyes útszakaszokra szóló levelezésből és hogyan történjék az anyag részletes feldolgozása.

(Székely.)

TÁVKÖZLÉS.

A világ képtávírószolgálatja az 1939. évben. Az 1939. esztendő a képtávírószolgálat virágzásának esztendeje volt. A szolgálat nagymértékű igénybevétele a világesemények és ezzel kapcsolatban a sajtó részéről mutatkozó nagy érdeklődés függvénye. A képtávíró azonban nem-

csak a politikai események következményeképpen lendült hatalmas fejlődésnek, hanem majdnem ugyanilyen mértékben terjedt el családi- és baráti körökben is. E nagy érdeklődés következtében 1939-ben több európai ország kapcsolódott be a képtávírószolgálatba, igen sok ország-

ban pedig minden előkészületet megtettek a szolgálat megnyitására.

Az egyes országok képtávírószolgálatának 1939. évi fejlődéséről az alábbiakban számolunk be:

Németországban Leipzigben, Nürnbergben és Stuttgartban új képtávíróállomásokat rendeztek be, 1939. szeptemberében pedig a danzig állomást is bevonták a német képtávíróhálózatba. Ezzel a német nyilvános képtávíróállomások száma 15-re emelkedett. A rendszeres szolgálatot az év folyamán a következő országokkal nyitották meg: Magyarország, Jugoszlávia és Románia. A Japánnal folytatott kísérletek annyira előrehaladott állapotban vannak, hogy a szolgálat megnyitása 1940 elejére várható.

Brazília. A Companhia Radiotelegraphica Brasileira által üzembehelyezett nagyenergiájú rövidhullámú adóállomás képtávírók továbbítására is alkalmas, ezzel szemben Brazília a nemzetközi képtávírószolgálat megnyitásáról eddig még semmiféle tárgyalást nem kezdeményezett.

Jugoszlávia képtávíró összeköttetéseit továbbfejlesztette.

Franciaország 1939 elején nyitotta meg Algirral a képtávírószolgálatot.

Magyarország Budapesten nyilvános képtávíróállomást rendezett be s a szolgálatot Németországgal és Olaszországgal megnyitotta.

Románia a Bukarestben létesített állomással csatlakozott a világ képtávíróhálózatához.

Szovjetország. Moszkvának a Szovjetunió 17 nagyobb városával van képtávíróösszeköttetése, ebből öt rádióösszeköttetés. A Moszkva és Khabarowsk között tervezett képtávíróösszeköttetés a vi-

lág leghosszabb ilyen összeköttetése lesz. (8480 km.)

Amerikai Egyesült Államok. A képtávírószolgálat fejlődésének előmozdítására a „Western Union Telegraph Company” önműködő adóállomásokat helyezett üzembe. Ezeknek az adóállomásoknak a célja az, hogy a képtávírók feladását megkönnyítse. Az első kísérleteket Newyork egyik nagyobb éttermében végezték el. A készülék nyílásán bedobott képtávíró automatikusan kerül a továbbító dobra. Az adóállomás, valamint a társaság távíróhivatalában elhelyezett vevőállomás gombnyomásra lép működésbe. Egy perc alatt 100 cm² képfelület továbbítható. A készülék kezelése rendkívül egyszerű.

Kísérleteket folytatnak Amerikában színes képek továbbításával kapcsolatban is. Az ilyen képek továbbítása meglehetősen körülményes. Az eljárás megközelítőleg ugyanaz, mint a nyomdai úton előállított többszínnyomású képeknél. A kísérlet első gyakorlati alkalmazása az angol uralkodópár washingtoni látogatása alkalmával történt, amikor is a továbbított színes kép másnap már egy londoni újságban jelent meg. (Die Deutsche Post 1940:6.)

A világ távbeszélő szolgálatának fejlődése a XX. században. 1940. január hó elsején az egész világon üzemben lévő távbeszélő állomások száma körülbelül 42,600,000 volt, azaz 51 lakosra esett egy állomás. A század eleje óta a távbeszélő állomások száma alig 2,000,000-ról több, mint 42,000,000-ra nőtt, ami 2000%-os emelkedésnek felel meg, ezzel szemben az egész föld népessége ugyanezen idő alatt csupán 36%-kal szaporodott. (J. d. T. 1940:2.)

Balázs Barna.

RÁDIÓ

T. S. F.

Az új olasz népvevő.

Olaszországban a közelmúltban került piacra a néprádió. Ezt a készüléket „Róma” névvel hozzák forgalomba. Méretei: magasság 30 cm, szélesség 23 cm, mélység 10 cm. Alig valamivel nagyobb tehát, mint a magyar néprádió és doboza hasonlóképpen műanyagból (bakelit) készül.

A készüléknek két beállító gombja van, az egyik az állomások behangolására, a másik pedig a hangerősség szabályozására szolgál. Ez utóbbi egyben a hálózati kapcsoló is.

Az olasz néprádió kapcsolásában lényegesen eltér mind a magyar, mind pedig a német néprádiótól. Kis külső méret mellett is sikerült azt a tranzponáló elv alapján kidolgozni, amivel együtt jár, hogy mint ú. n. szuperkészüléknek a teljesítőképessége és szelektivitása az általános néprádióknál jóval nagyobb. Ugyancsak hangvisszaadás tekintetében is nagy előnyt jelent, hogy dinamikus hangszórója van.

Ezek a körülmények természetesen kifejezésre jutnak az árban is, ami 450 lírát tesz ki.

A készülék két csővel reflex-kapcsolásban dolgozik. Az első heptóda-cső fadingszabályozóul és keverőcsőül szolgál, a második kettős dioda-tetroda cső végzi a középfrekvenciás erősítést, az egyenirányítást, a szabályozó feszültség-előállítást és a végerősítést.

Az alkalmazott csövek és a gondosan kidolgozott kapcsolás folytán a készülék kimenő beszéd-teljesítménye meglehetősen nagy, kb. 1.5 Watt 10%-os torzítással tényező feltételezése mellett. (A magyar néprádióé Budapeszt I. hullámhosszán

2000 mikrovolt, Budapest III. hullámhosszán pedig kb. 5000 mikrovolt.

A készülék csakis váltóáramú hálózati csatlakozásra alkalmas, mégpedig átkapcsolhatóan a 110, 125, 140, 160 és 220 volt feszültségekre.

A finn rádióállomások új hullámhosszai:

Finnszország a Szovjetoroszországgal kötött béke után azonnal megváltoztatta valamennyi műsorszóró állomásának hullámhosszát. Ezeknél a változtatásoknál részint a luzerni hullámszétoztási tervet, részint pedig már a montreuxi tervet vették bizonyos tekintetben alapul. Az új hullámhosszak a következők:

Lahti 1807 m., Helsinki 211 m., Turku 355 m., Vaasa 570 m., Oulu 696 m., Pori 400 m., Tampere 197 m., Kouvola 570 m., Joensuu 967 m., Pietarsaari 220 m.

Erdöss Gy.

A soknyelvű rádió. A műsorszóró rádió nemzetközi szerve, az *Union Internationale de Radiodiffusion (U. I. R.)* nemrég tette közzé az európai rádióállomások idegennyelvű hírszolgálatának jegyzékét. Az alább közölt kimutatás az egyes hírszolgálatok nyelvek szerinti megoszlását szemlélteti:

Nyelv.	A napi hírközlések száma
angol	41
francia	31
német	21
spanyol	21
olasz	17
portugál	6

Összesen: 137

(Technische Mitteilungen, 1940: 1.)

Balázs Barna.

Külföldi lapszemle.

Journaux étrangers.

- Die Deutsche Post** (1940/11.) Silber: Vereinheitlichung der Rundfunkvorschriften.
— Fernsehrundfunk während des Krieges.
- Deutsche Postzeitung** (1940/6.) Die Dienstabwicklung in Bahnpostwagen.
— Die Dienstlaufbahnen bei der Deutschen Reichspost.
- Die Deutsche Post** (1940/12.) Vorpahl: Postwertzeichengeber in neuer Form.
— Kessler: Einsatz von Fernlastzügen bei der Deutschen Reichspost.
— Die Entwicklung des deutschen Bildfunkdienstes.
- Post-, Zoll- & Telegraphen-Zeitung** (1940/13.) Die Feldpost in Frankreich.
- Die Deutsche Post** (1940/13.) Dr. Hauenschild: Bismarck und Stephan, zur 125. Wiederkehr des Geburtstages Bismarcks am 1. April 1940.
- Archiv für Post und Telegraphie** (1940/13.) Giess: Vom Fernsehen in dem Vereinigten Staaten von Amerika.
— Goetsch: Aus den Anfängen des schwedischen Telegraphenwesens.
- Post-Zetischrift** (1940/2.) Changement dans la direction du département des postes et des chemins de fer.
— E. Rüd.: Das Schweizerische Postwesen in den letzten fünfzig Jahren unter besonderer Berücksichtigung der Verhältnisse in Zürich.
— Le nouveau wagon-poste Z 4/i no 923 construit à l'occasion de l'exposition nationale suisse.
- Le Post Office britannique.
— Von der Höflichkeit.
- Post-, Zoll- & Telegraphen-Zeitung** (1940/14.) Die britische Post als Geldinstitut.
- Die Deutsche Post** (1940/14.) Nationale Briefmarken-Ausstellung, Deutsche Marken — Deutsche Stempel.
— Dr. Ing. Krawinkel: 5 Jahre Fernsehrundfunk.
— Der Geldumlauf auf Zahlkarten und Postanweisungen im Spiegel statistischer Erhebungen.
- Deutsche Postzeitung** (1940/7.) Dr. Engelhardt: Guter Erfolg der zusätzlichen postfachlichen Schulung.
— Das Aktenwesen der Deutschen Reichspost.
— Neuerungen im Postzeitungsdienst.
— Die Laufbahnen des höheren Dienstes bei der D. R. P.
- L'Union Postale** (1940/3.) La réforme du tri en Belgique.
— Extrait du Rapport de gestion du Bureau international de l'Union postale universelle pour l'année 1939.
- Journal des Télécommunications** (1940/3.) Rapport sur la télévision aux Etats-Unis d'Amérique.
— Les télécommunications en Allemagne pendant l'exercice du 1er avril 1938 au 31 mars 1939.
- Die Deutsche Post** (1940/15.) Kniepemeier: Neuerungen im Haftungsrecht des Postreisendienstes.
— Dr. Hauenschild: Die neuerichtete Reichspost-Fimstelle.
— Zeller: Geschichte der deutschen Post in den Kolonien und im Ausland.

Külföldi műszaki lapszemle.

Revue de la presse étrangère du domaine technique.

Acél melegkezelése rádiófrekvenciájú áramokkal. (G. Babat és M. Losinsky, Journ. Inst. El. Eng. 86. évf. 518. sz., 1940.)

Újabban mind kiterjedtebben használják fémek melegkezeléséhez a rf. áramok útján történő hevítést, még pedig úgy a felületi edzésnél, mint cementálás-hoz, ötvözéshez, hegesztéshez, stb. Szerzők főleg a felületi edzést tárgyalják, rámutatnak az eljárás előnyére, ismertetik a teljesítmény szükségletét és az indukciós tekercs méretezését. Foglalkoznak az indukált rf. áramoknak a hevítendő tárgyba való behatolása mélységével és végül szerzők és nehézségváltók kefével el-ért eredményeiket ismertetik.

Elektromos világítás. (C. C. Paterson, Journ. Inst. El. Eng. 1940. évi 86. évf. 518. szám.)

Összefoglaló áttekintés az elektromos világítás legújabb fejlődéséről. Főbb szakaszok: Bevezetés. Lámpák felhasználás lehetősége. Az elsötétítés. Utcai világítás. Világítás a repülés szolgálatában. Fotometriá. Irodalom.

Elektromos áramtermelés és gépek. (G. A. Juhlin, Journ. Inst. El. Eng. 1940. évi 86. évf. 518. szám.)

Összefoglaló áttekintés. Főbb szakaszok. Purba-generátorok. Transzformátorok. Egyenáramú gépek. Váltóáramú motorok. Egyenirányítók. Villamos kemencék. „Jó levegő”-berendezések (air-conditioning). Hangtalanítás (elektromos gépek által okozott zaj csökkentése). Elektromos hegesztés. Nagy áttétési szilárdságú konrenzátorok.

A Stradivari-hegedű titkának tudományos vizsgálata. (F. A. Saunders, Journ. Franklin Inst. 1940. évi 229. évf. 1. sz.)

Igen érdekes beszámoló arról a részletes tudományos kutatásokról, aminek a célja az volt, hogy a cremonai nagy hegedűkészítő mestereknek azt a titkát,

amivel hegedűiknek egyedülálló hangzását megteremtették, felderítse.

Az elektroncsövek újabb fejlődése. (Kaiser J. Technika 1940. évi 2. sz.)

Az új csöveknek az elektronáram útját az elektronoptika módszereivel befolyásolják és jelölik ki. Ezzel a módszerrel a csősustorgás erősen csökkenthető. Ismerteti szjakunder hatóddal ellátott elektron-szaszerező csövet és végül rámutat a fém-csővek előnyeire.

Az olasz „Néprádió”. (Funk 1940. évi 4. szám.)

Újabban Olaszországban egy új néprádiót hoznak forgalomba. Főbb műszaki adatai: Műanyag káva. Méretek: 30 cm magas, 23 cm széles, 10 cm mély. Szuperheterodin kapcsolás 2 csövel, 2 kezelőgomb (hangolás és hangerőszabályozó kikapcsolóval), dinamikus hangszóró. Kimenő teljesítmény 10% torzítás mellett 1,5 W, hangminősége a 100–3000 c/s frekvenciasávban a szintkülönbség legfeljebb 3 db. Érzékenység teljes kihasználásnál 750 mikrovolt. Reflexkapcsolást alkalmaz és hangzókadás kiegyenlítése is van. Az ára 450 líra. Csak váltóáramú kivitelben készül, átkapcsolható különböző hálózati feszültségekre.

Alumínium távbeszélő kábelek szerelése. (K. Vollmeyer és R. Raskin Telegraphen Praxis 1940. évi 4. szám.)

Az elektromos iparnak már az 1914/18. évi háború alatt is meg kellett a vörösrézhiánnyal küzdenie, ami egyéb anyagoknak (vas, cink, alumínium) vezetékek céljára való felhasználására vezetett. A rézszükséglet gyors emelkedése miatt Németországban már két éve kezdték az alumíniumot távbeszélőkábelekben alkalmazni. Az alumíniumnak az alkalmazásával a szokásostól eltérő eljárást kell alkalmazni a kötések létesítésénél. A közlemény erre egy jól bevált és egyszerű eljárást ismertet. Mivel az alumíniumnak, mint vezetéknagyagnak való felhasználása nálunk sem lesz elkerülhető (az alumíniumnak nagyobb arányú gyártására iparunk most

rendezkedünk be) úgy véljük, hasznos munkát végzünk akkor, ha a közleményben foglaltakat a szokásosnál bővebben ismer-tjük.

Távbeszélő kábelek részére rendszerint 99,7% tisztaságú Al-ot használnak, tehát az sokkal lágyabb, mint a réz. Igaz ugyan, hogy az egyenlő vezetőképesség elérésére az Al vezeték keresztmetszetének a réz 1,6 szakaszának kell lenni, de még így is pl. míg egy 0,9 mm rézhuzal szakítási szilárdsága 15,3 kg, addig egy szék elektromosan egyenértékű 1,15 mm Al vezeték szakítási szilárdsága 9,1 kg. Ezért a kötéseket nem szabad az összekötő karmanytűknél túl szorosra csinálni. 1,5 mm-nél vékonyabb erek kötését nem csavarással, hanem kézi sodrással kell készíteni. A papírszigetelést le kell vágni, annak lenyúzása a vezetéket túlságosan igénybe veszi.

Az Al levegőn azonnal oxidálódik és azért nem forraszthatók közvetlenül. Ezért a forrasztandó helyeket megfelelő módon már olyan fémbevonattal kell ellátni, amit jól lehet forrasztani.

Az oxidációt méréseknél is figyelembe kell venni és a műszereket olyan szárítókkal csatlakoztatni, amelyek érdes felülete az oxidrétegen áthatol. Ellenkező esetben az átmeneti ellenállások a mérés eredményét meghamisítják.

Al vezeték hegesztéséhez hegesztőport kell használni, amely a megömlesztett alumínium oxidálását megakadályozza. Ezzel a módszerrel lehet a legegyszerűbben a legmegbízhatóbb kötéseket készíteni. Az eljárás a következő: az egymással mintegy 4 cm hosszban összesodort vezetékvégek hegyére forrasztóport teszünk, azután felhevítjük addig, amíg a vezetékek vége megolvad és kis gömböcske keletkezik, ami a jó összeköttetést biztosítja.

Az összeköttetés bontásánál a kis gömböt levágják és a vezetékeket szétszórják. Többszöri bontás által megrövidült drótvégeket az új kötés előtt kis drótdarabkákat kell betoldani.

A vezetékek felmelegítéséhez forrasztóvagy hegesztőlámpát használnak. Utóbbi előnyösebb és az autogénhegesztőkhöz hasonlóan működik. A hegesztéshez használt gáz az oxigén és propán. A hegesztő berendezés összes súlya egy tartalék égővel és védőszemüveggel együtt kb. 6 kg, mé-

rete 33×16×19 cm és egy töltés üzemanyaga három 100 érpáros kötés elkészítésére elegendő.

Ezután szerzők a hegesztő berendezés előnyeit ismertetik részletesen. Egy hegesztés kb. 10 másodperc alatt elvégezhető, a munka végrehajtása nem kíván különleges képzettséget és azt a meglévő személyzet tapasztalat szerint gyorsan elsajátítja. A hegesztés jó minősége könnyen ellenőrizhető. A munkánál olyan sötét védőszemüveget kell használni, amely légmentesen zár (fluorhidrogén fejlődés által okozott gyulladás elkerülésére) és érzékeny bőrtüneknek célszerű kezülket és arcukat vazelinnal bekenni.

Al vezetéknek rézvezetékekkel való összeköttetésére (pl. papírszálás, stb.) a következő két eljárás lehetséges, megjegyezve, hogy a gyakorlatban a második vált jobban be és terjedt is el.

1. *Fémkivonat készítése.* Az Al vezetéket igen forró pákával hevítjük és azután erre a célra készült forrasztófém-mel bedörzsöljük. Ezzel az Al oxidrétege elbomlik, a forrasztó anyag az Al felületével ötvöződik. Az így elkészített Al vezeték ezután a szokásos módon forrasztható. Ez az eljárás gyakorlott és ügyes személyzetet kíván és egyéb hátrányai is vannak úgy, hogy a gyakorlati alkalmazása korlátozott.

2. *Cupal összekötő drótok alkalmazása.* Egyszerű, biztos és a gyakorlatban jól bevált. A Cupal drót egy rézzel bevont Al drót. Eddig általában 1 mm átmérőjű drótot használtak, a rézbevonat vastagsága 0,05 mm. A réz és Al kifogástalan elektromos érintkezését a gyártó cég különleges gyártási eljárással éri el és garantálja. Az összekötő drótot 80 mm hosszú darabokra vágják és erről 60 mm hosszban a rézbevonatot tömény salétromvassal (ezt az alumíniumot nem támadja meg) lemaratják. Az így elkészített összekötő drót egyik végéhez a csatlakozó rézvezetéket a szokásos módon forrasztják, a másik végéhez pedig az Al vezetéket a fent ismertetett módon hegesztik. A munka gyors, megbízható és egyszerű.

Összefoglalva több évi tapasztalat azt mutatja, hogy Al vezetékeket egymással forrasztással, rézvezetékekkel pedig Cupal összekötők alkalmazásával gyorsan és megbízhatóan lehet összekötni. A kötés elkészítéséhez nem kell több munkaidő, mint a rézvezeték forrasztása kötéséhez.

A magyar posta multjából.

Du passe de la poste hongroise.

Postatiszti eskümintá az 1848. évből.

1848 július 11-én Klauzál Gábor az első magyar kormány földművelés-, ipar- és kereskedési (!) minisztere 2276/377. sz. alatt megküldte a vármegyék alispánjainak azt az eskümintát, amely szerint az alárendelt és a „közkormányzatnak bármely ágazataiban — így a postaintézménynél is — foglalkozó tisztviselők az alkotmányra felelősködni tartoznak.”

„A főpostaigazgatóságoknak — mondja a rendelet — meghagytam, hogy a megyébe létező hármán néven nevezendő postatisztek névjegyzékét az alispánnal közöljék s amennyiben ezek, evégből magukat bejelentenek, felelősködni s a Ministeriumnak erről jelentést tenni s veskeskedjenek.”

A pozsonyi főpostaigazgatóságnak küldött eskümintá betűhíven így hangzik:

„Én N. N. esküszöm az élő Istenre: hűséget a Királynak és az alkotmánynak; — esküszöm: hogy hivatalos kötelességeimet híven, pontosan teljesítem; különösen: hogy senkinek levelezésül összeköttetéseit el nem árulandom s e czélból a leveleket átnézni vagy kikutatni senkinek meg nem engedem; és hogy áltáljában a levéltitok szentségét híven megőrizendem s azt sem magam soha és semmi ürügy alatt megsérteni, sem mások által megsérteni nem fogom. Isten engem úgy segítjen!”

Ebben az időben a pozsonyi postafőigazgatóság vezetője Vrabély Károly volt. Ugyanaz, aki 1842-ben a pozsonyi postaprefektúra élén állott mégpedig mint Esztergom, Nyitra és Pozsony vármegyék Assessora (táblabírája).

Vrabély a szabadságharc után is megmaradt állásában, egy 1854. évi címár szerint a pozsonyi k. k. Postdirektion élén állott.

*

A postavezérigazgatóság őse, a cs. kir. udvari postabizottság Bécsben 1755. évben Mária Terézia uralkodása alatt alakult és mint legfőbb postai hatóság működött a birodalom postai ügyeiben. Vezetője a mindenkor vezérpostamester, a Paar-család egyik tagja volt. A vezérpostamester a császár legbelsőbb titkos tanácsosai közé tartozott, így a bizottság-

ban elsősorban a császári udvar felfogását képviselte, nem egyszer a magyar érdekek rovására.

A bizottság összejeveleteit a Burg belső termeiben, vagy a Paarok hatalmas palotájában, az udvari postabizottság kancelláriájában tartották, ugyanott, ahol a vezérpostamester is helyet talált.

Talán nem érdektelen, ha közelebbről megismerjük a Mária Terézia korabeli magyarországi posták legfőbb szervének — mondhatjuk — az akkori Vezérigazgatóságnak összetételét úgy, amint azt tudunkra adja egy 1779 évi címár. Ime azok nevei, akik 160 évvel ezelőtt a mi szerény magyarországi postáink személyzeti, járatí stb. ügyeit intézték a császár-városból:

Elnök: Paar János Vencel herceg, birodalmi vezérpostamester.

Tanácsosok: Glantz Taddeus János, Nies Ferdinánd Károly udvari kamarai tanácsosok.

Titkárok: Franzenau Ágoston Vencel, a német-osztrák területek postaügyi előadója, nemes Dornfeld Xavér Ferenc, a magyar postai ügyek előadója.

A postabizottság többi tagjai: Planck Mihály a bécsi főposta prefektusa, Maucher József a prefektus első segédje, Saar Lipót a császári királyi postaszámvevőség főnöke, Hartensteini Zách Ferenc főposta prefektusi tisztviselő.

Az udvari postabizottság végrehajtó szervének személyzete:

Titkárság: Franzenau Ágoston Vencel előadó, Dornfeld Xavér Ferenc előadó, Seydel Károly előadó.

Íktató: Herdegen József. Irnokok: Hoff Károly, Mauchter Ignác, Hermann József, Wiesner Antal.

Ezeken kívül: ajtónálló: Kotmayer Lipót, kocsimester: Holzer József, levélvivő: Langer Henrich.

II. József 1783-ba megszüntette az udvari postabizottságot s ettől kezdve annak működését Budán a Pozsonyból áthelyezett Helytartó Tanács vette át, mely a mai belügyminisztérium helyén állott palotában kapott helyet.

(Dr. Monus Ferenc.)

Szerkesztői üzenetek.

L. K. Kassa. A könyvrendelőlapokon alkalmazható bejegyzések és toldások kérdésével lapunk 1935. évi 7. számának Elmélet-Gyakorlat rovatában már foglalkoztunk. Kérdésére ez a közlemény jórészt tájékoztatást ad. A beküldött minta szerinti küldemények nyomtatványként nem szállíthatók, mert a „mibe kerül“ szövegrész bármilyen módon történő változtatása a megengedett bejegyzéseken túlmenő személyes levelezés jellegű közleménynek tekinthető. — M. D. Budapest. A műszaki közlemények május hó 1-étől nem

külön mellékletként, hanem a lapban külön rovatban jelennek meg. Ezzel kapcsolatban a lap előfizetési árát évi 10 pengőben, (postai alkalmazottak részére 5 pengőben) állapítottuk meg. Természetes, hogy ezentúl az év végéig azok is megkapják a lapot, akik csak a műszaki közleményekre fizettek elő. — K. L. Kecskemét. Levélben válaszolunk. — P. L. Debrecen. A díjnyertes vagy dícséretben részesült pályamunkákat — ha azok nem jelentek meg lapunkban, — nincs módunkban rendelkezésére bocsátani.

EGYESÜLETI ÉLET.

Miniszteri biztosi felmentés és megbízás. A m. kir. kereskedelem- és közlekedésügyi minisztérium vezetésével megbízott m. kir. iparügyi miniszter úr Véghe Károly m. kir. postaigazgatót a M. Kir. Postamesterek és Postamesteri Alkalmazottak Országos Önszegélyző és Nyugdíj-egyesületénél viselt miniszteri biztosi megbízása alól — e minőségben kifejtett buzgó és eredményes működése elismerése és köszönetének kifejezése mellett a f. évi április hó 30-ával felmentette s ugyanakkor az egyesülethez miniszteri biztosul f. évi május hó 1-étől kezdődően dr. Tajthy József m. kir. postaigazgatót kirendelte.

Miniszteri elismerés. A m. kir. honvédelmi miniszter dr. György József m. kir. postafőigazgatónak a visszacsatolt felvidéken működött katonai közigazgatás keretében kifejtett értékes és eredményes működéséért elismerését fejezte ki.

Kerületi biztosi felmentések és megbízások. A budapesti m. kir. postaigazgatóság dr. Bodó Zoltán postatitkárt és dr. Tarnai Albert postasegéditkárt a kerületi biztosi, dr. Csorba Ferenc postatitkárt pe-

dig a helyi biztosi megbízás alól felmentette és egyidejűleg 1940 május hó 1-étől kezdődőleg dr. Csorba Ferenc postatitkárt, dr. Solymos János postafogalmazót a kerületi biztosi teendők ellátásával, dr. Horváth József postasegéditkárt, valamint dr. Hortobágyi Ferenc postafogalmazót pedig a helyi biztosi teendők ellátásával megbízta. A kassai m. kir. postaigazgatóság 1940. évi május hó 1-étől kezdődőleg dr. Kovácsy Pál m. kir. postatitkárt a kerületi biztosi teendők ellátása alól felmentette és dr. Rákos Béla m. kir. postatitkárt a kerületi biztosi teendők ellátásával megbízta. A debreceni m. kir. postaigazgatóság Toronyay Géza m. kir. postatitkárt a kerületi biztosi teendők ellátása alól felmentette és dr. Szabó Elemér m. kir. postasegéditkárt a kerületi biztosi teendők ellátásával megbízta.

Igazgatóválasztmányi ülés. Egyesületünk igazgatóválasztmánya a f. évi május hó 9-én tartott ülést Ujj György postaműszaki főigazgató, egyesületi elnök elnöklésével. — A megnyitás formáságai után meglehetősen szavakkal üdvözölte azokat az újonnan megválasztott igazgatóválasztmányi tagokat, akik a tisztviselőkben először jelentek meg az ülésen.

Bejelentette, hogy az igazgatóválasztmány utólagos hozzájárulása reményében 1000 pengőt utalt ki az árvízkárosultak megsegélyezésére. A bejelentést, úgyszintén azt is, hogy az évi zárszámadás egyensúlybáhozása céljából e túlkidást egyéb rovatokon rendelkezésre álló összegekből igyekszik megtakarítani, az igazgatóválasztmány egyhangú helyesléssel vette tudomásul. Bejelentette továbbá, hogy Budapest Székesfőváros VI. kerületének előljárósága az egyesületben a f. évi február hó 20-án tartotta meg a szokásos évi vizsgálatot, mely alkalommal az egyesület ügy- és vagyongazdálkodásának rendjében találta.

Az elnök javaslatára az igazgatóválasztmány egyhangúlag hozzájárult, hogy ez évben dr. Kappel Gyula, dr. Holló Gyula és dr. Kubinyi István postasegédtitkárok, továbbá Gyurgyilk Béla postamérnök és Kucpecs Vilmos postasegédmérnök részesüljenek egyenkint 500 pengős külföldi tanulmányi ösztöndíjban.

Dr. Voit László, az egyesület főtitkára tett ezután jelentést a taglétszámban beállott változásokról. Töröltetett Pongrác Róbert postasegédmérnök a postaszolgálatból történt kiválása következtében a rendes tagok sorából s a rendkívüli tagok sorába pedig felvétellett dr. Ruszthy Jenő II. o. postatiszt.

Beszámolt az egyesület évi kirándulásának előkészületeiről. A kirándulás napjára az igazgatóválasztmány az 1940. évi június hó 29-ét állapította meg. Beszámolt a mérnök-szakosztály által tervezett tanulmányi kirándulásokról is. A mérnök-szakosztály ezévből Lakihegyre, Szentendrére és Miskolcra fog kirándulást rendezni.

Bejelentette az elnök, hogy a Magyar Posta című lapból az 1927. év előtti példányok csak hiányosan vannak meg az egyesület birtokában s felkérte a tagokat, hogy a teljes évfolyamok összeállításánál legyenek az elnökség segítségére. A felhívásra Elekes Jenő postaműszaki igazgató bejelentette, hogy több példány van a Magyar Posta régebbi évfolyamaiból s ezeket szívesen felajánlja.

Az elnök megköszönte a felajánlást. Ezután a főtitkár jelentette, hogy a régebbi tagtársakhoz levelet fog intézni és pedig úgy a tényleges, mint a nyugdíjasokhoz, a régi példányok rendelkezésre bocsátása érdekében.

Meghallgatta és hozzászólás nélkül tudomásulvette a választmány dr. Kőrös József egyesületi pénztáros jelentését a be-

vételek és kiadások mikénti alakulásáról.

A sajtó jelentéseknél dr. Pázmány Ödön, a Magyar Posta felelős szerkesztője ismertette azokat az okokat, melyek következtében a szerkesztő bizottság úgy határozott, hogy a Műszaki Közleményeket és az Egyesületi Értesítőt, ez utóbbit Egyesületi Élet elnevezéssel, beolvastja a főlapba és együttesen 60 oldalnyi terjedelemben fog lapunk megjelenni.

Az indítványok során dr. Kovács József postafőigazgató bejelentette, hogy hozzá úgy is mint a budapesti postaigazgatóság vezetőjéhez, úgy is mint az egyesület igazgatóválasztmányának tagjához az alája beosztott fiatalabb közigazgatási tisztviselők azzal a kéréssel fordultak, tegye szövé a választmány előtt azt a kérésüket, hogy a választmányban ök is helyet kapjanak. Ezt a kérést a jogász szakosztályban is felhozta és a szakosztály választmánya megbízta azzal, hogy a kérdést az igazgatóválasztmány elé terjessze.

A választmány dr. Albrecht Gyula, dr. Buczkó Pál, Kisfalvi Alajos, dr. Meskó Oszkár, dr. Rátz Alfonz, dr. Pázmány Ödön igazgatóválasztmányi tagok hozzászólása után dr. Kovács József bejelentését tudomásulvette azzal, hogy a jelöléseknél annakidején figyelembe fogja venni.

A választmányi ülés után a választmány tagjai jórésze a szokásos társasvacsorán vett részt.

Megalakult a Magyar Közlekedéstudományi Társaság. A Magyar Közlekedéstudományi Társaság Wulff Olaf m. kir. titkos tanácsos elnökletével május hó 16-án tartotta alakuló közgyűlését a MFTR dísztermében. A társaság célja a közlekedésügyek tudományos művelése és a nagyközönség legszélesebb soraiban való népszerűsítése. A vasúti, hajózási, közúti, városi közúti, valamint postai, légitforgalmi és általános közlekedéspolitikai kérdések népszerű tudományos művelését egy megfelelő folyóirat megjelentetésével kívánja szolgálni. A társaság tagjai körében egyesíti elsősorban azokat a kiváló közlekedési szakférfiakat, akik a magyar közlekedésügy említett ágazataiban hivatásból működnek, másodsorban pedig azokat a hivatásszerű közlekedési szakírókat, akik jeles szakirodalmi működést fejtenek ki. Végül helyet igyekszik biztosítani a társaság a közlekedésügy problémáinak továbbfolytatására hivatott fiataloknak is.

Az alakuló közgyűlés elnökké Wulff Olafot, alelnökké dr. Álgay-Hubert

Pált, vitéz Horthy Istvánt és dr. Kuzmich Gábor postavezérigazgatót választotta meg.

A posta képviselői közül választmányi rendes tagok lettek: Aigner Dezső vezérigazgatóhelyettes, dr. Forster Károly és dr. Kovács József főigazgatók, választmányi póttag dr. Pázmány Ödön tanácsos és Erdős Gyula műszaki tanácsos, a számvizsgáló bizottság tagja dr. Ruttner Béla titkár. A társaság az említetteken kívül még a következő postatisztviselőket választotta meg rendes tagokul: Ujj György műsz. főigazgatót, dr. Havas Ferenc igazgatót, Hütter Gyula, Kónya Sándor és Koczka László műszaki tanácsosokat, dr. Magos Győző és dr. Tordy Géza titkárokat, dr. Békésy György főmérnököt és dr. Lukász Alfonz segédtitkárt.

Házasság. Földesi dr. Moró Lajos, a kassai postaigazgatósághoz beosztott postafogalmazó tagtársunk f. évi május hó 11-én Budapesten a Szent István Bazilikában tartotta esküvőjét Bajsi Horváth Ibolya okleveles tanítónővel. Örömmel gratulálunk.

Kirándulás. Egyesületünk a szokásos évi kirándulását f. évi június hó 29-ére tervezi. E célra sikerült megszerezni a MFTR egyik nagy gözösét. A kirándulás helyének kiválasztása még most van tárgyalás alatt. Tagtársainkat kellő időben részletesen fogjuk körlevélben tájékoztatni.

Az Országos Postás Zene és Kultur-Egyesület ezúton hívja fel tagjai figyelmét arra, hogy naponta 3 drb. 2 személyes

Alpesi Falu idénybérlet belépőjegy áll a tagok rendelkezésére. A belépőjegyek igényelhetők: Tel. 156—862. Muzsnay Margit segédtisztónél. I., Krisztina-krt. 12. V. emelet 570.

Az Országos Postás Zene és Kultur Egyesület f. évi április 26-án rendezte szokásos évi nagy hangversenyét- a Zeneakadémia nagytermében, Laurisn Lajos, a m. kir. Operaház tagja, az egyesületi zeneiskola igazgatója, Országih Tivadar és tanárművészei Konczné Keömléy Bianca, Dániel Ilona, Sz. Molnár Anna, a Műszaki Üzemi Tisztviselők Dalköre és az Eördögh János karnagy által vezényelt Postatisztviselők Symphonicus zenekara közreműködésével. A rendkívül nívós műsor úgy zeneileg, mint társadalmi szempontból kiválóan sikerült, s a zsűfolt nézőtér közönsége lelkes tapsokkal honorálta az előadó művészek kiváló teljesítményeit. A megjelent előkelőségek élén ott volt dr. Kuzmich Gábor a m. kir. posta vezérigazgatója, Aigner Dezső vezérigazgató-helyettes, Rapaiich Dezső ezredes, dr. Forster Károly, dr. Rácz Alfonz, dr. Kovács József postafőigazgatók, Gyarmathy Béla, Gianone Ottó postaműsz. főigazgatók, a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium és a Legfőbb Állami Számvevőszék több főtisztviselője, a postás orvosi kar dr. Muschenbacher Tivadar prof. vezetésével, továbbá a postás kari egyesületek elnökei Dávid Lajos, Pázsit Dezső, Murányi Márta, Muschong Rezső és Czirák Sándor, valamint a nagyobb budapesti kincstári hivatalok főnökei és még sokan mások.

SZERKESZTŐSÉG:

I., KRISZTINA-KÖRÚT 12. III. 204. TÁVBESZÉLŐ: 150—597.

MŰSZAKI KÖZLEMÉNYEK: (Társszerkesztő)

XI., VÁSÁRHELYI PÁL-U. 4/6. TÁVBESZÉLŐ: 258—280.

KIADÓHIVATAL:

I., KRISZTINA-KÖRÚT 12. IV. 432. TÁVBESZÉLŐ: 156—841.

Előfizetési ár évi 10 P. Postai alkalmazottaknak évi 5 P.

Felelős kiadó: DR. LUKÁSZ ALFONZ, m. kir. postasegédtitkár.